

Faculteit Letteren & Wijsbegeerte
Vakgroep Talen en Culturen van Zuid- en Oost-Azië

Tim Van der Haegen

Sādhanamālā

**Geannoteerde vertaling van de sādhana's gewijd aan Vajra-Tārā en hun
relevantie voor het moderne tantrisch boeddhisme**

Verhandeling voorgelegd voor het bekomen van de graad van licentiaat in de
Oosterse Talen en Culturen

Promotor: Prof. dr. Eddy Moerloose

Academiejaar 2004-2005

Ten geleide

De Tibetaanse diaspora die is gevolgd op de Chinese invasie van Tibet en de noodgedwongen ballingschap van de veertiende Dalai Lama in India vanaf 1959, heeft ervoor gezorgd dat de specifieke Tibetaanse beleving van het boeddhisme, het tantrisch boeddhisme, langzaam aan ook is binnengesijpeld in de Westerse wereld. In navolging van de Dalai Lama zijn ook andere belangrijke Tibetaanse lama's hun unieke, op universeel mededogen gebaseerde filosofie beginnen onderrichten en steeds meer mensen hebben in hun zoektocht naar het Grote Geluk inspiratie gevonden in hun levensvreugde.

Toen ik in 1999 van Lati Rinpoche, een klein mannetje met een grote glimlach en een van de meest vooraanstaande lama's van het Tibetaans boeddhisme, het advies kreeg om terug te keren naar België en opnieuw te gaan studeren (in plaats van nog een jaar in het noorden van India in de buurt van Tibetaanse kloosters rond te hangen, zoals aanvankelijk het plan was), wisten we beiden heel goed welke richting het dan met die studies uit moest. Ik moest Sanskrit gaan studeren, de taal die mij in de gelegenheid zou stellen op een fundamentele basis voeling te houden met de leringen van de lama's.

Halverwege de eerste licentie viel mijn oog dan op de *Sādhanamālā* en omdat het een tantrisch werk betrof, wilde ik kijken of ik daar mee uit de voeten kon met het oog op mijn licentiaatverhandeling. Ik kreeg, zeer tot mijn eigen opluchting, snel de goedkeuring van professor Moerloose.

Het interesseerde me vooral om na te gaan in welke mate de traditionele tantrische werkwijzen stroken met de praktijken van het hedendaagse tantrisch boeddhisme. Daarom werkt de structuur van deze verhandeling heel systematisch naar de vergelijking tussen oude en moderne methoden toe. In een eerste hoofdstuk wordt een algemeen beeld van het tantrisch boeddhisme opgehangen, zowel een historisch perspectief als een methodologische schets, met in het bijzonder aandacht voor het begrip 'leegte'. Het tweede hoofdstuk behandelt de *Sādhanamālā*, het derde het fenomeen *Tārā*. In hoofdstuk vier worden de zes *sādhana*'s van *Vajra-Tārā*, die in deel twee (in zes hoofdstukken) in vertaling zijn opgenomen, in het licht geplaatst van moderne (tantrische) werken en probeer ik de gelijkenissen en de eventuele verschillen aan te tonen.

Beide delen zijn ook voldoende geïllustreerd met foto's en schetsen. Deel twee bevat daarnaast een woordenlijst met iconografische termen. Daarop volgen, na een algemeen besluit, een index van de Sanskrit-tekst en een bibliografie. Een appendix met de oorspronkelijke *Devanāgarī*-tekst besluit dit werk.

Daar deze verhandeling gebaseerd is op de vertaling van een Sanskrit-tekst, heb ik ervoor gekozen om algemeen gekende termen (zoals Buddha) in transliteratie te gebruiken, zowel in de inleidende hoofdstukken als in de vertaling van de *sādhana*'s. Tibetaanse namen en termen zijn fonetisch geschreven. Historische plaatsnamen zijn in transliteratie weergegeven zoals ze in 'A Historical Atlas of South Asia' van Joseph E.

Schwartzberg voorkomen. De namen die naar hedendaagse plaatsen verwijzen, volgen de populaire spelling.

In vier jaar tijd is het Indische subcontinent in een waaier van facetten aan mij voorgesteld. Ik heb met toenemende fascinatie en verbijstering de colleges gevolgd en altijd werd ik geïnspireerd om actief deel te nemen aan het grote mysterie van die heel kleurrijke Indische cultuur. Ik wil daarom graag al mijn lesgevers bedanken voor hun inzet, hun onuitputtelijke geduld en hun steeds boeiende en vaak humorvolle manier van lesgeven: professor Eddy Moerloose, professor Frank Van Den Bossche, professor Ann Heirman, professor Bart Dessen, Christine Everaert, Eva De Clercq en Erik Seldeslachts. Voor de totstandkoming van dit werk ben ik, nogmaals, oprechte dank verschuldigd aan professor Moerloose en professor Van Den Bossche voor hun nuttige aanwijzingen en hun hulp bij de lay-out. Professor Ann Heirman en Bart Dessen wil ik ook bedanken voor hun systematische en verhelderende uiteenzettingen in hun introductie tot het boeddhisme in eerste licentie. Graag bedank ik ook Hilde De Keukelaere en Brigitte Van Wambeke voor hun vriendelijkheid en hartelijkheid. Beiden waren altijd zeer behulpzaam bij het zoeken naar de juiste boeken.

Ten slotte wil ik Lama Lobsang Thamcho Nyima danken: hij heeft in november 2004 al mijn twijfels en onzekerheden betreffende dit werk voorgoed de kop ingedrukt.

Inhoudstafel

Ten geleide	i
Inhoudstafel	iii
Afkortingen	vi
Verantwoording van de illustraties	vii

Deel 1 Enkele aspecten van het tantrisch boeddhisme **1**

Hoofdstuk 1: Het Vajrayāna-boeddhisme	2
1.1. De naam van het voertuig	2
1.2. Ontstaan van het voertuig	2
1.3. Doel en filosofische uitgangspunten van het voertuig	5
1.3.1. Verzaking	6
1.3.2. Bodhicitta	6
1.3.3. Correct inzicht of 'leegte'	8
1.4. Middelen van het voertuig	10
1.4.1. Het belang van een guru	10
1.4.2. De vier klassen van tantra	11
1.4.3. De initiatie	12
1.4.4. De yoga van de godheid	13
1.4.5. Het maṇḍala	15
1.4.6. Vajra, bel en mudrā	16
1.4.7. De mantra	17
Hoofdstuk 2: De Sādhanamālā	18
2.1. De naam 'Sādhanamālā'	18
2.2. Datering en teksteditie van de Sādhanamālā	19
2.3. Taal van de SM	20
2.4. De inhoud	21
2.5. Belang van de SM	22
2.6. Auteurs van de SM	23
Hoofdstuk 3: De figuur Tārā	25
3.1. Herkomst van Tārā	25
3.2. Bodhisattva, moedergodin, tantrische godheid	26
3.3. Diverse vormen van Tārā	27
3.4. Vajra-Tārā	29

Hoofdstuk 4: Relevantie van de sādhanā's in de hedendaagse beoefening	30
4.1. Niet-tantrische elementen	30
4.1.1. De visualisatie	31
4.1.2. Het toevluchtsvers	31
4.1.3. Bodhicitta	32
4.1.4. Het gebed van de 'zeven lidmaten'	32
4.1.5. De vier onmetelikheden	34
4.1.6. Het maṇḍala-offer	36
4.2. Tantrische elementen	38
4.2.1. Leegte	38
4.2.2. Tārā worden	39
4.2.3. Het maṇḍala	40
4.2.4. De mantra	41
Illustraties	42

Deel twee De Sādhnamālā: de sādhanā's voor Vajra-Tārā 51

Opmerkingen bij de vertaling	52
Hoofdstuk 1: Sādhana 93	53
1.1. Vertaling	53
1.2. Transliteratie	58
Hoofdstuk 2: Sādhana 94	61
2.1. Vertaling	61
2.2. Transliteratie	65
Hoofdstuk 3: Sādhana 95	68
3.1. Vertaling	68
3.2. Transliteratie	73
Hoofdstuk 4: Sādhana 96	75
4.1. Vertaling	75
4.2. Transliteratie	77
Hoofdstuk 5: Sādhana 97	78
5.1. Vertaling	78
5.2. Transliteratie	83

Hoofdstuk 6: Sādhana 110	86
6.1. Vertaling	86
6.2. Transliteratie	96
Illustraties	102
Verklarende woordenlijst	108
Besluit	109
Index	110
Bibliografie	122
Appendix De Devanāgarī-tekst uit de Sādhanamālā	128

Lijst van afkortingen

Namen, boeken en tijdschriften:

Bhatt:	Bhattacharyya, Benoytosh
BHSd:	Buddhist Hybrid Sanskrit dictionary
GOS:	Gaekwad's Oriental Series, Baroda
IHQ:	Indian Historical Quarterly, Calcutta
JRAS:	The Journal of the Royal Asiatic Society of Great Britain (and Ireland), London
MW:	Monier-Williams
SM1:	Sādhnamālā (1925)
SM2:	Sādhnamālā (1928)
TP:	T'oung Pao, Leiden

Allerlei:

afb.:	afbeelding
bhvr.:	bahuvrīhi
Cs.:	causatief
MS(S):	manuscript(en)
Skt.:	Sanskrit
Tib.:	Tibetaans

Verantwoording van de illustraties

Deel een

- illustratie 1: Ghosh (1980), afb. 32b
- illustratie 2: *ibid.*, afb. 31
- illustratie 3: *ibid.*, afb. 32
- illustratie 4: *ibid.*, afb. 32a
- illustratie 5: eigen collectie
- illustratie 6: Brauen (1992), kleurenfoto 47
- illustratie 7: *ibid.*, kleurenfoto 35
- illustratie 8: *ibid.*, kleurenfoto 25
- illustratie 9: *ibid.*, pp. 70-71

Deel twee

- illustratie 10: Bunce (1994), p. 12 afb. 9
- illustratie 11: *ibid.*, p. 10 afb. 8
- illustratie 12: *ibid.*, p. 428 afb. 165
- illustratie 13: *ibid.*, p. 572 afb. 217
- illustratie 14: *ibid.*, p. 17 afb. 13
- illustratie 15: Wayman (1995), p. 90
- illustratie 16: Glauche (1995), p. 107 afb. 82
- illustratie 17: Stein (1996), p. 132
- illustratie 18: Bunce (1994), p. 405 afb. 158
- illustratie 19: *ibid.*, p. 320 afb. 129
- illustratie 20: *ibid.*, p. 591 afb. 229

Deel een

Enkele aspecten van het tantrisch boeddhisme

Hoofdstuk 1: Het Vajrayāna - boeddhisme

1.1 De naam van het voertuig

Het Vajra-yāna - letterlijk: het diamant-voertuig- is, volgens een algemene classificatie¹, een van de drie voertuigen binnen het boeddhisme. De vajra is de donderkeil die Indra, zoals Zeus en Thor, met grote bedrevenheid hanteerde als een wapen. Terwijl het zelf onbreekbaar is, is het in staat al de rest (alle illusies) te breken. De term wijst op een bovennatuurlijke substantie die hard is als diamant, "clear as empty space, as irresistible as a thunderbolt". Zo staat de vajra symbool voor de ultieme realiteit, voor Dharma en voor verlichting.²

Het woord 'Vajrayāna' verschijnt tweemaal in de Sādhnamālā (SM) en wordt daarin gedefinieerd als 'het pad dat leidt tot de perfecte verlichting', of in Sanskrit 'anuttarasamyaksambodhi'. De technische term voor diamantvoertuig is 'voertuig van leegte' omdat de realisatie van leegte leidt tot het einde van het lijden.³

Een andere naam voor het Vajrayāna is tantra, of tantrisch boeddhisme.⁴ Zo verbindt het diamantvoertuig zijn naam aan een esoterische vorm van boeddhisme, waarin voornamelijk drie elementen opvallen: het gebruik van attributen, het mystieke karakter en de seksuele symboliek.⁵ Deze elementen zullen verderop nader worden toegelicht.

1.2. Ontstaan van het voertuig

Sādhana 110 van de SM1, dat in deze studie aan bod komt, stelt dat, met betrekking tot het nemen van toevlucht tot de drie juwelen (Buddha, Dharma en Saṅgha), de Dharma

¹Deze classificatie bestaat op basis van het doel dat beoefenaars van het boeddhisme voorop stellen en wordt doorgaans gebruikt om het boeddhisme als geheel te onderscheiden. Gemeenschappelijk kenmerk voor de drie voertuigen is de bevrijding van het lijden. Hīnayāna (lett: kleine voertuig) is het voertuig dat leidt tot persoonlijke bevrijding. Mahāyāna (lett: grote voertuig) is het voertuig dat naar universele bevrijding streeft. Gyatso T. (1995), p. 11. Hoewel in dit opzicht van drie voertuigen wordt gesproken, is het doel van Vajrayāna-beoefenaars hetzelfde als dat van Mahāyāna-beoefenaars. Een meer specifieke classificatie gaat uit van het kleine voertuig zelf, dat het voertuig van de śrāvaka naast dat van de pratyekabuddha en de bodhisattva plaatst. Een śrāvaka bereikt bevrijding (*nirvāṇa*) met de hulp van een leraar, een pratyekabuddha op eigen kracht. Een bodhisattva is, nog altijd volgens het kleine voertuig, een figuur die van een vroeger levende Buddha de belofte heeft gekregen dat hij het Buddha-schap zou bereiken. De Madhyamaka-school van het grote voertuig ten slotte, gaat uit van het concept van het Ekayāna, dat stelt dat elk levend wezen de verlichting kan bereiken, omdat Buddha de doctrine heeft uiteengezet voor alle wezens, naargelang hun verstandelijke capaciteiten. Dessein; Heirman (1999), pp. 163-164.

² Conze (1951), p. 179.

³ Bhatt (1928), p. xxiv.

⁴ Dessein; Heirman (1999), p. 213.

⁵ Id.

'volstrekt mahāyānistisch' is.⁶ Even verderop in hetzelfde sādhana staat te lezen: "Wel nu, ik moet de verlichting bereiken, de onovertroffen volle verlichting, alles, met het oog op het doel dat alle [voelende] wezens hebben, [met name] heil en geluk, om hen tot de wereld van het nirvāṇa te brengen, tot de verlichting der Buddha's, gegrond in perfectie, zolang neem ik toevlucht tot het pad van onovertroffen, volle verlichting, met name het vajrayāna[pad]".⁷ Hieruit mag worden afgeleid dat, voor beoefenaars van het diamantvoertuig, het filosofische uitgangspunt van het Mahāyāna niet verschillend is van dat van het Vajrayāna, nl. het geluk en de bevrijding van alle wezens.

Volgens Bhatt.⁸ kan uit de SM worden afgeleid dat het tantrisme een rechtstreekse ontwikkeling is uit de Yogācāra-school⁹ van het Mahāyāna, dat op zijn beurt was geëvolueerd uit het concept van 'leegte' zoals de Madhyamaka-school¹⁰ het formuleerde. De Mādhyamika's poneren dat ook het bewustzijn bestaat noch niet bestaat, terwijl de Yogācārin's het bewustzijn ervaren als een opeenvolging van momenten van bewustzijn (*vijñāna*¹¹), een proces dat zich voortzet tot wanneer dat bewustzijn alwetend is geworden of tot wanneer het nirvāṇa (lett.: uitdoving) is bereikt. Het realiseren van de verlichtingsgeest echter sluit nirvāṇa uit en die geest zal zichzelf toewijden op de spirituele ontwikkeling van alle wezens tot aan hun bevrijding.

⁶ Bhatt (1925), p. 225: dharmam śaraṇam gacchāmi samagraṃ mahāyānam.

⁷ Id.: aho batāham anuttarāṃ samyaksambodhim abhisambuddheyam sarvaṃ sarvasattvānām arthāya sukhāya yāvad atyantaniṣṭhe nirvāṇadhātau buddhabodhau pratiṣṭhāpanāya ca, eṣo'ham anuttarasamyaksambodhimārgam āśrayāmi yaduta vajrayānam.

⁸ Bhatt. (1928), p. xxii.

⁹ De Yogācāra-school ontstond omstreeks de vierde-vijfde eeuw onder leiding van de gebroeders Asaṅga en Vasubandhu. In deze school staat de 'leer van de drie aspecten' (*trisvabhāva*) centraal. Dit houdt in dat alle kenbare entiteiten drie aspecten hebben: 1. het 'geconceptualiseerd aspect' houdt in dat de objecten, zoals ze zich aan ons voordoen, weliswaar reëel zijn, maar als dusdanig ook een interpretatie van ons bewustzijn. 2. Het 'aspect van afhankelijkheid' stelt dat zaken ontstaan in onderlinge afhankelijkheid. Zaken hebben dus geen inherente natuur, maar kunnen slechts gedefinieerd worden in relatie tot andere entiteiten. 3. Het 'geperfectioneerd' aspect' heeft betrekking op de ware aard der dingen, die slechts in meditatieve toestand kan worden waargenomen. Omwille van deze drie aspecten wordt de Yogācāra-school ook Cittamātra genoemd, oftewel 'enkel-geest'. De Cittamātra-filosofie deelt het bewustzijn (*vijñāna*) op in acht vormen, nl. het bewustzijn van oog, oor, tong, neus, lichaam en geest. Naast deze zes vormen bestaat ook het voorraadschuurbewustzijn (het bewustzijn dat alle indrukken van de vorige zes bewustzijnsvormen opslaat) en het bewustzijn van de 'bezoedelde geest', dat alle indrukken als reële entiteiten ziet, en niet als illusoir. Dessein; Heirman (1999), pp. 170-173.

¹⁰ De Madhyamaka-school werd in de tweede eeuw na Chr. gesticht door Nāgārjuna. Deze dialecticus was afkomstig uit het zuiden van Indië en introduceerde het concept van 'leegte' (*śūnyatā*). Conze (1951), p. 124. Die leegte werd geformuleerd op basis van vier stellingen: 1. A (een gevolg is reeds in zijn oorzaak aanwezig); 2. niet-A (een gevolg is niet in zijn oorzaak aanwezig); 3. zowel A als niet-A (een gevolg is zowel wel als niet in zijn oorzaak aanwezig); 4. A noch niet-A (het is niet zo dat een gevolg reeds in zijn oorzaak aanwezig is, en het is ook niet zo dat een gevolg niet in zijn oorzaak aanwezig is. Met het aantonen van de consequenties van deze stellingen, worden deze vier stellingen ontkracht en worden de vier alternatieven verworpen. Zo wordt bewezen dat bestaan en niet-bestaan van oorzaak en gevolg niet op rationele gronden kunnen worden aangetoond. De Mādhyamika's (aanhangers van de Madhyamaka-leer) stellen dat 'leegte' slechts intuïtief kan worden begrepen. Deze wijsheid wordt ook 'pad van het midden' genoemd. Dessein; Heirman (1999), pp. 156-160.

¹¹ Vijñāna is hier als het ware de drijvende kracht om de verlichtingsgeest te realiseren, door de momenten van leegte 'bewust' aan elkaar te rijgen tot alwetendheid wordt gerealiseerd door de realisatie van leegte. Bhatt. (1928), p. xxvi.

Het tantrisme, zo stelt Bhatt.¹² verder, bestond waarschijnlijk al sinds "very early times" en werd zo secuur mogelijk overgeleverd sinds Asaṅga's tijd (eerste helft van de vierde eeuw) tot wanneer Dharmakīrti leefde, van 600 tot 650 na Chr.¹³ Gedurende meer dan driehonderd jaar gebeurde de overlevering in het geheim van guru op leerling, zolang tot het aantal volgelingen in die mate was aangegroeid dat deze leerstellingen voor het publiek toegankelijk konden worden gemaakt.

Over het geschrift of de geschriften waarvan de boeddhistische tantra zijn inspiratie haalde, bestaat weinig duidelijkheid maar algemeen wordt aangenomen dat de 'Guhyasamāja'¹⁴ het meest toonaangevend is geweest voor de (oprichting van de) school. In verband met dit werk wordt de naam van Asaṅga genoemd. Hij zou het tantrisme hebben geïntroduceerd, nadat hij door Maitreya in mystiek was geïnitieerd in de Tuṣita-hemel.¹⁵ Orthodoxe volgelingen van het boeddhisme zullen vraagtekens plaatsen bij alle theorieën die de doctrine aan andere bronnen toeschrijven dan aan de historische Buddha. Wetenschappers daarentegen zullen hun bedenkingen hebben bij alles wat niet door materiële documentatie of argumentering kan worden gestaafd.¹⁶ De Dalai Lama, als hoofd van het Tibetaans boeddhisme, stelt:¹⁷

"There are some chronological issues concerning the evolution of the teachings of Buddhist tantra, questions of when and where the Buddha taught the various tantras. However, we need not presume that all of the teachings of tantra were propounded by the Buddha during his historical lifetime. Rather, I think that the teachings of tantra could have also emerged through the extraordinary insights of highly realised individuals who were able to explore to the fullest extent the physical elements and the potential within the human body and mind. As a result of such investigation, a practitioner can attain very high realizations and visions, thus enabling him or her to receive tantric teachings at a mystical level. Therefore, when we reflect on tantric teachings, we should not limit our perspective by rigid notions of time and space."

¹² Ibid., p. xxvii.

¹³ Ibid., p. xlv.

¹⁴ Het ontstaan van de Guhyasamāja-tantra wordt gesitueerd in de vierde eeuw na Chr. Wayman (1995), pp. 13-19. Hij werd ontwikkeld als leidraad voor een "short and correct path for obtaining Buddhahood or emancipation, through the yaugic processes". In het licht van dat doel vernoemt het werk terloops vele andere kleinere perfecties door dewelke de beoefenaar een aantal magische krachten kan bekomen. Een tweede reden voor zijn ontwikkeling heeft te maken met de introductie van 'śakti' (vrouwelijke energie die wordt belichaamd door een godin) in het boeddhisme. Ook heft de Guhyasamāja alle verboden op die volgelingen van het boeddhisme beperkt in hun vrijheid, zoals het verbod op vlees en wijn. Aan de andere kant verbiedt hij alle vormen van respectbetuiging voor "useless objects of reverence", zoals het reciteren van religieuze teksten, het tekenen van maṇḍala's of het offeren aan de drie juwelen (Buddha, Dharma, Saṅgha). Bhatt. (1931), pp. x-xiii.

¹⁵ Waddell (1934), p. 128.

¹⁶ Bhatt (1928), p. xxviii: "... this view cannot be said to be definite, or to be based on sufficiently strong evidence, and it is very doubtful whether we will ever be in a position to trace the origin of the Tantra in the most precise manner possible".

¹⁷ Gyatso T. (1995), p. 93.

De exacte plaats voor het ontstaan van het tantrisme is al even moeilijk te duiden. De SM maakt melding van vier heilige plaatsen (*pīṭha*): Kāmākhyā, Sirihattā, Pūrṇagiri en Uḍḍiyāna.¹⁸ De eerste twee kunnen met zekerheid worden geïdentificeerd met plaatsen in Assam. Over beide andere bestaat speculatie: "L. A. Waddell identified this Uḍḍiyāna with Udyāna in the Swat Valley. M. Sylvain Levi will place Uḍḍiyāna somewhere in Kashgarh".¹⁹ Het meest waarschijnlijk, volgens Bhatt., is ergens in Orissa.²⁰ Dit Uḍḍiyāna zou ook de eerste plaats zijn waar tantra zijn oorsprong vond en van daaruit werd het overgeleverd, eerst naar de drie andere heilige plaatsen en zo naar de rest van Indië.²¹

Het bestaan van grote monastieke universiteiten zoals Vikramaśīla en de omvangrijke literatuur die sindsdien werd geproduceerd, geven aan dat het tantrisch boeddhisme en het boeddhisme in het algemeen gedurende enkele eeuwen erg moeten hebben gefloreed in het land van oorsprong, tot het uiteindelijk stelselmatig onder de voet werd gelopen door oostwaarts oprukkende moslims en in de dertiende eeuw voorgoed verdween uit het land van oorsprong.²²

In de achtste eeuw vond het tantrisch boeddhisme ingang in Tibet. De Indische geleerde Śāntarakṣita werd door de Tibetaanse koning Trisong Deutsen uitgenodigd en stichtte er het eerste klooster. In 747 kwam ook de tantrische meester Padmasambhava naar Tibet en het is vooral dankzij diens activiteiten dat het boeddhisme vaste voet aan de grond kreeg.²³

1.3. Doel en filosofische uitgangspunten van het voertuig

Zoals in 1.2. werd bewezen, suggereert de SM dat Mahāyāna en Vajrayāna hetzelfde doel beogen, namelijk de verlichting bereiken ten behoeve van alle voelende wezens. De termen die worden gebruikt voor hen die het pad van beide voertuigen hebben gerealiseerd - 'bodhisattva' voor het Mahāyāna; 'siddha' voor het Vajrayāna- kunnen evenwel aanleiding geven tot verwarring.²⁴ Beiden verschillen slechts in de mate van hun verwezenlijkingen, het resultaat van hun boeddhistische beoefening. Een siddha wordt gedefinieerd als een "wezen met kosmische krachten, dat werkzaam is voor het welzijn van de wereldlingen".²⁵

¹⁸ Bhatt. (1928), p. xxxvii.

¹⁹ Id.

²⁰ Id. P.C. Bagchi weerlegt de stelling van Bhatt. en argumenteert dat Uḍḍiyāna in Swat te situeren is, zoals Waddell stelde. *IHQ* (1930), vol. 6, pp. 580-583.

²¹ *Ibid.*, p. xxxix.

²² Snellgrove (1987), p. 117.

²³ Dessein; Heirman (1999), pp. 209-210.

²⁴ Snellgrove (1987), pp. 129-130.

²⁵ Dessein; Heirman (1999), p. 209.

De tantrische literatuur heeft als belangrijkste bestaansreden de introductie en de uiteenzetting van praktische - esoterische- methodes om de absolute waarheid te realiseren. Hoewel ze voortbouwt op filosofische leerstelsels, liggen dergelijke leerstelsels niet aan de basis van het tantrische systeem.²⁶

Het is de functie van tantra alle genietingen en plezier te transformeren tot de transcendente ervaring van bewustzijn dat door onwetendheid klieft. Het Vajrayāna benadrukt dat het voor mensen veel effectiever is om zichzelf te vermaken en te genieten, daar waar andere religieuze tradities eerder soberheid en onthechting aanmoedigen. Tantrabeoefenaars opteren ervoor om de energie van hun plezier te kanaliseren in een snel en krachtig pad tot verlichting. Dit is de meest vaardige wijze om ons waardevolle menselijke potentieel te benutten.²⁷

Wie zich op het tantrische pad wil begeven, hoort in zijn geest eerst een correcte motivatie en een correct inzicht in het pad tot verlichting te vestigen. Beiden zijn beter bekend onder de noemer 'de drie grondbeginselen van het pad'. Deze drie zijn:

1.3.1. *Verzaking*

Dit is de zuivere wil en het vaste voornemen om de bestaanskringloop die in de ban van het lijden is (*saṃsāra*), te verlaten. Hij of zij die naar verlichting streeft, moet afstand doen van de gehechtheid aan de verschijningen en genietingen van dit en volgende levens. Zonder deze intentie is het onmogelijk het Buddha-schap te ambiëren. In het tantrapad in het bijzonder is verzaking onontbeerlijk vanwege het seksuele verlangen dat in dit pad wordt gebruikt.²⁸

1.3.2. *Bodhicitta*

Letterlijk: geest (*citta*) van verlichting (*bodhi*). Dit houdt de altruïstische aspiratie in om de verlichting te bereiken ten behoeve van alle voelende wezens. De motivatie van een tantrabeoefenaar hoort er een te zijn van een zodanig immens mededogen voor alle wezens, dat hij nalaat nog meer onnodige tijd te verspelen op zijn pad tot verlichting. Hij wil alle wezens zo snel mogelijk van hun lijden verlossen.

De mate waarin bodhicitta daadwerkelijk is gerealiseerd, wordt vertaald in de 'gronden van een bodhisattva' (*bodhisattvabhūmi*). In de Daśabhūmikasūtra (of Bodhisattvacaryāprasthāna Daśabhūmīśvara) zet de Buddha, op dat moment verblijvend in de hemel van Indra, in detail deze tien stadia op het pad van de bodhisattva uiteen aan

²⁶ Dasgupta (1974), p. 1.

²⁷ Yeshe (2001), p. 17.

²⁸ Cozort (1986), pp. 29-31.

de bodhisattva Vajragarbha.²⁹ Volgens een andere tekst, de Mahāvastu, een tekst van de Mahāsāṅghika-school van het kleinere voertuig, zijn de tien stadia de volgende:³⁰

1. *durārohā* (moeilijk om te stijgen): de bodhisattva is nog een normaal mens, maar hij creëert immense verdienste.
2. *baddhamānā* (waar trots is getemperd): hij krijgt afschuw van het bestaan in saṃsāra.
3. *puṣpamaṇḍitā* (versierd met bloemen): hij geeft alles op.
4. *rucirā* (stralend): de bodhisattva vestigt zich; er is geen enkele mogelijkheid om nog terug te vallen.
5. *cittavistarā* (waar de geest wordt ontwikkeld): hij erkent dat alle bestaan onderhevig is aan passie, haat en onwetendheid.
6. *nūpavaṭī* (die vorm heeft): hij begrijpt de maalstroon van het bestaan als iets vreselijks.
7. *durjayā* (moeilijk te overwinnen): hij overwint de eigen geest.
8. *janmanideśa* (aanwijzing van geboorte): de bodhisattva genereert de denkwijze van groot mededogen.
9. *yauvarājya*: het 'vice-koningschap'.
10. *abhiṣeka*: de uiteindelijke 'kroning'.

Deze lijst wordt vernoemd omdat de term 'abhiṣeka' opduikt in meerdere van de hier vertaalde sādhana's. Volgens zuiver Mahāyānistische bronnen echter, worden de tien bhūmi's anders genoemd en ook anders gedefinieerd:³¹

1. *pramuditā* (de gelukkige): de bodhisattva realiseert de leegte door het besef van de afwezigheid van een onafhankelijk 'zelf' in wezens en zaken.
2. *vimalā* (de vlekkeloze): hij krijgt de vaste overtuiging van de vernietiging en de standvastigheid van daden.
3. *prabhākaṇī* (de schitterende): hij verwijlt in de meditatie die hem (terug)voeren naar de goddelijke verlangenwereld.
4. *arciṣmatī* (de hartstochtelijke): de bodhisattva ontwikkelt de elementen van de verlichting binnen de transmigratie.
5. *sudurjayā* (de erg moeilijk te overwinnen): hij wakkert het wasdom van wezens aan door het uitvoeren van contracten en kunstwerken, terwijl hij zich houdt aan de vier edele waarheden en zonder dat hij zichzelf laat meeslepen door versturende emoties.

²⁹ Renou; Filliozat (1953), p. 373.

³⁰ Ibid., p. 571.

³¹ Ibid., pp. 571-572. De definities komen uit de Mahāyānasūtrālamkāra.

6. *abhimukhī* (met het gezicht naar): hij ziet toe op versturende emoties gedurende een wedergeboorte en in het besef van de wet van oorzaak en onderlinge afhankelijkheid.
7. *dūraṅgamā* (de verre gaande): hij gaat tot het uiterste van zijn krachten. Dit stadium heeft als enig doel de leegte van het pad te realiseren in de kennis van de 'leegte' van alle dingen.
8. *acalā* (de onbeweeglijke): de bodhisattva realiseert onverstoortbaarheid temidden van de realiteit (van saṃsāra). Hij zuivert tevens het 'Buddha-land' waar hij gaat resideren.
9. *sādhumātī* (van de goede intelligentie): hij voltooit het tot rijpheid brengen der wezens dankzij de kracht van alwetendheid.
10. *dharmameghā* (van de wolk van de Dharma): de bodhisattva draagt 'het water van het welzijn', hij verhuult 'de mantel van het buitengewone' en vervult het 'lichaam van de Dharma'.

Er wordt in verband met het pad van de bodhisattva's ook gesproken over de 'vijf paden': op 'het pad van vergaring' en het 'pad van vereniging' verwerft hij verdienste en worden de oorzaken gecreëerd voor de realisatie van leegte. Vanaf de eerste bhūmi, met de realisatie van leegte, gaat hij het 'pad van inzicht' op. Dit pad resulteert in het 'pad van meditatie' bij het voortschrijden langs de tien stadia. Ten slotte is er het 'pad van niet meer leren', of ook de 'elfde bhūmi' genoemd, omdat dat de volledige verlichting inhoudt, het niveau van een Buddha.³²

1.3.3. Correcte inzicht of 'leegte'

Dit is het 'bewust-zijn' dat alle fenomenen leeg zijn van een onafhankelijk bestaan. De meditatie op leegte (*śūnyatā*) is de kern van de boeddhistische filosofie, zowel in het Mahāyāna als het Vajrayāna.

Aangezien de realisatie van dit inzicht alle obstakels tot het bereiken van de verlichting vernietigt, is het aangewezen dieper in te gaan op dit laatste punt. Het correcte inzicht behelst de idee dat geen enkel fenomeen in zichzelf bestaat, maar afhankelijk is van oorzaken en condities. Juist dit feit, dat alles afhankelijk is van een voorafgaand moment en bestaat in relatie tot andere factoren, maakt dat fenomenen een op zichzelf staande status ontberen, of dus: leeg zijn van een onafhankelijke natuur. Het inzicht in het begrip leegte, gebaseerd op analytische overweging van 'onderlinge afhankelijkheid', is heel voornaam, omdat het mensen behoedt voor een nihilistisch wereldbeeld, waarin niets bestaat. Deze notie van leegte sluit de conventionele realiteit van fenomenen dus niet uit.³³

³² Khyentse (1999), p. 256.

³³ Gyatso T. (1995), p. 45.

Aangezien leegte kan of moet worden toegepast op alle fenomenen - materiële en niet-materiële, maar ook het eigen bewustzijn- om de verlichting te bereiken, is het ook van belang onszelf daaraan te onderwerpen. Lama Yeshe zegt daarover:³⁴

"We instinctively feel that we exist as something very real, definite and substantial. We have no doubt about this real me and it seems absurd to think of it as just another hallucination. Yet if we take the trouble to search for this supposedly concrete "I" or "me" we will discover that we cannot find it anywhere. Neither our head, our arm, our leg, nor any other part of our body is our "I". The same is true for our mind: none of the countless thoughts or feelings that continuously arise and disappear is the real me. And, of course, this solid sense of self is not to be found somewhere outside this body-mind combination. Yet despite the fact that we cannot discover an independent, self-existent I anywhere, either within or outside our body and mind, we still hold onto it tightly in the very depths of our heart as if it were most real. This innate belief in something that is not true, this fundamental source of all our problems, can be called "ego-grasping". We did not have to learn this mistaken belief; it has been with us intuitively since birth. In fact, it was ego-grasping itself that propelled us to take birth as we did in the first place. (...)

We are so familiar with the apparently concrete appearance of things, including ourselves, that it is not easy to switch suddenly and adopt a looser, more relaxed vision. Our ego -in this context, the neurotic mind that grasps onto a solid sense of self-identity for support- is extremely powerful and will fight against any view that threatens its security. It is deeply disturbed by the suggestion that the "I", like everything else, is something merely designated by conceptual thought. Therefore we should expect a lot of resistance when we meditate on the non-self-existence of the "I". This is natural; it is only our deeply ingrained ego struggling against annihilation."

In de overgangsfase tussen het Hīnayāna en Mahāyāna ontwikkelde zich de Prajñāpāramitā, of letterlijk: 'de perfectie van wijsheid'. De literatuur die zich rond dit filosofisch stelsel ontwikkelde, richtte zich volledig op het begrijpen van het concept leegte, waarnaar 'wijsheid' hier dan ook verwijst. De perfectie van wijsheid is de belangrijkste van de zes perfecties³⁵ die een bodhisattva kenmerken.³⁶ Met de komst van de tantrische beweging werd de Prajñāpāramitā-filosofie ook geïncorporeerd in het Vajrayāna.³⁷

Het belangrijkste sūtra binnen de Prajñāpāramitā-literatuur en wellicht het meest gekende van alle boeddhistische werken is het Prajñāpāramitāhṛdayasūtra, kortweg het 'Hart-sūtra'. Door de cryptische omschrijving van het fenomeen leegte en het

³⁴ Yeshe (2001), pp. 60-61.

³⁵De andere vijf perfecties zijn; vrijgevigheid (*dāna*), moraliteit (*śīla*), geduld (*kṣānti*), onvermoeibare energie (*vīrya*) en meditatie (*dhyāna*). Dessein; Heirman (1999) p. 150. Soms worden ook tien perfecties genoemd. In dat geval worden volgende vier 'deugden' aan voorgaande lijst toegevoegd: methode of bedrevenheid (*upāya*); streven of goede wensen (*prañidhāna*); kracht of sterkte (*balādhāna*) en kennis of geleerdheid (*jñāna*). David-Neel; Yongden (1990), p. 64.

³⁶ Dessein; Heirman (1999), pp. 149-151.

³⁷ Conze (1978), p. 13.

buitengewoon economische taalgebruik (dit is het kortste van alle belangrijke sūtra's) genoot - en geniet- het een immense fascinatie in de hele boeddhistische wereld.³⁸

Het sūtra speelt zich af op de Gierenberg (*gṛdhrakūṭa*) in Rājagṛha, waar Śāriputra aan Avalokiteśvara vraagt hoe men zich moet oefenen in de 'perfectie van wijsheid'. Het antwoord van deze laatste bestaat uit slechts één zin, die hij in een commentaar stelselmatig uitbreidt en waar hij steeds naar teruggrijpt. Het initiële antwoord luidt: "Vorm is leegte, leegte is vorm".³⁹ Vorm (*nīpa*) is het eerste van de vijf aggregaten (*skandha*), of elementen waaruit het psycho-fysische continuum bestaat dat we 'persoon' noemen. De andere aggregaten zijn: gevoelens (*vedanā*), perceptie (*saṃjñā*), mentale bestanddelen (*saṃskāra*) en bewustzijn (*vijñāna*).⁴⁰ Vorm omvat zowel zichtbare vormen, in alle kleuren en verschijningen, alsook geluiden, geuren, smaken en tastbare zaken. Vorm is het belangrijkste van de aggregaten omdat dat het meest herkenbaar is (vanwege haar fysieke kwaliteiten) en omdat de andere aggregaten kunnen worden afgeleid uit het vormaggregaat.⁴¹

Zoals alle fenomenen is vorm leeg van een onafhankelijk bestaan. Deze leegte is geen kwaliteit die 'vorm' krijgt in de loop van zijn bestaan, maar is intrinsiek aanwezig sinds zijn ontstaan. (Een houten tafel is leeg omdat ze, sinds haar ontstaan, afhankelijk was van de boom waaruit het hout kwam en die boom op zijn beurt was afhankelijk van de ecologische omstandigheden, zoals de zon, het water dat hem voedde en de vruchtbaarheid van de grond). 'Leegte is vorm' wil zeggen dat hoewel een vorm afhankelijk is van andere factoren en dus leeg is, niet wordt ontkend dat die vorm er daadwerkelijk is en dus kan worden waargenomen. (De tafel kan worden gezien en vastgenomen).⁴²

Het sūtra beschouwt verder de belangrijkste categorieën van de boeddhistische doctrine, zoals de 'ketting van het afhankelijke bestaan', de 'vier (nobe)le waarheden' en ook de verlichting en stelt dat ook deze leeg zijn van een onafhankelijk bestaan.⁴³

1.4. Middelen van het voertuig

1.4.1. Het belang van een guru

In 1.2. werd gesteld dat Maitreya Asaṅga voor het eerst in het tantrisme inwijdde en dat sindsdien de overlevering is gebeurd, in een ononderbroken lijn, van leraar op leerling. Zonder een bevoegd leermeester, of guru, is het onmogelijk om de mystieke doctrines

³⁸ Lopez (1988), p. 3.

³⁹ Id.

⁴⁰ Prebish (1993), p. 243.

⁴¹ Lopez (1988), p. 57.

⁴² Ibid., p. 58.

⁴³ Ibid., p. 8.

van het Vajrayāna in de praktijk te brengen.⁴⁴ Bovendien is een onvoorwaardelijke devotie noodzakelijk wanneer iemand een relatie met een guru wil aangaan. De guru is niet alleen een essentieel middel voor het beoefenen van tantra's, hij wordt doorgaans ook beschouwd als het einddoel van de tantra's. Hij wordt dus vereenzelvd met de leegte.⁴⁵ In de guru-discipelrelatie wordt de guru dan ook effectief als een Buddha gevisualiseerd en beschouwd.⁴⁶

Vanwege het grote belang van de guru -binnen het tantrisme wordt hij ook 'vajra-leraar' genoemd- beschrijven tantrische teksten de vele kwaliteiten waaraan de guru moet beantwoorden. Een student wordt dan ook aangeraden de persoon die hij als zijn leraar wenst, te 'bespioneren' om na te gaan in welke mate die persoon de nodige kwaliteiten effectief bezit. Dit is een punt waar veel nadruk op gelegd wordt: de student moet zijn potentiële guru aan grondige tests onderwerpen, zelfs als dat twaalf jaar zou vergen.⁴⁷

Wat betreft die kwaliteiten, zegt de Dalai Lama het volgende:⁴⁸

"Regarding some of the recommended qualifications for a vajra master in tantra, he or she should be a person who guards his or her three doors of body, speech, and mind from negative actions; who is "tamed" and gentle; who is well versed in the knowledge of the *Three Baskets* (Tripiṭaka), and well practiced in their subject matter -the three higher trainings of morality, concentration, and wisdom (...)."

1.4.2. De vier klassen van tantra

Het tantrisch systeem kent vier graden of klassen, namelijk: kriyātantra, caryātantra, yogatantra en (mahā-)anuttarayogatantra. Elke klasse bestaat voor een bepaald soort beoefenaar en het verschil tussen de klassen hangt of van de mate van energie (van verlangen) die een beoefenaar - op een vaardige wijze- in het pad kan introduceren. Deze verschillen in energie worden traditioneel weergegeven via voorbeelden van toenemende seksuele intimiteit.⁴⁹

De eerste klasse, de kriyātantra of 'actieklasse', is voor mensen die in staat zijn de energie van het kijken naar een attractief persoon te transformeren. De caryātantra of 'klasse van vervulling' transformeert de energie van het uitwisselen van glimlachen en (verbaal) plezier. De yogaklasse geleidt de energie van het vasthouden van handen terwijl de beoefenaar van de hoogste yogaklasse, de anuttarayogatantra,⁵⁰ vaardig genoeg wordt geacht de energie van geslachtsgemeenschap te kanaliseren.⁵¹

⁴⁴ Bhatt. (1928), pp. lxii-lxiii.

⁴⁵ Snellgrove (1987), pp. 176-178.

⁴⁶ Bhatt. (1928), p. lxiii.

⁴⁷ Gyatso T. (1995), p. 108.

⁴⁸ Ibid., pp. 108-109.

⁴⁹ Yeshe (2001), p. 20.

⁵⁰ De Guhyasamāja-tantra, in 1.2. genoemd als het eerste en meest toonaangevende werk voor het ontstaan van het tantrisch systeem, is een voorbeeld van anuttarayogatantra. Cozort (1986), p. 12.

⁵¹ Yeshe (2001), p. 20.

Het Vajrayāna deelt deze vier klassen ook op in een lagere tantraklasse, die de kriyātantra en de caryātantra omvat, en een hogere, met de andere twee.⁵² Bij de lagere tantra's ligt de nadruk meer op de externe aspecten van de meditatie: de visualisatie, het reciteren van de mantra en de handgebaren. De hogere tantra's richten zich voornamelijk op de innerlijke meditatie: de meditatieve stabilisatie, of het verblijven in onverstoorbare rust (*samādhi*), en de realisatie van leegte.⁵³

De hoogste yoga tantra kent in zichzelf ook nog twee niveaus: het 'stadium van genereren' en het 'stadium van volbrengen'. In het stadium van genereren brengt de meditator zijn visualisatie en energie tot op een zodanig niveau dat het verbeelde werkelijkheid lijkt te worden. Hij leert in zijn meditatie de subtiele windenergieën te beheersen die aanwezig zijn in het lichaam en ze te leiden in de subtiele kanalen van het lichaam, waarbij er drie hoofdkanalen zijn, een parallel met de wervelkolom en beide andere links en rechts daarvan.⁵⁴ Op het niveau van het 'stadium van volbrengen' is de meditator feitelijk getransformeerd in de godheid van de tantra die hij of zij beoefent. Hier heeft de meditator zodanig controle verworven over de winden dat hij ze kan laten oplossen in de 'onvernietigbare druppel' - de non-duale natuur van de geest- in het hart-cakra in het centrale kanaal. Dit oplossen van de winden genereert het bewustzijn van het 'klare licht', waardoor men de 'leegte' realiseert. In de vorm van de godheid overkomt hij zo de laatste obstakels tot bevrijding en alwetendheid en bereikt de staat van een Buddha.⁵⁵

1.4.3. De initiatie

Het woord 'initiatie' (*abhiṣeka*⁵⁶) houdt in dat een buitenstaander op rituele wijze wordt aanvaard binnen een gemeenschap van gelijkgestemden.⁵⁷ In dit geval wordt een buitenstaander in contact gebracht met zijn eigen verlichtingspotentieel, door de overdracht van het buddha-potentieel van een tantrische godheid, door middel van een guru.⁵⁸ Het inwijdingsritueel verleent de beoefenaar de toestemming om die bepaalde tantra in praktijk te brengen en dus zichzelf als de godheid of Buddha van die tantra te visualiseren, en impliceert uitgebreide visualisaties, invocaties en offerandes. De

⁵² Waddell (1934), p. 152. Een verklaring voor deze onderverdeling wordt hier niet gegeven. Lessing en Wayman (1978, p. 157) noemen drie lagere tantraklassen (kriyā, caryā en yoga) tegenover een enkele hogere klasse.

⁵³ Gyatso T. (1995), p. 103.

⁵⁴ Cozort (1986), pp. 41-44.

⁵⁵ Ibid. p. 65-66.

⁵⁶ Snellgrove (1987, p. 213) maakt nog een onderscheid tussen de Skt.-woorden 'praveśa', dat 'binnengaan' betekent, en 'abhiṣeka', dat betrekking heeft op de initiatieriten zelf.

⁵⁷ Id.

⁵⁸ Yeshe (2001), p. 88.

procedure⁵⁹ die moet worden aangehouden wordt aangeleerd en mogelijkwijze wordt hij ook geïntroduceerd in het gebruik van rituele elementen (vajra en bel) en handgebaren.⁶⁰

Er bestaan vier soorten initiaties die: de vaasinitiatie (die wordt uitgevoerd met water uit een vaas), de geheime initiatie, de wijsheidinitiatie en de woordinitiatie. De vaasinitiatie is er voor alle vier tantraklassen, terwijl de andere drie uitsluitend gereserveerd zijn voor de hoogste yogaklasse.⁶¹

1.4.4 De yoga van de godheid

Eerder is vermeld dat tantrische meditatie de meditator toelaat zichzelf als de godheid te visualiseren van de tantra die hij beoefent. Sādhana 93 van de SM stelt dat ook duidelijk: "Men manifesteert zich best als de godin Tārā, die in het midden van het goddelijke maṇḍala zit".⁶² Al deze goden zijn Buddha's en bodhisattva's van hoge rang. Bodhisattva's zijn wezens die heel erg zijn geëvolueerd langs het pad van de bodhisattva⁶³. Dat wil zeggen dat zij vele van de kwaliteiten van Buddha's hebben verworven, zij het niet in dezelfde mate. Omdat wordt aangenomen dat Buddha's en deze hoge bodhisattva's de mogelijkheid bezitten zich voor voelende wezens te manifesteren op elke wijze die van nut is voor die voelende wezens, zelfs als ordinare objecten, is het ook aannemelijk dat ze emaneren als de godheid zoals beschreven in een tantra.⁶⁴

Zoals zal duidelijk worden in de vertaling van elk van de zes sādhanas, of meditatiehandleidingen, die hier zijn opgenomen, wordt per sādhana een aantal goden in detail beschreven. Dit heeft tot doel de meditator te helpen een mentaal beeld te construeren van het zuivere Buddha-land waarin hij, als verbeelde Buddha, verblijft. Hoewel sommige goden worden voorgesteld in wreedaardige aspecten, naast deze die een volkomen vredige uitstraling hebben, symboliseert deze tantrische iconografie toch altijd het samengaan van grote gelukzaligheid (*mahāsukha*) en leegte. Cozort geeft het voorbeeld van de god Cakrasaṃvara die een schedel vasthoudt die gevuld is met bloed, waarbij de schedel grote gelukzaligheid vertegenwoordigt en het bloed leegte.⁶⁵

⁵⁹ Om zichzelf als godheid te visualiseren, moet de meditator, volgens de kriyā-tantra, zes stappen in acht nemen. 1. leegte: hij contempleert de leegte van zichzelf en van de godheid; 2. geluid: hij stelt zich voor dat hijzelf en de godheid het geluid van de mantra (van de godheid) voortbrengen; 3. syllabe: hij visualiseert dat uit dat geluid de syllaben van de mantra zichtbaar worden op de kant van een witte maanschijf (bij het hart); 4. de beoefenaar genereert zichzelf als de godheid, vanuit de syllaben van de mantra; 5. handgebaar: hij voert de specifieke handgebaren uit die eigen zijn aan de godheid; 6. symbool: hij visualiseert de syllaben 'oṃ', 'āḥ' en 'hūṃ' op respectievelijk de kruin van het hoofd, de keel en het hart, om zo de wijsheidswezens (*jñānasattva*) uit te nodigen in het lichaam te komen plaats nemen. Gyatso T. (1995), pp. 115-117.

⁶⁰ Cozort (1986), p. 34.

⁶¹ Id. Verdere uitleg wordt niet verstrekt.

⁶² Bhatt. (1925), p. 179: mātṛmaṇḍalamadhyasthāṃ tārādevīm vibhāvayet.

⁶³ Zie 1.3.2.

⁶⁴ Cozort (1986), pp. 80-81.

⁶⁵ Ibid., p. 81-82.

De goden die in meditatie worden gevisualiseerd, mogen worden beschouwd als reëel bestaand. Het is immers de feitelijk bestaande Buddha die wordt 'uitgenodigd' om de verbeelde Buddha te vervoegen. De paradox die hierin lijkt te schuilen, nl. dat de meditatoren zich trainen om entiteiten te worden die al bestaan, kan op twee manieren worden weerlegd. Eerder is vermeld dat Buddha's en bodhisattva's kunnen emaneren in welke vorm ook. De goden in de sādhanas zijn dus niet het exclusieve domein van een bepaalde Buddha.⁶⁶ Ten tweede moet weer in aanmerking worden genomen dat het uiteindelijke doel van elke boeddhistische meditatie de realisatie van leegte is, met andere woorden de realisatie van non-dualiteit met betrekking tot alle fenomenen, zowel materiële dingen als mentale concepten. Dat wil zeggen dat een individuele gedachtestroom ophoudt te bestaan of anders: oplost in een universeel bewustzijn.⁶⁷ Vandaar ook de mantra die bij de meditatie op leegte wordt geuit: 'oṃ śūnyatājñānavajrasvabhāvātmake'ham'⁶⁸: 'ik ben in essentie de vajra-natuur, de wijsheid van leegte'.⁶⁹

Het doel van deze visualisatiepraktijk is de ontwikkeling van 'goddelijke fierheid', het genereren van de idee dat men de god of Buddha is. Als dusdanig is het de voornaamste bezigheid in het 'stadium van genereren'. Deze goddelijke fierheid wordt, binnen een meditatie sessie, gecultiveerd na de contemplatie van leegte, die een vals concept van het 'ik' tegengaat. Zo behoedt de ontwikkeling van goddelijke fierheid de meditator voor de tweede maal voor een verkeerd inzicht in dat 'ik', en gaat ze de gewone fierheid en illusies die dat verkeerd inzicht met zich meebrengt, tegen.⁷⁰ De meditator gaat zo een tegengif bereiden om onze gebruikelijke - menselijke- neigingen van onvoldaanheid en zelfkritiek op (onze acties van) lichaam, spraak en geest uit te roeien.⁷¹ Lama Yeshe zegt:⁷²

"If you continue to hold onto the idea that you are basically confused and angry, you will manifest as a confused and angry person, certainly not as a blissful deity. You can stop this destructive way of thinking about yourself and avoid the negative, self-defeating consequences by concentrating on the oneness of your own fundamental consciousness and the wise, compassionate qualities of the guru-deity. In this way you open yourself up to the great waves of inspiration that can transform your life completely. The more intensely you concentrate on this feeling of divine pride, the more profoundly will you experience freedom from all forms of limitation and dissatisfaction."

⁶⁶ Ibid., p. 82.

⁶⁷ Conze (1951), p. 185.

⁶⁸ Bhatt. (1925), p. 226

⁶⁹ Conze (1951), p. 185.

⁷⁰ Cozort (1986), p. 58.

⁷¹ Yeshe (2001), p. 124.

⁷² Ibid., p. 125.

1.4.5. *Het maṇḍala*

Het begrip 'maṇḍala' behelst een zo complex symbolisme en een zodanig grote pluriformiteit, dat het onmogelijk is op alle facetten in te gaan. Ik beperk me daarom tot de meest belangrijke aspecten.

De beoefenaar van een tantra visualiseert zich in het midden van een maṇḍala, een symbolische voorstelling van een goddelijke woonplaats. Elke tantra heeft zijn eigen specifieke maṇḍala dat vaak wordt voorgesteld in schilderijen of gravures in een tweedimensionaal beeld zoals het van boven af wordt gezien en als weergave van een driedimensionale structuur (zie illustratie 8).⁷³

Maṇḍala's zijn daarbij vooral systematische weergaven van de kosmos als ideëel, of dus als goddelijk, beeld. Het zijn schema's die de totaliteit van de fenomenen uit zowel de wereld rondom het individu als de wereld binnenin het individu, de eigen psyche, in symbolische vorm zichtbaar maken en als hulpmiddel dienen op het pad tot verlichting. De constructie van een maṇḍala voltrekt zich in een meditatieproces dat zich richt op de realisatie van eenheid van de macrokosmos van de buitenwereld en de microkosmos van de eigen psyche. Door die weerspiegeling van innerlijke structuur en externe elementen, mag ook gesproken worden van 'psycho-kosmogrammen'.⁷⁴ Het doel van het (gebruik van een) maṇḍala in een meditatieproces is - ook weer- de leegte te realiseren door de kosmische energieën te verenigen met de energiestromen van het eigen bewustzijn. Door verregaande controle over de uiterlijke krachten leert de meditator ze integreren in de energiewinden en kanalen⁷⁵ in het eigen lichaam.⁷⁶

Maṇḍala's worden materieel voorgesteld op ritueel gezuiverde oppervlakken. Poeders van verschillende kleuren worden gebruikt om de lijnen uit te zetten en de figuren te tekenen. De kleur wordt bepaald volgens de symbolische waarde die eraan verbonden is. Maṇḍala's komen ook voor op schilderijen op doek (Tib. *thangka*) als hulpmiddel voor meditaties.⁷⁷

Algemeen kan worden gesteld dat maṇḍala's bestaan uit een omheining met een of meerdere concentrische cirkels. De buitenste cirkel is er een van vuur, dat het verbranden van onwetendheid symboliseert. De tweede cirkel is er een van vajra's, die de verlichting en haar onbreekbaarheid weergeven. Daarbinnen bevinden zich een of meerdere vierkanten die door dwarslijnen worden doorsneden. Op die manier wordt het (middelste) vierkant in vier driehoeken verdeeld. In het centrum en in het midden van elke driehoek staat een godheid, of hun symbool.⁷⁸

⁷³ Cozort (1986), p. 82.

⁷⁴ Bruijn (1980), p. 266.

⁷⁵ Zie 1.4.2.

⁷⁶ Brauen (1992), p. 61.

⁷⁷ Tucci (1969), pp. 37-38.

⁷⁸ *Ibid.*, p. 39.

1.4.6 Vajra, bel en mudrā

De realisatie van leegte is, zoals eerder aangegeven, een voorwaarde voor het bereiken van de verlichting. Een andere term daarvoor is wijsheid (*prajñā*). Het tantrisme benadrukt daarnaast ook het begrip 'methode' (*upāya*), dat vooral verwijst naar mededogen als basis voor de verlichting. Beide worden materieel gestalte gegeven door de vajra (symbool voor leegte; het vrouwelijke principe) en de bel (methode; het mannelijke principe).⁷⁹

Tijdens pūjā's (gebedsdiensten) en sādhana's worden vajra en bel gehanteerd in combinatie met verschillende mudrā's, of handgebaren. De vajra wordt in de rechterhand genomen, de bel in de linker. Beide elementen, en ook de mudrā's, zijn slechts de uiterlijke symbolen van een innerlijke bewustzijnstoestand, maar elk onderdeel heeft zijn betekenis.⁸⁰

De vajra (Tib.: dorje) lijkt op een donderkeil met langs weerszijden vijf spaken. De spaken aan de ene zijde vertegenwoordigen de vijf transcendenten Buddha's. De vier spaken buitenom lijken elk uit de open muil van een zeemonster te komen: dit staat voor de bevrijding uit saṃsāra. Onder de vijf spaken zit een halve bol met acht lotusbladeren, symbool voor acht bodhisattva's. Het middelpunt van de vajra - een bol - staat voor non-dualiteit. De andere helft weerspiegelt de vrouwelijke wederhelft van zowel de Buddha's als de bodhisattva's.⁸¹

De bel heeft een handvat met een vajra-knop bovenaan. Daaronder is een gezicht te zien, dat misschien het gezicht is van Prajñāpāramitā, de godin van de transcendenten wijsheid. Volgens een andere opvatting gaat het om Vairocana, die staat voor de universele waarheid, of Dharma. Als men verder de bel van bovenaan bekijkt, ziet men een maṇḍala, met een krans van acht lotusbladeren en buitenom 51 kleine vajra's, symbolen van de 51 kleine onwetendheden die kunnen worden opgeklaard door de werking van de bel.⁸²

Mudrā's of handgebaren zijn de lichamelijke symbolen die, in vaste bewegingspatronen, de innerlijke transformatie van het ordinaire bewustzijn in dat van een Buddha begeleiden doorheen het (mentale) meditatieproces.⁸³ Het correct uitvoeren van de handgebaren is de erkenning van de authenticiteit en validiteit van de boeddhistische doctrine.⁸⁴ Deze tantrische hand-gebaren moeten onderscheiden worden van de symbolische hand-houdingen die aangetroffen worden in de boeddhistische iconografie en een belangrijke rol spelen bij de identificatie van Buddha's en bodhisattva's. Een van de meest gekende handhoudingen is het gebaar van 'het aanraken

⁷⁹ Jansen (1996), p. 77.

⁸⁰ Ibid., 77-79.

⁸¹ Ibid., p. 81.

⁸² Ibid., p. 83.

⁸³ Bruijn (1980), p. 245.

⁸⁴ Ibid., p. 227.

van de aarde' (*bhūmisparśamudrā*) (de rechter handpalm ligt op de rechterknie) waarmee de historische Buddha Śākyamuni de aarde tot getuige maakte van zijn verlichting.⁸⁵

1.4.7. De mantra

Mantra's zijn formules (van mono- tot honderd en meer syllabisch) die worden gezongen of, al dan niet inwendig, gereciteerd om transformaties van het bewustzijn teweeg te brengen of om verdienste te verzamelen. Met de lettergrepen zijn betekenissen verbonden, die in de praktijk doorgaans van weinig belang zijn. Ze stimuleren ook de meditatieve visualisatie.⁸⁶ In meditatie verbinden ze zich met de subtiële lichaamsenergieën (*prāṇa*) en genereren zo de latente krachten die aanwezig zijn in de geest of het bewustzijn van de mediterende. Die krachten worden aangewakkerd zo dat ze controleerbaar worden en kunnen worden gebruikt voor innerlijke realisaties.⁸⁷ Het doel van mantra's is hetzelfde als zowat elke andere boeddhistische, en in het bijzonder tantrische, praktijk: de realisatie van leegte.

⁸⁵ Ibid., pp. 223-224.

⁸⁶ Crook; Low (1997), p. 412.

⁸⁷ Bruijn (1980), pp. 251-252.

Hoofdstuk 2: De Sādhanamālā

De teksten die het tantrisch boeddhisme heeft opgeleverd, zijn doorgaans een waagstuk voor de vertalers ervan. Het zijn niet zozeer problemen in verband met het gebruik van filosofische en iconografische termen die opduiken, als wel het feit dat oosterse denkpatronen moeten worden vertaald naar een westers wereldbeeld.⁸⁸ Vanwege fundamentele misverstanden wat dat betreft is het tantrisme een vaak controversieel thema.⁸⁹ Bovendien worden bepaalde termen vaak op verschillende wijzen geïnterpreteerd, naargelang de school die de termen hanteert.⁹⁰

De Sādhanamālā is als dusdanig een vrijwel onbeschreven blad en blijft in de recente wetenschappelijke literatuur nagenoeg onvermeld. Shinsho Hanayama geeft in zijn 'Bibliography on Buddhism' vier auteurs die het werk in een artikel vernoemen:

1. L. D. Barnett (JRAS, 1926, pp. 771- 773)
2. P. C. Bagchi (IHQ, Vol. VI, 1930, pp. 576-587)
3. A. C. Vidhyabhusan (Modern R., XLVI, p. 669)
4. P. Pelliot (TP, XXIX, 1932, pp. 146-148)

Het onderzoek dat naar de SM werd verricht, is, op de iconografie na, grotendeels het werk van één man: Benoytosh Bhattacharyya. Geen van de bovenstaande artikelen die ik heb kunnen raadplegen (JRAS en IHQ), voegt noemenswaardige informatie toe aan zijn werk. Aan hem hebben we de samenstelling van de SM te danken, alsook een gedetailleerde inleiding, waaruit in dit hoofdstuk uitvoerig zal worden geput.

2.1. De naam 'Sādhanamālā'

Zoals de titel het aangeeft is de SM een 'krans' (*mālā*) van meditatiehandleidingen (*sādhana*) voor het aanbidden van godheden, bodhisattva's of Buddha's. Het lijkt een heterogene verzameling van sādhana's te zijn, die is samengesteld zonder enig concreet plan.⁹¹

Een aantal van de manuscripten die hieronder zijn vermeld, gaven het werk een andere benaming, nl. de 'Sādhanasamuccaya'. De samenstellers hebben de naam 'Sādhanamālā' weerhouden omdat deze in de meeste manuscripten voorkomt en omdat beide namen toch min of meer dezelfde betekenis hebben.⁹²

⁸⁸ Guenther (1999), p. 124.

⁸⁹ Donath (1971), p. 83.

⁹⁰ Bagchi (1930), IHQ vol. 6, pp. 577-578.

⁹¹ Bhatt. (1925), pp. vi-vii.

⁹² Ibid., pp. xiv-xv.

2.2. Datering en teksteditie van de Sādhnamālā

De manuscripten die aan de SM ten grondslag liggen, kunnen ruwweg tussen 1100 en 1300 na Chr. worden geplaatst. Er is een uitzondering op, nl. het MS dat hieronder onder nummer 3 is opgenomen en uit het begin van de 19de eeuw stamt. Hierbij moet worden vermeld dat niet alle MSS werden gedateerd.

Hoewel veel van de in de SM opgenomen sādhanas ook anoniem zijn, is het toch mogelijk te stellen dat sommige sādhanas ouder zijn dan de 11de eeuw, dankzij de datering van hun auteurs. In de Vajra-Tārā-sectie die als basis voor deze thesis dient, worden drie auteurs vermeld. Nāgārjuna (sādhana 96) moet worden gesitueerd rond 645 na Chr.⁹³; Dharmākaramati (sādhana 97) kan niet worden geplaatst⁹⁴; Ratnākara Śānti (sādhana 110) moet hebben geleefd van ca. 978 tot 1030 na Chr.⁹⁵

De editie van de SM zoals samengesteld en bewerkt onder begeleiding van Benoytosh Bhattacharyya en uitgegeven in de reeks Gaekwad's Oriental Series (Nrs. XXVI en XLI), vermeldt volgende acht manuscripten:⁹⁶

1. A. Compleet manuscript maar vol spelfouten, weglatingen en herhalingen. Het behoort toe aan de Library of the Asiatic society of Bengal en is beschreven in de Descriptive Catalogue of Sanskrit MSS in the Government collection, vol. 1, onder nr. 74.
2. B. Het origineel dateert van 1165 en bevindt zich in de Cambridge University Library. Het manuscript is beschreven in de Catalogue of the Buddhist Sanskrit MSS in the University Library, Cambridge onder nr. (add.) 1686, p. 174, door Bendall.
3. C. Papiermanuscript dat toebehoort aan de Cambridge University Library en dateert van 1819. Beschreven in Bendall's Catalogue onder nr. 1593, p. 132.
4. N. Palmbladmanuscript, waarschijnlijk geschreven tussen 1275 en 1300. Het werd beschreven in MM. Haraprasad Shastri's Catalogue of palm-leaf and paper MSS belonging to the Durbar Library, Nepal, vol. II, p. 83.
5. Ab. Het originele manuscript op palmblad behoort toe aan de Library of the Asiatic Society of Bengal. Vermoedelijk te dateren in het begin van de twaalfde eeuw. Beschreven in de Catalogue of Sanskrit MSS in the Government Collection, onder nr. 111, p. 178 e.v.

⁹³ Bhatt. (1928), p. cvi.

⁹⁴ Ibid., p. xcv.

⁹⁵ Ibid., p. cxi.

⁹⁶ Bhatt. (1925), pp. xi-xiv.

6. Ba. Twee kopijen van dit papiermanuscript bestaan, de ene in de Library of the Asiatic Society of Bengal, de andere in de CENTRAL LIBRARY, BARODA. Beschreven in A Descriptive Catalogue of the Sanskrit MSS in the Government Collection, vol. I, onder nr. 112, p. 180 e.v. Het originele manuscript zou dateren van 1104.
7. Na. Library register of the Nepal Durbar Library, nr. 603.
8. Nb. Bewaard in de Durbar Library, Nepal. Beschreven in MM. Haraprasad Shastri's Catalogue of Selected Paper and Palm-leaf MSS belonging to the Durbar Library, Nepal, vol. II, p. 200.

2.3. Taal van de SM

De SM is geschreven in het boeddhistische Sanskrit. De taal die wordt gebruikt vertoont een grote laksheid wat betreft grammaticale regels en bevat woorden die volgens het gestandaardiseerde Skt. niet bestaan: 'devatī' (godin) voor 'devatā' is één van vele voorbeelden. Sandhiregels worden vaak incorrect toegepast, vooral wanneer het om de visarga (ḥ) gaat, terwijl op het einde van een vers of zin vaak een anusvāra (ṃ) te vinden is in plaats van een gewone '-m'. Heel gewoon is verder een verbuiging van Skt. wortels volgens een andere klasse. De regels die gelden in verband met het metrum ten slotte, worden eveneens vaak genegeerd. Een aantal sādhana's is in śloka's geschreven, de andere in proza. Bhatt. vermeldt o.a. het upajāti- en het anuṣṭubh-metrum, maar het is niet duidelijk welke de gangbare metra zijn.⁹⁷

De transliteratie van de Devanāgarī-tekst die in deze verhandeling is opgenomen, geeft de oorspronkelijke tekst weer met behoud van al deze onvolkomenheden, omdat nooit dubbelzinnigheden zijn opgedoken die een goed begrip zouden kunnen bemoeilijken.

In de Devanāgarī versie is het echter ook gebleken dat medeklinkers of halfklinkers vaak werden verdubbeld na de halfklinker 'ra'. Zoals 'sarvva' 'sarva' is, 'sūryya' 'sūrya' of de naam van de samensteller van de SM 'Bhattacharyya' eigenlijk simpeler 'Bhattacharya' is. Deze spellingafwijkingen zijn, met het oog op een correct gebruik van het Skt., aangepast.

⁹⁷ Bhatt. (1925), pp. viii-x.

2.4. De inhoud

Wat volgt is een volledige opsomming van alle sādhanas die in de SM staan.

De SM1, die in totaal 170 sādhanas omvat, vangt aan met twee werken in verband met Trisamayarāja, die moet worden geïdentificeerd met Amoghasiddhi, een van de vijf Dhyāni-Buddha's⁹⁸. De volgende drie zijn gewijd aan Vajrāsana, ofwel Akṣobhya, hoewel hij vaak wordt verward met Gautama Buddha. Dan volgen 37 sādhanas voor de verschillende emanaties van Avalokiteśvara, de Buddha van mededogen. Achtereenvolgens zijn dat: Śaḍakṣarī Lokeśvara, Lokanātha, Hālāhala, Vajradharma, Khasarpaṇa, Siṃhanāda, Padmanarteśvara, Hariharivāhanodbhava, Trailokyavaśaṅkara, Nīlakaṇṭha, Māyājālakrama Lokeśvara, Sugatisandarśana en Pretasantarpiṭa.

De volgende 41 zijn gewijd aan de manifestaties van Mañjuśrī, nl. Sthiracakra, Vādirāt, Mañjuhoṣa, Arapacana, Vajrāṅga, Dharmadhātuvāgīśvara, Vāk, Siddhaikavīra, Mahārājātilā Mañjuśrī, Alimanmatha, Vajratikṣṇa, Dharmasāṅkhasamādhi Mañjuśrī, Nāmasaṅgīti en Mañjuvajra. Ten slotte vier meditatiehandleidingen voor de Bodhisattva Caṇḍamahāroṣaṇa.

Alle andere sādhanas, van nummer 98 tot het einde van SM1, zijn gewijd aan vrouwelijke emanaties: Khaḍirvaṇī-Tārā, Mahattarī-Tārā, Varada-Tārā, Vaśya-Tārā, Vajra-Tārā, Aṣṭamahābhaya-Tārā, Mahācīna-Tārā, Mr̥tyuvañcana-Tārā, Sita-Tārā, Śaḍbhujasūkla-Tārā, Jāṅgulī-Tārā, Dhanadā-Tārā, Sragdharā-Tārā, Durgottarīṇī-Tārā, Viśvamātā, Prasanna-Tārā, Ārya-Tārā, Mahāśrī-Tārā, Vidyujjvālākarālī, Ekajaṭā, Cundā, Māricī, Prajñāpāramitā, Sarasvatī en Bhṛkuṭī.⁹⁹

SM2 omvat 142 sādhanas en begint met een reeks sādhanas in aanbidding van de verschillende vormen van Kurukullā, waarna Uṣṇīṣavijayā, Sitāpatrā en Vajracarcikā volgen. Dan de oefeningen voor de 'vijf grote beschermgodinnen' (Pañcamahārakṣā), Mahāpratisarā, Mahāmāyūrī, Mahāsāhasrapramardanī, Mahāmantrānusārīṇī en Mahāsītavātī. Dan Mahāpratyaṅgirā, Dhvajāgrakeyūrā, Aparājītā en Vajragāndhārī. Dan sādhanas voor Vajraśṛṅkhalā, Uṣṇīṣavijayā, Vasudhārā, Vajravārāhī en Nairātmā, een verschijningsvorm van Akṣobhya. Vervolgens Vajrayoginī en een trits manifestaties van Heruka: Mahāmāya, Vajradāka of Saptākṣara, Cakrasaṃvara (een vorm van Heruka wanneer hij wordt afgebeeld met de śakti Vajravārāhī), Buddhakapāla (Heruka in gemeenschap met de śakti Citrasenā).

Het volgende sādhanas legt de resultaten van vier één syllabische mantra's uit, waarna sādhanas van Vajrahuṅkāra en Mahābala volgen. Hayagrīva, of ook Paramāśva, volgt en dan Trailokyavijaya en Vajravālānalārka, Bhūtaḍāmara en Yamāri, beter bekend als Yamāntaka en Vighnāntaka.

Maitreya, de toekomstige Buddha, krijgt slechts een vermelding in de SM, wat volgens Bhatt. de geringe belangstelling voor hem in het Vajrayāna bewijst. Jambhala

⁹⁸ Zie verder 3.3.

⁹⁹ Ibid., pp. vii-viii.

echter heeft er zestien achter zijn naam. Dan volgen nog Mahākāla en Gaṇapati (die oorspronkelijk tot het Hindu pantheon behoorde), Rājaśrī-Tārā en Pīṭha-Tārā. Mahāhala vervolledigt de SM.¹⁰⁰

2.5. Belang van de SM

Enigszins verkeerdelijk noemt Bhatt. de SM een "standard work on Buddhist iconography"¹⁰¹, terwijl de sādhana's toch vooral tot doel hebben meditatoren behulpzaam te zijn bij hun meditatie. Niettemin zijn de beschrijvingen van mudrā's en zithoudingen in die mate accuraat dat de SM sinds het begin van de 20ste eeuw en vooral dank zij de Franse professor Foucher een sleutelrol is gaan spelen in de identificatie van de goden van het tantrisch boeddhistische pantheon in Indië.

Een gedegen studie van de SM laat verder ook toe historische en cultureel inzicht te verwerven in de complexe wereld van het Vajrayāna, niet in het minst omdat de SM een werk is dat stamt uit een periode dat de mosliminvasies op het punt stonden het boeddhisme weg te vagen van de plaats waar het destijds was ontstaan. Aldus bevat de SM de laatste ontwikkelingen van het diamantvoertuig.¹⁰²

Tot slot moet ook worden meegegeven dat veel van de sādhana's uit de SM terug te vinden zijn in de Tibetaanse Tān-gyur.¹⁰³ Een naam die in deze context mag worden onthouden is die van Indrabhūti die leefde rond 717 na Chr. Hij was de koning van Uḍḍiyāna, waar het Vajrayāna eerst ontstond.¹⁰⁴ Bovendien was hij de vader van Padmasambhava, de Indische siddha die samen met Śāntarakṣita met de oprichting van het Samye klooster in 749 na Chr. verantwoordelijk was voor de introductie en de verspreiding van het Vajrayāna in Tibet. Indrabhūti werd als een autoriteit beschouwd op het gebied van het tantrisch boeddhisme en aan hem worden in de Tān-gyur 23 werken in vertaling toegeschreven. In het originele Skt. werden slechts twee werken teruggevonden, waarvan een in de SM.¹⁰⁵ Hieruit kunnen we besluiten dat niet alle Skt. werken die verband houden met het Vajrayāna werden overgeleverd.

¹⁰⁰ Bhatt. (1928), pp. v-viii.

¹⁰¹ Bhatt. (1958), p. 2.

¹⁰² Id.

¹⁰³ Bhatt. (1928), p. lxxxix. De Tibetaanse religieuze geschriften bestaan uit twee collecties: de Kāng-gyur en de Tān-gyur. De eerste collectie bestaat uit 100 of 108 werken die de Tibetaanse versie van de Tripiṭaka (vinaya-, sūtra- en abhidharma-literatuur) omvat. In dit geval bevat de sūtra-literatuur ook de tantrische overlevering. De tweede collectie, die van de Tān-gyur, is de verzameling van commentaarteksten. Het is een grote encyclopedische compilatie van allerlei soorten literaire werken, waarvan het merendeel is geschreven door Indische geleerden, naast enkele Tibetaanse. Het geheel beslaat 225 delen, 87 (tantra) in verband met tantrische rituelen en ceremoniën en 137 (sūtra) handelen over wetenschap en literatuur. Een deel bevat hymnen en lofdichten op verscheidene goden en heiligen en een deel is de index van het geheel. De eerste zestien delen van de sūtra zijn commentaren op de Prajñāpāramitā gevolgd door commentaren op de Madhyamaka-filosofie. Waddell (1934), pp. 157-164.

¹⁰⁴ Zie ook 1.2.

¹⁰⁵ Bhatt. (1928), pp. li-lii.

2.6. Auteurs van de SM

Hierboven is al gezegd dat het merendeel van de sādhana's uit de SM anoniem zijn. Niettemin zijn nog genoeg meditatiehandleidingen wel voorzien van een naam, waaronder drie van de zes sādhana's die aan Vajra-Tārā zijn gewijd. Het loont de moeite om even op een rij te zetten wat Bhatt. over het leven en werk van deze auteurs heeft weten bijeen te sprokkelen:

1. *Dharmākaramatī*: Van hem zijn in de SM twee sādhana's overgeleverd, een voor Vajra-Tārā (97) en een voor Dhvajāgrakeyūrā (210). Hij wordt omschreven als een 'Mahāpaṇḍita' en 'Sthavira', een 'Paṇḍita' en een 'Mādhyamakaruchiḥ', of iemand die 'gelooft in het filosofische systeem van de Madhyamaka'. Om die reden is het niet correct te zeggen dat de Mādhyamika's of de eerste Mahāyānisten niet geloofden in goden en godinnen, hier immers wordt een voorbeeld gegeven van een Mādhyamika die sādhana's heeft geschreven voor tantrische goden. De Vajrayānisten moeten in hun rangen Mahāyāna-aanhangers met verschillende achtergronden hebben gesloten.¹⁰⁶
2. *Nāgārjuna*: (ca. 645 na Chr.) Geldt als een productieve schrijver van sādhana's en ander tantrisch materiaal, hoewel de SM slechts twee werken van zijn hand bevat. Een is gewijd aan Vajra-Tārā (96), het ander aan Ekajaṭā (127). In de Tibetaanse Tān-gyur staan 59 werken die aan hem worden toegeschreven. Hij wordt genoemd onder de epitheta 'Ācārya', 'Mahācārya', 'Ārya', 'Bhikṣu en Bhaṭṭāraka¹⁰⁷.¹⁰⁸ Het mag duidelijk zijn dat deze Nāgārjuna niet mag worden verward met de stichter van de Madhyamaka-school, die in de tweede eeuw na Chr. leefde. Etienne Lamotte vermeldt in zijn 'Sur la formation du Mahāyāna' niet minder dan vier verschillende Nāgārjuna's: "un philosophe mādhyamika, un alchimiste, un médecin et un auteur tantrique".¹⁰⁹
3. *Ratnākara Śānti*: (ca. 978-1030) Schrijver van sādhana 110. De epitheta die zijn naam voorafgingen waren 'Ācārya' en 'Mahāpaṇḍita'. Hij was een gekende geleerde en zou verantwoordelijk zijn geweest voor de oostelijke poort van het Vikramaśīla klooster. Onder zijn leeftijdsgenoten waren koning Mahīpālā I, die leefde van 978 tot 1030 en door dewelke men dus in staat was Ratnākara Śānti te

¹⁰⁶ Ibid., pp. xcvi-xcvi.

¹⁰⁷ *Bhaṭṭāraka*:- MW, p. 745. "A great lord, venerable or worshipful person (used of gods and of great or learned men, esp. of Buddhist teachers and of a partic. class of Śaiva monks)".

¹⁰⁸ Bhatt. (1928), pp. cvi-cviii.

¹⁰⁹ Lamotte (1954), p. 388.

plaatsen, en de grote Indische yogī Nāropa¹¹⁰. De Tān-gyur vermeldt 18 werken onder zijn naam.¹¹¹

¹¹⁰ Nāropa werd in 1016 in Bengalen geboren als zoon van een adellijke familie. Op z'n elfde ging hij gedurende drie jaar in Kaśmīr studeren, dat toen de belangrijkste plaats was voor de studie van het boeddhisme. Terug thuis zette hij zijn studies verder tot hij op zijn zestiende verplicht werd te trouwen met een meisje van brahmaanse afkomst. Toen het huwelijk in 1040 werd ontbonden, trok Nāropa terug naar Kaśmīr om zijn studies verder te zetten. In 1049 werd hij de abt van het Nālanda-klooster (genoemd naar het dorp nabij Rājagṛha, waar dit klooster annex boeddhistische universiteit zich bevond). Acht jaar later nam hij ontslag als abt en ging, na een visioen over zijn toekomstige guru, op zoek naar Tilopa. Hij diende hem tot aan diens dood in 1069. Nāropa zelf stierf in 1100. Guenther (1999), pp. xi-xii.

¹¹¹ Bhatt. (1928), pp. cxi-cxii.

Hoofdstuk 3: De figuur Tārā

De cultus rond de godin Tārā is een van de meest verspreide en populaire binnen het Tibetaans boeddhisme, ongeacht sekte, afkomst of positie van haar vereerders. Wat binnen die cultus waarschijnlijk het meest in het oog springt, is de devotie waarmee de Tibetanen de godin benaderen: ze waakt over het volk en beschermt het.¹¹² Het volgende hoofdstuk tracht het ontstaan en de verschillende facetten van die cultus in kaart te brengen en wil tevens nagaan welke vormen of aspecten van Tārā ook vandaag nog worden beoefend.

3.1. Herkomst van Tārā

In de pogingen om haar ontstaan te kaderen, tekenen zich twee tendensen af: één die de godin binnen het boeddhistische pantheon plaatst, een andere die haar oorsprong in een brahmaanse context ziet.¹¹³ Ghosh voert achtereenvolgens de argumenten van drie onderzoekers aan die ponereren dat Tārā boeddhistische wortels heeft:

Hirananda Shastri wijdde een speciale studie aan dit probleem: 'The Origin and Cult of Tārā'¹¹⁴. Hij stelt daarin o.a. dat Tārā vrijwel niet gekend is in de vroegste brahmaanse geschriften en dat telkens wanneer de naam Tārā opduikt, deze meer boeddhistisch dan brahmaans lijkt te zijn. Het zijn daarentegen de brahmaanse tantra's die het bewijs leveren dat Tārā is 'ontleend' aan de boeddhisten. Bovendien suggereert hij een oorsprong die zich in Ladakh situeert, eerder dan een zuiver Indische afkomst.¹¹⁵

Bhatt. stelt dat Mahāchīna-Tārā (een emanatie van Akṣobhya) in het hindoeïstische pantheon is geïncorporeerd onder de naam Tārā en nu wordt beschouwd als een van de tien Mahāvidyā-godinnen, of partners van Śiva. Hij bewijst dit met een vergelijking van het Mahāchīna-Tārā-sādhana uit de SM en de Tārā-dhyāna in twee verschillende hindoeïstische werken die uit de zestiende eeuw stammen.¹¹⁶

Ten slotte haalt Ghosh J.N. Banerjea aan, die gelooft dat Tārā, als groot object van verering in hindoeïstische tantra's, een directe ontlening is van het boeddhisme.¹¹⁷

Volgens Ghosh zelf geeft de brahmaanse literatuur wel degelijk blijk van een concept Tārā als goddelijke moeder en hij geeft daarvoor referenties als de Ṛgveda (X, 125. 1-8) en Taittirīya Brāhmaṇa en - Āraṇyaka. Maar ook de naam van Tārā - of Tāriṇī- komt af

¹¹² Beyer (1978), p. 3.

¹¹³ Ghosh (1980), p. 6.

¹¹⁴ Id.: 'The Origin and Cult of Tārā', *Memoirs of the Archeological Survey of India*, n°. 20 (Calcutta, 1925).

¹¹⁵ Id.

¹¹⁶ Ghosh (1980), p. 7.

¹¹⁷ Id.

en toe voor, o.a. in de *Brahmāṇḍa-purāṇa*.¹¹⁸ Ook Shastri's beweringen betreffende de plaats van ontstaan, worden door Ghosh op archeologische gronden weerlegd, al blijft de exacte regio nog steeds een mysterie.¹¹⁹

Ghosh concludeert dat de voornaamste inspiratiebron voor de boeddhistische godin Tārā de brahmaanse godin Devī (of Durgā) is.¹²⁰

Tārā kwam het boeddhistische pantheon bescheiden binnen, als partner (*śakti*) van Avalokiteśvara, de bodhisattva van het mededogen. De populariteit van Tārā groeide, later, stelselmatig vanaf Atīśa¹²¹, die een visioen van haar zou hebben gekregen¹²² en die in 1042 de cultus naar Tibet bracht.¹²³ Tegen de veertiende eeuw was ze een machtig cultureel en religieus baken en tegen de zeventiende eeuw bereikte ze een hoogtepunt met Tāranātha, die de cultus vormde zoals ze nu is gekend.¹²⁴

Tāranātha¹²⁵ schreef een werk 'Het Gouden Kralensnoer' (The Golden Rosary¹²⁶) dat de geschiedenis van de Tārā-tantra's behandelt, met speciale aandacht voor hun ontstaan. De openingssectie vertelt hoe vele eonen geleden de vrouw die later Ārya-Tārā zou worden, voor het eerst de bodhisattva-gelofte aflegde, dan de verlichting bereikte en vervolgens haar tantra's uiteenzette. Verder geeft het een beschrijving van de overlevering van haar tantra's doorheen India met veel verhalen over de verschillende houders van de transmissie. Deze chronologische opbouw wordt regelmatig doorspekt met anekdotes over beoefenaars van die tantra's en de miraculeuze interventies die Tārā deed ten behoeve van hen.¹²⁷

3.2. Bodhisattva, moedergodin, tantrische godheid

Om de bodhisattva te belichten is het goed om weten dat, aangezien het mentale continuum van een Buddha niet zomaar uit het niets kan komen en dus noodzakelijkerwijs voortgekomen uit het voorafgaande continuum van een ordinaire

¹¹⁸ Ibid., pp. 16-17.

¹¹⁹ Ibid., pp. 26-31.

¹²⁰ Ibid., p. 20.

¹²¹ Atīśa (bijnaam voor Dīpaṅkāraśrījñāna) werd geboren in 982 en studeerde in Vikramaśīla tot hij in 1042 naar Tibet ging en er les bleef geven tot aan zijn dood in 1054. Hij was er de oprichter van de eerste religieuze orde, de Ka-dam-pa, die in de vijftiende eeuw onder Tsong-kha-pa werd hervormd en Ge-lug-pa werd genoemd. Snellgrove (1987), pp. 477-479.

¹²² Ibid., p. 479.

¹²³ Beyer (1978), p. 11.

¹²⁴ Ibid., p. 4.

¹²⁵ Tāranātha werd geboren in 1575 en was de meest vooraanstaande geleerde van de kleine Jo-nang-pa school, die onorthodoxe standpunten innam i.v.m. het concept leegte. Hij was een leerling van de bekende Indische meester Buddhagupta. Hij schreef geschiedkundige werken en tantrische commentaren, voornamelijk voor Tārā en de Kālacakra. Rond 1615 bouwde hij een klooster in Tak-tān, waarna hij, op uitnodiging, naar Mongolië ging om er nog meer kloosters te bouwen, tot aan zijn dood. Willson (1986), p. 169.

¹²⁶ Ibid., p. 170.

¹²⁷ Id.

persoon, Tārā ooit een ordinaire vrouw moet zijn geweest. Via vele levens en oneindige reeksen van oefeningen evolueerde ze langs het bodhisattva-pad naar de volle verlichting. Aan de reeks bodhisattva-geloften voegde ze haar persoonlijke gelofte toe: ze zal voor altijd voor anderen werken en anderen naar de verlichting leiden in de vorm van een vrouw. Met deze verklaring reageert ze tegen de traditionele opvatting dat alleen mannen de volle verlichting kunnen bereiken.¹²⁸ Als bodhisattva wordt ze ook wel 'Tārā de Bevrijdster' genoemd.¹²⁹

De notie 'moedergodin' slaat op de universele idee van het vrouwelijke - zorgdragende- aspect dat alle wezens in zich hebben. Hier bekleedt Tārā voor boeddhisten de rol die de heilige maagd Maria vervult in het hart van christenen. Hoewel haar schoonheid transcendent is om geen grote gehechtheid aan te wakkeren, is ze in functie gelijkaardig aan de christelijke moedergodin. Ze is de moeder die troost biedt, de beschermer van planten en dieren en het symbool van de hoogste transcendente wijsheid.¹³⁰

In de wereld van het Vajrayāna is Tārā de tantrische godheid, die latent aanwezig is in het bewustzijn van alle wezens en als dusdanig zijn ook weer de kwaliteiten van de bodhisattva en de moedergodin inherent. Haar uitdrukkelijke wens om als vrouw de verlichting te bereiken is hier niet symbolisch, wel een niet mis te verstane indicatie dat het lichaam van een vrouw minstens zo goed is als dat van een man om de verlichting te bereiken en ten dienste te staan van anderen. Een dergelijk voorbeeld was nodig omdat vrouwen over het algemeen een inferieur statuut genoten binnen het boeddhisme. Zowel in Hīnayāna- als Mahāyāna-geschriften is immers te lezen dat vrouwen de hoogste vormen van ontwikkeling niet konden bereiken. Ook in het tantrisch boeddhisme, waar vrouwen evengoed de volle verlichting kunnen bereiken, bleven de vrouwelijke godheden toch meestal nog als partners van de mannelijke godheden afgebeeld.¹³¹

3.3. Diverse vormen van Tārā

In 2.4. is een opsomming gegeven van een aantal manifestaties van Tārā die in de SM voorkomen. De diverse vormen van Tārā worden gegroepeerd naar hun kleur en zo worden vijf groepen onderscheiden: een groene, een witte, een rode, een gele en een blauwe. Deze kleuren corresponderen met de vijf Dhyāni-Buddha's¹³² en geven op die

¹²⁸ Ray (1994, p. 424) affirmeert de mogelijkheid om, in het tantrisch boeddhisme, als vrouw de verlichting te bereiken.

¹²⁹ Willson (1986), pp. 11-13.

¹³⁰ Ibid., pp. 14-17.

¹³¹ Ibid., pp. 20-25.

¹³² De vijf Dhyāni-Buddhas: Amitābha, Akṣobhya, Ratnaśāmbhava, Vairocana en Amoghasiddhi. Het zijn, binnen het tantrisch boeddhisme, de vijf transcendente Buddha's die aan het hoofd staan van vijf Buddha-families en symbool zijn voor de zuiverheid van de vijf associaties van lichaam en geest (de zgn. vijf skandha's, met name vorm, gevoel, perceptie, mentale factoren en bewustzijn). Ze hebben elk hun

manier ook aan tot welke Buddha-familie ze behoren. De meest voorkomende vormen zijn de groene Tārā en de witte Tārā.¹³³

Uit Tibetaanse bronnen haalt L.A. Waddell 27 verschillende vormen van de godin. In zijn werk 'Two Lamaistic Pantheons' vernoemt W.E. Clark nog eens 49 manifestaties die niet bij Waddell voorkomen. Dit totaal van 76 houdt geen rekening met bepaalde vormen van de SM. Daarom, concludeert Ghosh, is het goed mogelijk dat het uiteindelijke aantal kan hebben opgelopen tot 108, evenveel als er verschijningsvormen zijn van Avalokiteśvara. Bovendien is 108 een magisch getal in het boeddhisme.¹³⁴

De groene en witte Tārā zijn ook de manifestaties van de godin die ook in het moderne Vajrayāna nog frequent worden beoefend. Tot deze voorzichtige conclusie kom ik na de jarenlange en systematische lectuur van het tijdschrift 'Mandala: A Tibetan Buddhist Journal'.¹³⁵ Verder woonde ik op 25 april 2004 een initiatie bij in de groene Tārā in het Tibetaans instituut 'Yeunten Ling' in Hoesi en gaf de Dalai Lama op 31 juli 2004 een inwijding in de witte Tārā, voor een lang leven, tijdens zijn traditionele zomerlessen in Dharamsala, India. Chintāmaṇi-Tārā wordt genoemd als de mahā-anuttarayoga-beoefening van de groene Tārā en wordt als dusdanig ook vandaag nog beoefend.¹³⁶ In het Tibetaans boeddhisme is het verder gebruikelijk een Tārā-pūjā te houden op elke halve maan-dag. Dan wordt de 'Lofzang op de 21 Tārā's' geciteerd.¹³⁷

Wat betreft de diverse aspecten van Tārā kwam Stephan Beyer, tijdens het onderzoekswerk voor zijn boek 'The Cult of Tārā' tot de volgende conclusie:¹³⁸

"The various minor goddesses, occasionally assimilated to forms of Tārā, (...) evoked almost no response in the hearts of any but the most studious Tibetans; all these "minor Tārās" are so minor indeed that I could find no artist who knew offhand what any of them looked like, nor did any of the most learned monks at the great institutions of Sera or Jütö know where one could easily locate a text devoted to them, except, as has happened to me, by accident. The Tibetan artists with whom I worked could draw these deities only after I had provided them with the occasional Tibetan translation of the *Garland of Evocations*¹³⁹, which I had brought with me from America!"

specifieke kleur: rood voor Amitābha, blauw voor Akṣobhya, geel voor Ratnasambhava, wit voor Vairocana en wit voor Amoghasiddhi. Ze brengen ook elk een bodhisattva voort, in het geval van Amitābha is dat Avalokiteśvara, en hebben elk een vrouwelijke partner of śakti. Renou; Filliozat (1953), pp. 588-590.

¹³³ McArthur (2002), p. 47.

¹³⁴ Ghosh (1980), p. 38.

¹³⁵ 'Mandala: A Tibetan Buddhist Journal' is het tijdschrift van de FPMT (Foundation for the Preservation of the Mahayana Tradition) en verschijnt zes maal per jaar. Het adres: Mandala, PO Box 888, Taos, New Mexico 87571, USA. Website: <http://www.mandalamagazine.org>.

¹³⁶ Yeshe (2002), p. 13.

¹³⁷ De '21 Tārā's' gaan terug op Sūryagupta, een geleerde uit Kaśmīr die leefde in het midden van de negende eeuw. Het zou Tārā zelf geweest zijn de deze cyclus aan hem overleverde, toen hij tot haar bad voor genezing. Lohia (1994), p. 24.

¹³⁸ Beyer (1978), p. xiii.

¹³⁹ Sādhanamālā.

3.4. Vajra-Tārā

Over Vajra-Tārā¹⁴⁰, de geelkleurige emanatie van Tārā waarvan de sādhana's hier werden vertaald, schrijft Willson: "Vajra-Tārā, golden in colour and with four faces and eight arms, was popular in India for rites such as driving away enemies and subjugating (...)".¹⁴¹ Het feit dat hij haar in een verleden tijd (*was* popular) situeert, kan een aanwijzing zijn dat ook haar vorm niet langer vereerd wordt en haar sādhana's niet langer beoefend. Willson vernoemt de overleveringslijn van Vajra-Tārā in verband met de identificatie van een van haar transmissiehouders (Ravigupta) en deze lijn eindigt met een Tibetaans meester¹⁴² die leefde van 1235 tot 1280.¹⁴³

De reden voor de populariteit van Vajra-Tārā is te vinden in de sādhana's zelf: ze werden gebruikt omwille van de aantrekkelijke vooruitzichten inzake wereldlijke genietingen die haar verering biedt. Ze verleent materiële welstand, immuniteit voor problemen en gevaren, en succes in ondernemingen van allerhande aard. Het is duidelijk dat haar sādhana's werden gebruikt door mensen die meer uit waren op wereldlijke voldoening dan op spirituele ontwikkeling.¹⁴⁴ Dit kan een mogelijke oorzaak zijn voor de uiteindelijke teloorgang van haar overleveringslijn, maar bewijzen heb ik daarvoor niet gevonden.

¹⁴⁰ Zie illustraties 1-2.

¹⁴¹ Willson (1986), p. 22.

¹⁴² 'Phags pa bLo gros rgyal mtshan dPal bzang po'. Ibid., p. 368.

¹⁴³ Ibid., p. 238 en pp. 367-368.

¹⁴⁴ Ghosh (1980), p. 81.

Hoofdstuk 4: Relevantie van de sādhana's in de hedendaagse beoefening.

In zijn inleiding tot de SM2 heeft Bhatt. aangehaald dat het tantrisch onderricht door Asaṅga is verkregen van de bodhisattva Maitreya, tijdens een verblijf in de Tuṣita-hemel.¹⁴⁵ Sindsdien zijn die leringen van leraar op leerling doorgegeven. Er wordt vanuit gegaan dat dat gebeurde in een ononderbroken lijn.¹⁴⁶

De idee van overdrachtslijnen en devotie voor een guru is van primordiaal belang binnen het Vajrayāna. Een intacte overdrachtslijn impliceert immers dat een bepaalde tantra zonder onderbreking is overgeleverd en dat een leraar de nodige ervaring en spirituele realisaties heeft om op zijn beurt zijn studenten te gidsen. Bovendien wordt de essentie van een tantrisch systeem - de inwijding in de natuur van het bewustzijn en het eigen Buddha-potentieel- altijd overgeleverd tijdens een persoonlijke ontmoeting tussen leraar en student, en wordt zelden neergeschreven. Daarom zijn het enkel die guru's die de orale transmissie hebben gekregen en gerealiseerd, die een student volledig kunnen initiëren in een bepaalde tantra.¹⁴⁷

Ononderbroken overdrachtslijnen houden ook in dat de tantrische praktijken die vandaag de dag worden uitgevoerd, op exact dezelfde manier horen te worden gedaan als zoveel eeuwen terug. En als dat niet zo zou zijn, dan zouden de oefeningen van vandaag toch tenminste heel wat raakvlakken moeten hebben met het verleden. Toen ik begin vorig jaar besliste om mijn eindverhandeling rond de SM te bouwen, was het vooral die gedachte die me inspireerde. Ik wilde weten of de thema's die deel uitmaakten van een meditatie sessie toen, dezelfde thema's zijn als nu.

Een sādhana bestaat doorgaans uit twee delen: de voorbereidende oefeningen (niet-tantrische elementen) en het hoofdgedeelte (tantrische elementen).¹⁴⁸

4.1. Niet-tantrische elementen

Bij wijze van referentiepunt neem ik een - bijna willekeurige- meditatiehandleiding, 'Lam-rim'¹⁴⁹ Outlines. Beginners' Meditation Guide', die in 1996 voor het eerst werd

¹⁴⁵ Zie 1.2.

¹⁴⁶ David-Neel; Yongden (1990), p. 18.

¹⁴⁷ Heruka (1999), pp. xxxiv-xxxv.

¹⁴⁸ Yeshe (2002), p. 27.

¹⁴⁹ Lam-rim: de Lam-rim traditie - of de traditie van de stadia van het pad tot verlichting- gaat terug op Atīśa, de Indische leraar die het boeddhisme naar Tibet bracht in 1042 na Chr. (Zie ook 4.1.) De traditie is overgeleverd in een ononderbroken lijn tot vandaag. Gyatso K. (2002), p. ix. Tsong-kha-pa schreef daarop een uitvoerig commentaar, Lam-rim-chen-mo, dat het compendium is geworden van de lamaïstische leer. Dit werk is het basiswerk voor de Ge-lug-pa sekte die zo door Tsong-kha-pa werd genoemd na de reformatie van de vroegere Ka-dam-pa sekte. Tucci; Heissig (1970), p. 51.

gepubliceerd in het Kopan klooster¹⁵⁰, in Bouddhanath bij Kathmandu, Nepal. Het is nu een eerder populair werkje dat is gekend bij heel wat mensen die in India en Nepal voor het eerst met het Tibetaans boeddhisme in aanraking kwamen en erdoor geïnspireerd raakten. De - Engelstalige- gebeden komen dus in deze meditatiegids voor. Ik houd de volgorde van de praktijk aan zoals ze is ondergebracht in het eerste hoofdstuk 'Preliminary Practices' (pp. 1-3). Anderzijds zal ik voornamelijk steunen op sādhana 110 uit de SM1, omdat dit het langste is en de meditatie het meest uitvoerig beschrijft.

Een meditatiesessie start doorgaans met een paar minuten ademhalingsmeditatie, d.w.z. dat de meditator zijn aandacht richt op de in- en uitgaande adem, om zijn geest vrij te maken van negatieve of afleidende gedachten.¹⁵¹ Sādhana 95 vermeldt dit ook: "Wanneer de yogī zijn geest in een gunstige toestand heeft gebracht, ..." ¹⁵²

4.1.1. De visualisatie

Wanneer de meditator zijn gedachtestroom enigszins tot rust heeft gebracht, visualiseert hij Buddha, of een of andere godheid waarmee hij of zij zich verwant voelt. Vaak worden ook meerdere Buddha's of zelfs een volledige afstammingslijn gevisualiseerd. Alle sādhana's van Vajra-Tārā hebben dit gemeen. In dit verband wordt vaak de Skt. wortel *ā-kṛṣ.* gebruikt, wat volgens MW o.a. "to draw towards one's self, attract" wil zeggen. De Buddha's en bodhisattva's worden in feite 'uitgenodigd' deelgenoot te zijn van de meditatie.

4.1.2. Het toevluchtsvers

Het voorbeeld dat in de 'Lam-rim Outlines' wordt genoemd, gaat als volgt:

"I go for refuge until I'm enlightened
To the Buddha, the Dharma and the Supreme Community
From the merits that I create by practicing meditation
May I become Buddha for the sake of all universal living beings."

Het drievoudige toevluchtsvers vinden we ook terug in alle sādhana's behalve 93. In 110 gaat het zo:¹⁵³

¹⁵⁰ Het Kopan klooster maakt deel uit van een wereldwijd vertakte, Tibetaans boeddhistische organisatie FPMT, die in 1975 werd opgericht door Lama Thubten Yeshe (1935-84) en nu wordt bestuurd door Lama Zopa Rinpoche. Zie verder <http://www.fpmt.org/organization/>.

¹⁵¹ Valham (1997), p. 1.

¹⁵² Bhatt. (1925), p. 189: mano'nukūle sthāne sukhāsanopaviṣṭo yogī...

¹⁵³ Ibid., p. 225: eṣo'ham ā bodher buddhaṃ śaraṇaṃ gacchāmi dvipadānām agryam, dharmam śaraṇaṃ gacchāmi samagraṃ mahāyānam, saṅghaṃ śaraṇaṃ gacchāmi avaivartikabodhisattvagaṇam.

"Tot wanneer ik de verlichting heb bereikt, neem ik toevlucht tot de Buddha, de belangrijkste onder de mensen. Ik neem toevlucht tot de Dharma, die volstrekt mahāyānistisch is; ik neem toevlucht tot de Saṅgha, de klasse van bodhisattva's en diegenen die niet geacht worden nog weer te keren [als lijdend wezen]."

4.1.3. Bodhicitta

Omdat binnen het Mahāyāna de nadruk wordt gelegd op een altruïstische motivatie - het bereiken van de verlichting ten behoeve van alle voelende wezens' - wordt vaak een dergelijk vers geciteerd:

"In particular, I must achieve enlightenment quickly in order to free all the numberless kind mother sentient beings from the unimaginable oceans of samsaric suffering and causes of suffering and lead them to peerless full enlightenment. Therefore I'm going to meditate on the stages of the path to enlightenment."

De zinsnede 'to free all the numberless kind mother sentient beings' slaat op het boeddhistische geloof dat alle wezens ooit, in een of ander bestaan, onze moeder - of vader- zijn geweest.¹⁵⁴ 'Suffering and causes of suffering' refereert aan de eerste en tweede van de vier edele waarheden¹⁵⁵.

Sādhana's 95, 96, 97 en 110 vermelden dit expliciet. In sādhana 110:¹⁵⁶

"Wel nu, ik moet de verlichting bereiken, de onovertroffen volle verlichting, alles, met het oog op het doel dat alle [voelende] wezens hebben, [met name] heil en geluk, om hen tot de wereld van het nirvāṇa te brengen, tot de verlichting der Buddha's, gegrond in perfectie, zolang neem ik toevlucht tot het pad van onovertroffen, volle verlichting, met name het vajrayāna[pad]."

4.1.4. Het gebed van de 'zeven lidmaten'

Om succesvol te zijn in de meditatiepraktijk, moet de geest worden gezuiverd van negatief karma en dient er verdienste - positief karma en wijsheid- te worden verworven. Een effectieve methode is dit gebed bij aanvang van een meditatiesessie (mentaal) te reciteren. De term 'zeven lidmaten' is symbolisch: zoals een lichaam de vier ledematen nodig heeft om compleet te zijn, zo is een meditatiesessie niet volledig zonder de volgende zeven zaken:¹⁵⁷

¹⁵⁴ Pabonka Rinpoche (1997), p. 33.

¹⁵⁵ Dessein; Heirman (1999), p. 90: de vier edele waarheden zijn: er is lijden; dat lijden heeft een oorzaak; er bestaat verlossing voor dat lijden en er is een pad dat die verlossing bewerkstelligt.

¹⁵⁶ Id.: aho batāham anuttarāṃ samyaksambodhim abhisambuddheyam sarvaṃ sarvasattvānām arthāya hitāya sukhāya yāvad atyantaniṣṭhe nirvāṇadhātau buddhabodhau pratṣṭhāpanāya ca, eṣo'ham anuttarasamyaksambodhimārgam āśrayāmi yaduta vajrayānam.

¹⁵⁷ McDonald (1994), pp. 150-154.

1. *prosternatie*: respectbetuiging aan Buddha, Dharma en Saṅgha. Dit is een zeer effectieve manier om negatief karma te zuiveren, in het bijzonder hoogmoed.
2. *offerande*: de meditator offert materieel (bvb. op een altaar) en mentaal aan de drie juwelen van toevlucht. In essentie offert hij alle positieve verdienste voor het heil van alle voelende wezens. Offeren gaat in het bijzonder zelfzucht en gehechtheid tegen.
3. *confessie*: alle acties van lichaam, spraak en geest die werden gemotiveerd op basis van waanideeën (dit zijn: gehechtheid, afkeer, verwarring, jaloezie, hoogmoed, enz.) zijn negatief en moeten worden erkend om gezuiverd te worden van negatief karma.
4. *vreugde*: blijdschap cultiveren voor het geluk van anderen is een krachtig tegengif voor jaloezie en verontwaardiging, twee vaak en impulsief voorkomende emoties bij het geluk en succes van anderen.
5. *de Buddha's aanzoeken om onder ons te blijven*: hoewel Buddha's constant werken ten behoeve van ons geluk, is het gepast om hen formeel te vragen lang te leven en ons te gidsen. Dit scheidt de oorzaken om een relatie te hebben met een guru en voor een lang leven voor onszelf.
6. *de Buddha's aanzoeken om het Dharma-wiel te (blijven) draaien*: dit verzoek legt de basis om nooit van de Dharma en leraren gescheiden te worden.
7. *dedicatie*: zoals het aangewezen is om bij het begin van een meditatie sessie de geest van bodhicitta te cultiveren, is het ook belangrijk om een sessie te besluiten door de verdienste die werd gecreëerd toe te wijden, in het bijzonder aan de snelle verlichting en oorzaken voor snelle verlichting van alle voelende wezens.

Een volwaardige sessie omvat dus deze zeven onderdelen. Elk deel kan naar eigen believen worden bespiegeld. Het volgende gebed vat deze stadia gebald samen:

"Respectfully I prostrate with my body, speech and mind.
 I present clouds of every type of offering, actual and imagined.
 I confess all my negative actions accumulated since beginningless time
 And rejoice in the virtuous actions of all ordinary and noble beings.
 Please, Buddha, remain as our guide,
 And turn the wheel of Dharma until samsara ends.
 Through the merits created by myself and others, may the two bodhicittas ripen and may I
 attain buddhahood for the sake of all sentient beings."

'Beginningless time' duidt op de boeddhistische overtuiging dat de kosmos geen begin kent.¹⁵⁸ 'The two bodhicittas' zijn: 'relatieve bodhicitta' en 'absolute bodhicitta'. De eerste houdt streven en toepassing in. Streven is het verlangen de verlichting te bereiken

¹⁵⁸ David-Neel; Yongden (1990), p. 101.

ten behoefte van alle wezens. De toepassing is het in de praktijk brengen van de zes pāramitā's. 'Absolute bodhicitta' is de realisatie van leegte en de erkenning dat alle wezens de Buddha-natuur in zich dragen.¹⁵⁹

Geen van de zes sādhana's geeft een formeel gebed weer. Niettemin geven sādhana's 94 en 95 de confessie weer, 96 en 97 merken daarbij ook het genereren van vreugde aan. Sādhana 97 vernoemt ook de offerande. In sādhana 110 wordt deze voorbereidende contemplatie zo weergegeven:¹⁶⁰

"Dan offert [de meditator] aan de godinnen, die bloemen enz. uitzenden vanuit de bīja bij hun hart, [allerlei giften], met bloemen en dergelijke, en dan moet [de yogī] een puḷā uitvoeren. Hij bekent nu tegenover dat ganse godinnencollectief zijn negatieve daden en dergelijke. "Ik beken al het negatieve dat ik heb gecreëerd; ik verheug mij in alle deugdzame [daden] van alle Buddha's, bodhisattva's en Saṅgha-leden; ik ontwikkel al mijn deugdzame [daden] tot aan de onovertroffen volle verlichting."

In 'The Cult of Tārā. Magic and Ritual in Tibet' neemt Stephan Beyer een vertaling op van sādhana 98 uit de SM1. Het sādhana is gewijd aan Tārā en bewijst duidelijk het bestaan van een 'sevenfold offering', zowel uitgebreid als in een samenvattend gebed:¹⁶¹

"I confess all my sins
and rejoice with the greatest happiness at virtue;
I pray that the Blessed Ones remain forever
and teach the holy precious Law;
into the presence of the three precious Jewels
I go for refuge until I gain enlightenment;
I take recourse to this path
And dedicate to perfect enlightenment
the virtue I have gained."

4.1.5. De vier onmetelikheden

De vier gedachten die in dit gebed worden gegenereerd, worden onmetelijk genoemd omdat ze reiken naar alle wezens in het universum, zonder onderscheid of uitzondering:¹⁶²

¹⁵⁹ Khyentse (1999), p. 85.

¹⁶⁰ Bhatt. (1925), pp. 224-225: svahr̥dbījaniḥṣṭapuspādideviḥ saṃsphārya puṣpādibhiḥ pūjāṃ vidadhyāt. tatas tasyaiva bhagavaticakrasyāgrataḥ pāpadeśanādikaṃ kuryāt. sarvam ātmanaḥ pāpaṃ pratideśayāmi, sarvabuddhabodhisattvāryapṛthagjanānāṃ sarvakuśalam anumode sarvaṃ cātmanaḥ kuśalam anuttarāyāṃ samyaksambodhau pariṇāmayāmi.

¹⁶¹ Beyer (1978), p. 32.

¹⁶² McDonald (1994), p. 149.

1. onmetelijke gelijkmoedigheid: de wens dat alle wezens vrij mogen zijn van afkeer of gehechtheid, die ons veroorzaken onderscheid te maken tussen vriend, vijand en vreemde.
2. onmetelijke liefde: het verlangen dat alle wezens gelukkig zouden zijn.
3. onmetelijk mededogen: het verlangen dat alle wezens vrij mogen zijn van lijden.
4. onmetelijke vreugde: de gedachte dat alle wezens de verlossing mogen realiseren.

Het gebed in de 'Lam-rim Outlines':

How wonderful it would be if all sentient beings were to abide in equanimity,
Free of hatred and attachment!
May they abide in equanimity!
I myself will cause them to abide in equanimity!
Please, guru-Buddha, grant me blessings to be able to do this.

How wonderful it would be if all sentient beings had happiness and the cause for happiness!
May they have happiness and its cause!
I shall cause them to have these!
Please guru-Buddha, grant me blessings to be able to do this.

How wonderful it would be if all sentient beings were free from suffering and its cause!
May they be free of suffering and its cause!
I myself will free them from suffering and its cause!
Please, guru-Buddha, grant me blessings to be able to do this.

How wonderful it would be if all sentient beings were never separated from the happiness of higher rebirth and liberation!
May they never be separated from these!
I myself will cause them never to be separated from these!
Please, guru-Buddha, grant me blessings to be able to do this.

'I myself will cause them...' reflecteert de bodhicitta-gedachte; 'please, guru-Buddha, grant me blessings...' de noodzaak van toevlucht.

Met uitzondering van 93 vermelden alle sādhana's de vier onmetelikheden (*caturbrahmavihāra*), in sādhana 110 alweer het meest gedetailleerd:¹⁶³

"[De yogī] moet dan liefde contempleren, met de intentie alle wezens geluk te brengen; hij moet mededogen overdenken, met het voornemen [alle wezens] weg te leiden van alle lijden; hij moet vreugde contempleren, dat de aard van een gelofte inhoudt alle voelende wezens niet te scheiden van goddelijk geluk; [ten slotte] moet hij gelijkmoedigheid

¹⁶³Bhatt. (1925), p. 225: tataḥ sarvasattveṣu sukhopasaṃhārākārāṃ maitrīm, sarvaduḥkhāpanayanākārāṃ karuṇām, divyasukhāvīyoganiyamākārāṃ muditam, kleśapratipakṣamārgopasaṃhārākārāṃ upekṣām bhāvayet.

beschouwen, dat gepaard gaat met de intentie een einde te stellen aan het pad van obstakels die hun oorzaak hebben in woede."

4.1.6. *Het maṇḍala-offer*

Het maṇḍala is, zoals eerder beschreven in 1.4.5., een symbolische voorstelling van het universum. In dezelfde zin is het offeren van het maṇḍala een transformatie van het volledige universum in een zuiver Buddha-land, waarna het wordt gepresenteerd aan de drie juwelen van toevlucht. Er wordt zowel een uiterlijk als een innerlijk maṇḍala getransformeerd en geofferd, waarbij het innerlijke maṇḍala bestaat uit alle wezens en objecten waaraan we gehecht zijn of waarvoor we afkeer of onverschilligheid voelen. Deze offerande scheidt de oorzaken om vrij te zijn van de drie vergiften: gehechtheid, haat en onwetendheid.¹⁶⁴

Het gebed voor het uiterlijk maṇḍala is geïnspireerd door de boeddhistische kosmologie, die in het centrum van het universum de met sieraden bezette berg Meru ziet, waarrond zich de vier continenten¹⁶⁵ met menselijke wezens bevinden.

Het uiterlijke maṇḍala:

"By the virtue of offering to you assembly of Buddhas
Visualised before me, this mandala built on a base
Resplendent with flowers, saffron water and incense,
Adorned with Mount Meru and the four continents,
As well as the sun and the moon,
May all sentient beings share in its good effects."

En het gebed voor het innerlijke maṇḍala:

"The objects of my attachment, aversion and ignorance -
Friends, enemies and strangers,
And my body, wealth and enjoyments-
I offer these without any sense of loss.
Please accept them with pleasure
And bless me and others to be free from the three poisonous attitudes."

Het maṇḍala-offer wordt besloten met: "Idam guru ratna mandalakam niryatayami".

Hier is veel minder duidelijk of er verwijzingen te vinden zijn in de sādhana's die tussen de zevende en dertiende eeuw werden geschreven. Op sādhana 110 na is er geen

¹⁶⁴ McDonald (1994), pp. 154-155.

¹⁶⁵ Het noordelijke continent is Uttarakuru, waar de bewoners doorgaans duizend jaar leven. Het westelijke is Aparagodānīya, waar bewoners doorgaans vijfhonderd jaar leven. In het oostelijke Pūrvavideha leven de bewoners tot tweehonderd vijftig jaar en in het zuidelijke Jambūdvīpa hebben bewoners een variabele leeftijd. McGovern (1968), p. 100.

spoor te vinden van iets dat in die richting zou kunnen wijzen. Het gaat om de volgende paragraaf:¹⁶⁶

"Hulde aan jou, jij die de vajra tegen afkeer hanteert; hulde weze voor jou, die onwetendheid doorklieft. Bescherm mij, jij die jaloezie vernietigt, verleen me [die vernietigende eigenschap], jij die verlangen splitst. De lofbetuiging: "Jij bent de toevlucht voor de ganse vajra-gemeenschap en zuivert alle daden. Grote afgunst is in grote mate [aanwezig]. Allesplijter, daal over mij neer." Bloemen: "Die bloemen zijn prachtig, hemels, zuiver en ontstaan uit zuiverheid. Ik offer ze devoot; u van wie we alles kunnen goedkeuren, daal over mij neer." Wierook: "Deze wierook is [gemaakt van] het sap van de Indische vijgenboom, het is verfijnd en heeft een rijk geurenboeket, het is [simpelweg] de beste. Ik offer [deze wierook] devoot, u van wie we alles kunnen aanvaarden, daal over mij neer." Licht: "Het verdrijft de rakṣa's en zuivert de geest. Het weert het donker en heeft een aangenaam effect op de geest. Ik offer het devoot; u van wie we alles kunnen goedkeuren, daal over mij neer." Parfum: "Die aroma's zijn aangenaam, hemels, zuiver en geboren uit zuiverheid. Ik offer ze devoot; u van wie we alles kunnen goedkeuren, daal over mij neer."

Het sādhanā beschrijft vijf offergaven: een lofbetuiging (*stuti*), bloemen (*puṣpa*), wierook (*dhūpa*), licht (*dīpa*) en parfum (*gandha*). Er worden gaven geofferd en er wordt om zegeningen gevraagd; dat is conform de maṇḍala-offerande. Maar niks wijst op een offerande van het universum. Deze vijf offergaven worden ook pas gemaakt wanneer de maṇḍala-cirkel volledig is geconstrueerd en de meditator zichzelf dus als een Buddha -in dit geval Vajra-Tārā- heeft gevisualiseerd. In elk geval is het zo dat volgens sādhanā 98, waarnaar is verwezen in 4.1.4., een maṇḍala-offer nog ongekend is. De maṇḍala-offerande is dus mogelijk van latere, misschien louter Tibetaanse, herkomst.

Wat verder opvalt, is dat in geen van de sādhanā's melding wordt gemaakt van een of andere dedicatie of dat naar het belang daarvan wordt verwezen. Zoals aan het begin van een meditatie sessie een motivatie wordt gesteld - de bodhicitta-gedachte is het hoogste en meest nobele doel-, is het ook gebruikelijk om de positieve energie, de verdienste en het inzicht, die een sessie heeft voortgebracht, toe te wijden. Dit gebeurt door de initiële motivatie weer voor de geest te halen en de energie die richting te laten uitgaan. Motivatie en toewijding verzekeren dat de energie gedijt en niet verloren gaat of wordt vernietigd door woede of andere negatieve acties.¹⁶⁷

Uit deze summere analyse van de sādhanā's van Vajra-Tārā mag worden geconcludeerd dat voorkennis van het verloop van een meditatie sessie doorgaans een

¹⁶⁶Bhatt. (1925), p. 231-232: mahāmātre maharṣyeti sarvavajri prasīda me. sarvavajrasamayanāthā sarvakarmaprasādhikā. stutiḥ. ime puṣpāḥ śubhā divyāḥ śucayaḥ śuciyonayaḥ. mayā niveditā bhaktyā pratigṛhya prasīda me. puṣpam. vanaspatiraso hr̥dyo gandhādhyo dhūpa uttamaḥ. mayā nivedito bhaktyā pratigṛhya prasīda me. dhūpaḥ. rakṣāghnaś ca pavitraś ca tamobhidaḥ manaḥśubhaḥ. mayā nivedito bhaktyā pratigṛhya prasīda me. dīpaḥ. ime gandhāḥ śubhā divyāḥ śucayaḥ śuciyonayaḥ. mayā niveditā bhaktyā pratigṛhya prasīda me. gandhaḥ.

¹⁶⁷McDonald (1994), pp. 153-154.

vereiste was, en is, om het sādhanā ten volle te kunnen begrijpen en naar behoren te kunnen uitvoeren.

4.2. Tantrische elementen

Een vergelijking van de tantrische elementen in de sādhanā's voor Vajra-Tārā is veel minder evident, omdat er geen initiaties meer worden gegeven voor deze vorm van Tārā en omdat die sādhanā's nu niet langer worden beoefend.¹⁶⁸ Niettemin is het mogelijk even na te gaan welke elementen haar sādhanā's gemeen hebben met de beoefeningen die voor groene Tārā worden gedaan.

4.2.1. Leegte

Hoewel voor de contemplatie van leegte geen initiatie nodig is en dus in de strikte zin geen tantrische methode is, begint een tantrische meditatie hiermee. Leegte heeft de eigenschap door illusies te breken en verkeerde zelfbeelden en zelfmedelijden uit te schakelen.¹⁶⁹ Het besef van een niet op zichzelf bestaand 'ik' is nodig om zichzelf te visualiseren als de godheid en goddelijke fierheid te ontwikkelen, zonder in ordinaire trots te vervallen.¹⁷⁰

Dit is ook te lezen in de sādhanā's voor Vajra-Tārā. Sādhanā 110 geeft uitvoerig weer hoe de leegte moet worden overdacht:¹⁷¹

"Nu hij zich geestelijk daarop heeft verlaten, onderzoekt hij alle fenomenen (*dharmā*). Het is juist die geest, die door dat [beschouwen] wordt heen en weer bewogen, die zich manifesteert in een veelheid aan neigingen. Zoals wat, in een droom, buiten de geest is, niets [anders] is dan de geest, zo is ook de waarnemer, vanwege de afwezigheid van [iets] dat daarbuiten kan worden waargenomen, [niets anders dan] de geest. Daaruit [volgt dat] al die fenomenen, zij het nu van lichaam of geest, leeg (*śūnyatā*) zijn van waarnemer of waargenomen object daarvan (d.i. van die fenomenen). Dit is de absolute waarheid. Na zich[zelf] op die manier volkomen te hebben overtuigd dat de aard van deze valse indruk, die samengaat met de [uiterlijke] verschijning van alle fenomenen als het ware de weg van de valse indruk is opgeduwd, na [dat dus] te hebben uitgesloten, moet [de meditator] de natuur daarvan (van de fenomenen) waarnemen als absoluut, met tekens die informatie

¹⁶⁸ Zie 3.3.

¹⁶⁹ Yeshe (2002), p. 35.

¹⁷⁰ Zie 1.4.4.

¹⁷¹ Tataḥ sarvadharmān manasā'valambya vicārayet. cittam evaitat tena tenākāreṇa bhrāntaṃ pratibhāsate. yathā svapne nāsti cittāt bāhyacittaṃ bāhyagrāhyābhāvāt cittam api grāhakaṃ bhavati. tasmāc cittaśarīrāḥ sarvadharmāḥ teṣāṃ grāhyagrāhakaśūnyatā paramārtha ity evam ekāntena niścītya bhrāntisamāropitaṃ bhrānticittaṃ sarvadharmāṇāṃ ākāraṃ apahāya teṣāṃ prakṛtiṃ eva kevalāṃ advayavijñāptilakṣaṇāṃ śuddhasphaṭikasāṅkāśāṃ śaradamalamadhyāhnaḡaganopamāmanantāṃ paśyēt. idam ucyate lokottaraṃ śūnyatājñānaṃ niṣprapañcaṃ nirvikalpaṃ. tatas tanmantreṇādhitīṣṭhet oṃ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham.

geven over de afwezigheid van dualiteit, gelijkaardig aan zuiver kristal, zoals de lucht op een herfstmiddag zonder wolken, grenzeloos.

Zo bekwaamt [de yogī] zich in de wijsheid in verband met [het concept] leegte, dat voorbij gaat aan het gebruikelijke [concept van waarnemen], wijsheid die zuiver is, die geen plaats laat voor twijfel. Dan transformeert hij zichzelf op magische wijze met de volgende mantra: om̐ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham".

De zinsnede 'nu hij zich geestelijk daarop heeft verlaten...' slaat op de voorbereidende oefeningen.

4.2.2. *Tārā worden*

Wanneer het bewustzijn enigszins is vertrouwd gemaakt met de leegte, gaat de meditator zichzelf transformeren in de godheid waarvan hij de sādhana beoefent. Daarom wordt eerst het universum voorgesteld als een zuivere plaats, in de vajra-natuur. In sādhana 110 wordt dat als volgt beschreven:¹⁷²

"Nu visualiseert [de yogī] eerst de zon[schijf], [gepaard gaand] met een brommend geluid, daarin een dubbele vajra, de oorzaak van dewelke [de syllabe] huṃ is. En met die vajra bouwt hij een omheining, waarvan de spijlen vajra's zijn. Na in alle richtingen [alles] in het licht te hebben gezet met de stralen uit de dubbele vajra, ondraaglijk als het vuur van de vernietiging van de wereld, als alles is vernietigd, ziet hij zijdelings een geconstrueerd vierkant, bovenaan een omheining van brandende vajra's en onderaan een vajra-kooi; zo ziet hij de wereld, opgebouwd vanaf de grond, bestaande uit vajra's. Nadat de stralen zijn gekomen uit de dubbele vajra die in de zon staat, nadat [alles] in de tien richtingen is beschenen en vernietigd, moet een magische cirkel worden getrokken in de ruimte rond dat frame: dit is de reden voor dat [brommend] geluid".

Het lijkt erop dat ook de hedendaagse oefeningen een dergelijke zuivering van de omgeving benadrukken. Tijdens een meditatiecursus i.v.m. Tārā in Jägerndorf, Duitsland in september 1981¹⁷³ gaf de Tibetaanse lama Yeshe volgende instructie:¹⁷⁴

"Concentreer je op de ruimte van de leegte en visualiseer tegelijk de hele mandala daarin. Het hele universum is een bodem van vadjra die is omgeven door een muur van vadjra en overdekt door een vadrascherm en in het midden bloeit een lotusbloem. Op deze lotus ligt een platte, witte maanschijf en daarop staat een groene lichtstraal, de oer-lettergreep TAM. (...) Lotus, maan en groene lichtstraal zenden licht uit in alle richtingen en geven aan alle

¹⁷² Tato repheṇa sūryaṃ purato vibhāvya tasmin ravau huṃbhavaṃ viśvavajraṃ tenaiva vajreṇa vibhāvayec ca prākārakaṃ vajrapañjarabandhanaṃ ca viśvavajrakiraṇaiḥ pralayānaladuḥsahaiḥ sarvataḥ sphuritvā ghanībhūya racitaṃ tiryak caturasraṃ jvaladvajraprākāraṃ upariṣṭac ca vajrapañjaram adhastāt vajramayīṃ bhūmim ā rasātalaviracitāṃ paśyēt. tato raviviśvavajrābhīyāṃ raśmībhūya daśadīśi sphuritvā ghanībhūya bahirdvāre sīmābandhaḥ kārya iti ślokaṛthaḥ.

¹⁷³ Yeshe (2002), p. 162.

¹⁷⁴ Ibid., pp. 41-42.

boeddha's en hoge wezens zaligmakende en onvergankelijke energie. Gelijktijdig raken de lichtstralen alle wezens in het heelal aan, zij veranderen in groen licht en worden als Tara".

Sādhana 110 vervolgt:¹⁷⁵

"Op dezelfde wijze moet de yogī, nadat hij [alle] wezens heeft aangetrokken met de stralen die uit de bīja [in zijn hart] komen, en nadat hij de cirkel van zijn belangrijkste godheid is binnengegaan, [zichzelf als] de godin Tārā visualiseren, ontwikkeld met de handgebaren en de bīja".

En lama Yeshe vervolgt: "Door deze meditatie op de leegte heb je wijsheidsenergie ontwikkeld. Deze intensieve toestand van waarneming van non-dualiteit verandert nu in boeddha Arya Tara. Met goddelijke trots bemerk je: "Dit ben ik!"".¹⁷⁶

4.2.3. *Het maṇḍala*

De hoofdmoot van de zes sādhana's die in de SM aan Vajra-Tārā gewijd zijn, is de beschrijving van het maṇḍala waarin de hoofdgodin en de godinnen rond haar worden beschreven naar uiterlijk en naar de plaats waar ze moeten worden gevisualiseerd. In het geval van Vajra-Tārā gaat het om tien godinnen, vier in de vier windrichtingen, vier godinnen daartussenin, een boven Vajra-Tārā en een onder haar (zie illustraties 3-4).

Voor de groene Tārā lijkt het erop dat er geen vergezellende godinnen zijn. In elk geval wordt in 'De Groene Tara' geen melding gemaakt in de zin van een goddelijke verblijfplaats. Ook sādhana 98 in SM1 (pp. 200-206) dat aan (groene) Tārā is gewijd en werd vertaald door Luis O. Gómez¹⁷⁷, vernoemt geen goddelijke entourage.

Toch zijn maṇḍala's ook in het hedendaagse tantrisch boeddhisme een vast gegeven. Een voorbeeld is het Kālacakra-maṇḍala¹⁷⁸, het maṇḍala van het gelijknamige tantraritueel. De initiaties die iemand het recht verlenen om de tantra te beoefenen worden regelmatig zowel in India als in het westen georganiseerd en worden doorgaans door de Dalai Lama geleid (zie illustraties 5-8).¹⁷⁹

¹⁷⁵ Tadbījaraśmibhiḥ sattvān ākṛṣya sveṣṭādevatācakram tathaiva praveśya ca yogī cihṇabījapariṇatām tārādevīm vibhāvayet.

¹⁷⁶ Ibid., p. 42.

¹⁷⁷ Gómez (1995), pp. 321-327.

¹⁷⁸ Brauen (1992), p. 47.

¹⁷⁹ Een lijst van alle Kālacakra-initiaties is te vinden op: <http://www.tibet.net/hhdl/eng/kalachakra/>. De volgende initiatie zal plaatsvinden in Amaravati in Andhra Pradesh van 3 tot 15 januari 2006. Deze informatie is te vinden op: <http://www.tibet.net/hhdl/eng/programs/schedule.html>. Een interessante documentaire i.v.m. de Kālacakra-initiatie en het ritueel is: 'Wheel of Time' van de Duitse filmmaker Werner Herzog en op het internet te bekijken via <http://www.buddhistmedia.com/> in hun archief van 2003.

4.2.4. De mantra

Een wezenlijk deel van de beoefening van een tantra is de recitatie van de mantra van de specifieke godheid. Mantra's reciteren is een krachtig middel op de weg naar bevrijding en om die reden wordt het Vajrayāna ook wel Mantrayāna genoemd.¹⁸⁰ De mantra is voor beide godinnen, Tārā en Vajra-Tārā dezelfde, nl. om̐ tāre tuttāre ture svāhā. Onder andere in sādhana 110 wordt daarover gezegd: "De keuze voor deze mantra is de beste en wordt aanbeden door alle Buddha's. Hij genereert succes als hij wordt gereciteerd, zo krachtig is hij".¹⁸¹

De mantra van Tārā, om̐ tāre tuttāre ture svāhā, is vandaag nog steeds heel populair.¹⁸² De meditator visualiseert een maanschijf in het hart, met in het midden een groene (of gele) tām-syllabe en op de rand van de schijf de syllaben van de mantra. Het geheel straalt lichtstralen uit die het hele universum vullen. Het is een offer aan alle verlichte wezens en zuivert tegelijk alle lijdende wezens van ontevredenheid en geestelijke verwarring.¹⁸³

Opmerkelijk is dat, van alle vormen van Tārā, er slechts elf zijn die deze mantra hebben. Alle elf dragen ze een blauwe lotus als een van hun attributen.¹⁸⁴

¹⁸⁰ Conze (1951), p. 185 en Dessen; Heirman (1999), p. 214.

¹⁸¹ Etanmantravaram śreṣṭham sarvabuddhair namaskṛtam. paṭhisiddhikaram tīvram vajrapañjarabhāṣitam.

¹⁸² Yeshe (2002), p. 47.

¹⁸³ Id.

¹⁸⁴ Ghosh (1980), p. 36.

Illustratie 1: Vajra-Tārā

Illustratie 2: Vajra-Tārā

Illustratie 3: het gesloten maṇḍala van Vajra-Tārā

Illustratie 4: het geopende maṇḍala van Vajra-Tārā

Illustratie 5: groene Tārā

Illustratie 6: het Kālacakra-maṇḍala

Illustratie 7: het Kālacakra-maṇḍala: ZH de Dalai Lama (met in zijn handen vajra en bel)
zet de eerste lijnen uit

Illustratie 8: het Kālacakra-maṇḍala: monniken aan het werk

Illustratie 9: de driedimensionale structuur van het Kālacakra-maṇḍala

Deel twee

De Sāadhanamālā: de sādhana's voor Vajra-Tārā

Opmerkingen bij de vertaling

Tantrische literatuur is geen ontspanningsliteratuur voor koude winteravonden. Er worden geen moorden in gepleegd en er moet geen misdaad worden opgelost. Wel worden er vrouwen in versierd, maar in het geval van tantra's moet dit heel letterlijk worden opgevat. De sādhana's die hier werden vertaald, zijn meditatiehandleidingen en geven erg praktische informatie en vaak nauwkeurige beschrijvingen over de goden en godinnen die moeten worden gevisualiseerd. Daarom heb ik getracht om naast correct Nederlands te schrijven, toch ook zo minutieus mogelijk weer te geven wat wordt bedoeld en wat moet worden gevisualiseerd.

Termen die algemeen gekend zijn, zoals Buddha, Dharma en Saṅgha, worden als dusdanig en volgens de Skt.-spelling opgenomen in de vertaling. Specifieke termen (bvb. dharma, wanneer het niet boeddhistische doctrine betekent, maar wel 'fenomeen') zijn tussen haakjes en cursief vermeld in de tekst zelf; composita die omwille van sandhi niet erg duidelijk zijn, kregen, met oplossing van de sandhi, een plaats in het voetnotenapparaat.

Mantra's werden eveneens niet vertaald omdat de betekenis van een mantra er doorgaans niet toe doet.

Op het einde van de sādhana's 93, 94 en 110 staan steeds dezelfde toepassingen waarvoor het sādhana van Vajra-Tārā nuttig kan zijn. Er zijn slechts enkele minieme verschillen tussen de drie versies; meestal gaat het om afwijkende sandhitoepassingen. De inhoudelijke verwijzingen zijn daarom slechts eenmaal weergegeven bij de voetnoten van sādhana 93.

De voetnoten die ter verduidelijking van de transliteratie zijn opgenomen, staan op dezelfde plaats en zijn op dezelfde manier weergegeven zoals ze ook in de Devanāgarī-tekst zijn ingevoerd. De verklaring van de MSS is te vinden in deel 1, 2.2.

Ten slotte nog dit: door het, meestal strenge, esoterische karakter van tantra's, mogen sādhana's alleen worden beoefend met een overeenkomstige formele inwijding. Bovendien zijn sādhana's veelal onbegrijpelijk zonder mondeling commentaar.³⁶⁹ Vooral de rijke symboliek die in deze sādhana's duidelijk aanwezig is, kan niet altijd afdoende worden verklaard. Passages die om dergelijke, of andere, redenen moeilijk te vertalen waren of waarvan de betekenis onduidelijk blijft, zijn vermeld in de voetnoten.

³⁶⁹ Yeshe (2002), p. 164.

Hoofdstuk 1: Sādhana 93

1.1. Vertaling

Hulde aan Vajra-Tārā.

Ik zal nu het Vajra-Tārā-prasādhana uitleggen. Met het uitvoeren van het homa³⁷⁰-ritueel genereert³⁷¹ [de meditator] de motivatie (*artha*) van liefde voor alle [voelende wezens]. Hierbij zijn de woorden van de mantra: nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākāruṇikāya tadyathā oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhān tāre svāhā.

Hij manifesteert zich best als de godin Tārā, die in het midden van het goddelijke maṇḍala zit. Ze heeft acht armen, vier gezichten en is volledig met sieraden getooid.³⁷² Ze is als van een gouden kleur, mooi en heeft de helderheid en de kenmerken van een jonge meid. Ze draagt een grote diadeem met de vijf [Dhyāni-]Buddhas³⁷³ en zij is geboren in de abhiṣeka[bhūmi]³⁷⁴ bij Vajrasūrya³⁷⁵. Haar schoonheid is er een van een frisse jeugdigheid [en ze draagt] rinkelende gouden oorkettingen. Ze is gezeten op een dubbele lotus en heeft een roodkleurige aura. Rechts draagt ze een donderkeil, een touw, een trompetschelp en de pijl van een wijze.³⁷⁶ Links houdt ze een drijfstok op waar een vajra aan bevestigd is, een blauwe lotus, een boog en de tarjanī[mudrā].³⁷⁷ In de vajraparyāṅka-houding kan ze zich meester maken over de drie werelden.

In het oosten [bevindt zich] Puṣpa-Tārā, wit van kleur, aanlokkelijk.³⁷⁸ Ze is ontstaan uit de mystieke oṃ-syllabe en heeft de handen vol bloemkransen.³⁷⁹ Ze heeft twee armen, een gezicht en is volledig met sieraden behangen. In het zuiden is dan Dhūpa-Tārā, zwartkleurig en met een mooi uiterlijk. Ze heeft de handen vol wierookstaafjes en is met allerlei sieraden getooid.

³⁷⁰ Homakarman-: "sacrificial act or rite", (MW, p.1306). "In Sanskrit *homa* (connected with the verbal root *hu-* meaning "to offer") means simply an oblation made from Vedic time, usually as a burnt offering. The practice of making such an offering to the gods was taken up by Buddhists during the Mahāyāna period (...). It comes to be closely associated with rites involving "mundane" aspirations, the size and shape of the sacrificial hearth and the items which are consumed in the fire depending upon the kind of rite, tranquil or prospering, subduing or destroying, which is to be performed. Snellgrove (1987), p. 238.

³⁷¹ Lett.: 'is er het volbrengen van'.

³⁷² Dit en de volgende zeven verzen staan in een bhvr.-relatie tot 'devīm', uit het vorige vers.

³⁷³ Zie deel 1, 4.3. Zie illustraties 10-14.

³⁷⁴ Zie deel 1, 1.3.2.

³⁷⁵ Vajrasūrya is een andere naam voor Ratnasambhava. De Mallmann (1975), p. 320.

³⁷⁶ Vajra-pāśa-tathā-śaṅkha-sat-śara-udyata-dakṣiṇām.

³⁷⁷ Vajra-aṅkuśa-utpala-dhanus-tarjanī-vāma-dhāriṇīm; 'dhāriṇī' is waarschijnlijk een aberratie van 'dhāraṇī'. MW, p.515.

³⁷⁸ Terug een reeks van zeven bhvr.'s bij 'devī'.

³⁷⁹ Oṃ-kāra-akṣara-niṣpannām puṣpa-dāma-kara-ākulām.

En in het westen bevindt zich Dīpa-Tārā, de hand gevuld met een lantaarn aan een stok.³⁸⁰ Ze is geel van kleur, [draagt] vele sieraden en rinkelende gouden oorknoppen. In het noorden tot slot [bevindt zich] Gandha-Tārā, de handen gevuld met parfum en een trompetschelp.³⁸¹ [De yogī] moet deze godin manifesteren met een rode gloed [en allen samen] in het binnenste maṇḍala.

Daarna moet hij de poortwachteressen visualiseren, volledig in overeenstemming met hun eigen karakteristieken (*prabhedatas*) met drijfstok, enz. Bij de oostelijke deur [van het maṇḍala moet hij] Vajrāṅkuṣī [voorstellen], met een gezicht, twee armen en de handen met een blauwe lotusbloesem en een drijfstok met een vajra aan, met een vijandig gezicht en een zwarte kleur. Bij de zuidelijke deur Vajrapāśī met een gele kleur, een vijandig gezicht, twee armen en in de handen een donderkeil en een touw. Bij de westelijke deur Vajrasphoṭī, rood van kleur, een gezicht, twee armen, de blik vijandig, in de handen een vajrasphoṭa; bij de noordelijke deur Vajraghaṇṭā, met een witte kleur, een gezicht, twee armen, vijandige blik, in de handen een bel met een vajra op. Zij staan in de ālīḍha-houding, met de voeten nauwelijks [de grond] rakend, en verblijven op een zon[schijf]. Ze hebben de uitstraling van de zon, [als het ware omhangen met] guirlandes van licht³⁸² en er zijn slangachtige ornamenten zichtbaar.

Bovenaan moet hij Uṣṇīṣavijayā³⁸³ visualiseren, onderaan Sumbhā³⁸⁴. Na cakra en een lus van slangen te hebben gevisualiseerd, moet hij de mantra trillend fluisteren: oṃ tāre tuttāre ture svāhā.

Met [deze] tien syllaben zijn de tien godinnen de verpersoonlijkingen (*āśraya*) van de tien pāramitā's³⁸⁵. Ze moeten worden beoefend en zo gerealiseerd met het oog op succes van de [eerder gestelde] motivatie in verband met alle [voelende wezens]. De keuze voor deze mantra is de beste en wordt door alle Buddha's verheerlijkt. Het genereren van succes door recitatie is sterk [indien] uitgedrukt vanuit sterke toevlucht.

Na met deze mantra het uiteinde van een gewaad zeven maal te hebben gewijd en er dan een knoop in te hebben gelegd, hoeft men zich nooit (*na*) te verbergen, zelfs niet bij een rondgang³⁸⁶ in het Vindhya-gebergte. Waarom ook? Tijgers, dieven, krokodillen, leeuwen, slangen, olifanten, buffels, beren, gayals³⁸⁷ en dergelijke vluchten en verbergen zich alleen al door simpelweg de naam [van de godin] mentaal te reciteren.

Met deze mantra kan men zoveel als 108 blauwe lotusbloesems offeren. Oṃ tāre tuttāre ture amukīṃ me vaśamānaya svāhā, met precies deze mantra kan men, als hij 32 keer wordt gefluisterd, de veer van een kraai, [die zich bevindt] in het huis van een

³⁸⁰ Dīpa-yaṣṭi-kara-ākulām.

³⁸¹ Gandha-śaṅkha-kara-ākulām.

³⁸² Jvālā-mālā-kulaḥ, cfr. MW (p.428): jvālamālākula-: "lightgarlanded, shining brilliantly".

³⁸³ Naam van een godin. De Mallmann (1975), p. 389.

³⁸⁴ Naam van een godin. Ibid., 360.

³⁸⁵ De tien 'pāramitā's' (lett.: perfecties) zijn de zes perfecties (vrijgevigheid, moraliteit, geduld, onvermoeibare energie, meditatie en wijsheid) aangevuld met: 7. methode; 8. gebed; 9. vastberadenheid en 10. voorkennis. Deze lijst is te vinden bij Waddell (1934, p. 138) maar wordt niet verder gespecificeerd.

³⁸⁶ Lett.: 'gaande'.

³⁸⁷ Gavaya-: MW, p. 351. Halfwild Indisch rund.

vijand, verbergen en [met de volgende mantra] kan men binnen de zeven dagen [die vijand] verdrijven. *Om̐ tāre tuttāre ture cala pracala śīghragāminī devadattamuccāṭaya huṃ huṃ phaṭ.*

Dan is er de volgende toepassing. *Om̐ tāre tuttāre ture amukābhīdhānām kumārīm mahyaṃ vivāhena tasyāḥ pitā prayacchatu svāhā.* Hoewel [amoureuze] bedwelming bestaat op grond van passie, is ze toch ook zot. Je zou een bloem offeren, of blaadjes³⁸⁸ van de aṣoka-boom³⁸⁹, [soms] vijf, [soms] tot duizend. Met het oog op een relatie met het meisje [uwer dromen], wordt er een vuuroffer aanbevolen met geklaarde boter, honing en suiker. Binnen de zeven dagen kan de beoefenaar dan het verlangde meisje ontmoeten.

Dan is er nu een andere toepassing. *Om̐ tāre tuttāre ture amukābhīdhānām svasthānata mamāntike jaḥ,* met deze mantra moet men de olie [die is verkregen uit] vijfduizend svayambhū-bloemen [en] de doornen van de badarī³⁹⁰-boom offeren. Daardoor kan men de dochter van koningen aantrekken.

Nu is er een volgende toepassing. Als men de godin schildert, met een gezicht en twee armen en in de handen een lasso, blauwe lotus en een drijfstok, op de versleten lompen van een huwbare vrouw³⁹¹ en men doet voor haar een pūjā, te beginnen met de woorden: "Deze bloemen zijn mooi en hemels...", kan men later, met de [juiste] intentie³⁹², [deze] mantra prevelen: *om̐ tāre tuttāre ture amukīm mama īpsitasvapnaṃ kathaya huṃ phaṭ.* Vijfduizend keer [en de verlangde vrouw] komt³⁹³. Na [haar] een lus om de hals te hebben gehangen en met een drijfstok te hebben gepord, nadat ze is gevallen aan de voeten, beschouwt men het wat men heeft bereikt (*sādhyā*) en dan kan men [haar] als slavine uitbuiten.

Dan de volgende toepassing. Na zeven maal de dhāraṇī van Tārā geciteerd te hebben, moet men beide ogen³⁹⁴ wassen. Men kan zo in de buurt van een koninklijke familie komen. Dan zal die koning respect betuigen, zoals een leerling, met woorden die aangenaam zijn [om horen]. En hij zal zijn hulp aanbieden, vleide taal uiten, slavernij ondergaan³⁹⁵, [en] zelfs [wanneer hij] boos [is], zal hij gediensdig zijn. Zo bevestigt hij zijn vertrouwen in wat goed is.

³⁸⁸ Patra-: lees: pattra-. Aṣoka: *Jonesia asoca* of *Saraca asoca*. Middelhoge boom, maximaal negen meter hoog. Heeft vele, gespreide en hangende, onbehaarde takken. Veervormige blaren, tussen 30 en 60 cm lang, met twee of drie paar jongere blaadjes bij. Oranje tot oranjegele bloemen in dichte tuilen en sterk geurend. De vruchten zijn donkere, platte peulen. Donkerbruine tot zwarte schors met een bobbelig oppervlak. Warriar (1997-2002) vol. 5, p. 66.

³⁸⁹ Bhatt. (1958), p. 433.

³⁹⁰ *Ziziphus jujuba* (Lat.), de jujuba-boom. Kleine loofboomachtige met een omtrek, doorgaans, van ca. 0,6 meter en 6 meter hoog. De schors is ruw en diepgegroefd en is grijszwart tot bruin van kleur. Kleine, langwerpige of ovale bladeren. De jujuba-boom geeft vlezige steenvruchten af die eerst geel zijn, daarna oranje en uiteindelijk roodbruin worden. Kirtikar; Basu (1984), p. 589.

³⁹¹ *Rajasvalā-karpaṭe*.

³⁹² *Bhāva-anvitaḥ*: lett.: 'vergezeld van intentie'.

³⁹³ *Pañca-sahasreṇa-āgacchati*. Lett.: '[ze] komt met vijfduizend'.

³⁹⁴ Lett.: 'het ogenpaar'.

³⁹⁵ *Upaiti* < i., upa-, ā-: "to approach, come near or towards" (MW, p. 215).

Vervolgens is er deze aanwending. Na de dhāraṇī van Tārā honderdmaal te hebben geciteerd, en na een tweehoofdige gifslang tot as te hebben herleid, met gouden gesmolten boter van koeien en de pluim van de arka-plant³⁹⁶ verf (*vartī*) te hebben gemaakt en na die te hebben verbrand, zal men een soort zwart pigment hebben verkregen. Men verpulvert dit pigment met [de mantra's van] Vajrasūrya³⁹⁷ en Vajradharma³⁹⁸ en men moet het met 'paramāṇna'³⁹⁹ parfumeren. Met de as smeert men dan de beide ogen in. Haar die men met de kracht van die ogen bekijkt, [die zegt]: "Ik kan niet Tārā manifesteren," wanneer ze Padmanarteśvara⁴⁰⁰ niet beschermt, "maar de eerwaarde Buddha's kunnen door mij de vernietigingen zuiveren."⁴⁰¹

Dan nu de volgende oefening. Het speeksel van de tong van een tandeloos jong dier nemen en dat zevenmaal wijden met de Tārādhāraṇī en vermengen samen met goudkleur en de wortel van de bhr̥ṅgarāja⁴⁰². Na [met dat mengsel] een tilaka te hebben aangebracht op het voorhoofd, maakt men diegene die men ziet tot meegaande en plichtsgetrouwe echtgenote, die geen ander pleziert, geen ander benadert en zich ook niet van het leven beneemt⁴⁰³.

Een volgende oefening is deze: men kan de ontlasting (*kīṭa*) uit de maag, zevenmaal gewijd met de Tārādhāraṇī, en met [de mantra van] Vajradharma samen met pinangnoot (*tāmbūla*) aan een meisje geven. Wanneer dat tot bij haar is gebracht, zal ze [niet] vluchten met een rijke man, geen ander plezieren, zich niet tot een ander wenden en haar echtgenoot verlaten.

Nog een oefening. Men kan de Tārādhāraṇī prevelen - tienduizend en een keer - na zichzelf met waardevolle olie te hebben gezalfd, terwijl men mediteert⁴⁰⁴. Bij het einde van het prevelen zal zij aan wie een cake met rijstbloem en kiemen wordt gegeven, ook de vijf elementen niet verlaten.⁴⁰⁵

³⁹⁶ *Calotropis Gigantea* (Lat.). Een grote struik, 2,5 tot 3 meter hoog. Geelachtig witte, gegroefde schors. Stevige, gladde takken. Tot 20 cm grijsgroene, ovale tot langwerpige bladen. Weinig riekende, paarswitte bloemen. Stengels die langer zijn dan de bloemen en bedekt met donzige wol. Kirtikar; Basu (1984), p. 1607.

³⁹⁷ Vajrasūrya is een naam voor Ratnasambhava. De Mallmann (1975), p. 322.

³⁹⁸ Vajradharma is een naam voor Avalokiteśvara en is een vorm met een hoofd en twee armen. De Mallmann (1975), p. 108. Hij wordt echter ook in verband gebracht met Amitābha. Id.

³⁹⁹ Paramāṇna is een benaming voor in melk gekookte rijst, als offer voor goden. MW, p. 588.

⁴⁰⁰ Padmanarteśvara is een enkelhoofdige en twee-armige manifestatie van Avalokiteśvara. De Mallmann (1975), p. 108. Of een manifestatie van Amitābha. Ibid., p. 284.

⁴⁰¹ Vertaling onder voorbehoud. Betekenis onduidelijk.

⁴⁰² MW geeft hiervoor twee mogelijkheden: 1. *Wedelia Calendulacea* (Lat.). Vorstbestendig kruid dat tot een meter hoog kan worden. Stam langs de grond heen groeiend en de wortel schietend bij de laagste knoppen. Ovale tot spitse blaadjes zonder steel, ruw en met korte witte haartjes. Kirtikar; Basu (1984), p. 1364. 2. *Eclipta Prostrata* (Lat.). Een rechtopstaand kruid met veel takken dat het hele jaar door groeit. Tegenover elkaar staande blaadjes, borstelig langs beide kanten met dicht tegen elkaar staande haartjes. Witte bloemknoppen. Warriar (1997-2002) vol. 2, p. 350.

⁴⁰³ Lett.: 'die zichzelf niet verlaat'.

⁴⁰⁴ *Bhāvanā-anvitaḥ*, lett.: 'samen met meditatie'.

⁴⁰⁵ De auteur doelt hier vermoedelijk op het resultaat van het uit elkaar vallen van de vijf elementen, de dood.

Een volgende prayoga is deze. Tijdens een maansverduistering prevelt men de Tārādhāraṇī en betuigt men respect aan Lokeśvara⁴⁰⁶, die daardoor (door het prevelen) in het leven is geroepen. Men raapt een beetje schelpenpoeder bij elkaar, en dan moet men [Lokeśvara daarmee] afbeelden. [Dat poeder] moet aan een jong meisje worden gegeven. Dan zal ze hem [blijven] volgen, ook in de dood.

En dan deze prayoga. Diegene die men zalft met [het sap van] de vruchten van de madana-plant⁴⁰⁷, waarover men honderd en acht keer de dhāraṇī of de mantra van Tārā heeft uitgesproken samen met [de mantra van] Hayagrīva⁴⁰⁸, die wordt een plichtbewuste echtgenote.

Tot slot volgende prayoga. Om̐ tāre tuttāre ture amukasya bandhanamuktiṃ kuru muḥ svāhā, na een blad van de arka-plant te hebben beschreven, afwisselend de namen van de Sādhya's⁴⁰⁹, samen met deze mantra, moet men dat leggen in het hol van een kreeft, dan zullen gevangenen worden vrijgelaten.⁴¹⁰

Tot zover dit sādhana van Vajra-Tārā.

⁴⁰⁶ Manifestatie van Avalokiteśvara. De Mallmann (1975), p. 105.

⁴⁰⁷ Vanguiera Spinoza (Lat.). Grote struik of klein boompje met tegenover elkaar liggende doornen, tot 4 cm lang. Donker gekleurde, nagenoeg gladde bast. Ovaal tot langwerpige bladeren. Groenwitte bloemen, met korte steeltjes. Geelachtige, bolvormige, zachte vruchten van ong. 2,5 cm doorsnede aan tengere steeltjes. Kirtikar; Basu (1984), p. 1285-1286.

⁴⁰⁸ Naam van een meditatiegodheid. De Mallmann (1975), p. 180. Zie illustratie 16.

⁴⁰⁹ Sādhya's vormen een klasse van hemelwezens, die soms wordt vernoemd in de Veda's (MW, p. 1202).

⁴¹⁰ Vertaling onder voorbehoud.

1.2. Transliterationie

namo vajratārāyai.

athātaḥ sampravakṣyāmi vajratārāprasādhanaṃ. homakarmavidhānena sarvakāmārthasādhakam. tatremāni mantrapadāni bhavanti --- nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākāruṇikāya tadyathā oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ⁴¹¹phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭa⁴¹²stambhani tāre svāhā.

mātrmaṇḍalamadhyasthāṃ tārādevīm vibhāvayet. aṣṭabāhuṃ caturvaktrāṃ sarvālaṃkārabhūṣitāṃ. kanakavarṇanibhāṃ bhavyāṃ kumārīlakṣaṇojjvalāṃ. pañcabuddhamahāmakuṭīm vajrasūryābhīṣekajām. navayauvanalāvanyāṃ calatkanakakuṇḍalām. viśvapadmasamāsīnāṃ raktaprabhāvibhūṣitāṃ. vajrapāśā⁴¹³tathāśaṅkhasaccharodyatadakṣiṇām. vajrāṅkuśotpaladhanustarjanīvāmadhāriṇīm. vajraparyāṅkayogena sādhyed bhuvanatrayam.

pūrveṇa puṣpatārāṃ tu sitavarṇāṃ manoramā⁴¹⁴. oṃkāraḥṣarāṇiṣpannāṃ puṣpadāmakarākulām. dvibhujāṃ ekavaktrāṃ ca sarvālaṃkārabhūṣitāṃ. dakṣiṇe dhūpatārāṃ tu kṛṣṇavarṇāṃ surūpiṇīm⁴¹⁵. dhūpaśākhākāravayagrāṃ sarvālaṃkārabhūṣitāṃ. paścime⁴¹⁶dīpatārāṃ ca dīpayasṭīkarākulām⁴¹⁷. pītavarṇāṃ mahābhūṣāṃ calatkanakakuṇḍalām. uttare gandhatārāṃ tu gandhaśaṅkhakarākulām. raktavarṇanibhāṃ devīm bhāvayed garbhamāṇḍale.

dvārapālīs tato dhyāyād ankuśyādiprabhedataḥ. pūrvadvāre vajrāṅkuśīm ekavaktrāṃ dvibhujāṃ vajrāṅkuśotpalahastāṃ vikṛtavadanāṃ kṛṣṇavarṇāṃ, dakṣiṇadvāre vajrapāśīm pītavarṇāṃ vikṛtānanāṃ ekavaktrāṃ dvibhujāṃ vajrapāśahastāṃ, paścimadvāre vajrasphoṭīm raktavarṇāṃ ekavaktrāṃ dvibhujāṃ vikṛtavadanāṃ vajrasphoṭahastāṃ, uttaradvāre vajraghaṇṭām śvetavarṇāṃ ekavaktrāṃ dvibhujāṃ vikṛtavadanāṃ vajraghaṇṭāhastāṃ; etā ālīḍhapadasthāḥ sūryāsanāḥ sūryaprabhā jvālāmālākulāḥ⁴¹⁸sarpābharaṇā dṛṣṭavyāḥ.

ūrdhve uṣṇīṣavijayāṃ adhaḥ sumbhāṃ vibhāvayet. cakram ca nāgapāśaṃ ca dhyātvā mantram sphuran japet. oṃ tāre tuttāre ture svāhā. daśākṣarair daśa devatyo daśapāramitāśrayāḥ. bhāvanīyāḥ prayogena sarvakāryaprasiddhaye. etanmantravaram śreṣṭham sarvabuddhair namaskṛtam.

paṭhitasiddhikaram tūvram vajrapañjara⁴¹⁹bhāṣitam. anena mantreṇa paṭāñcalaṃ saptābhimantritāṃ kṛtvā granthīm baddhvā vindhyāyām api gacchan na kenāpy

⁴¹¹ AC phaṭ enkel.

⁴¹² A stambhatā-.

⁴¹³ A vajrayoga-.

⁴¹⁴ AC weggelaten.

⁴¹⁵ AC weggelaten.

⁴¹⁶ A weggelaten.

⁴¹⁷ B -yaṣṭīkulām karām, A -karākulī.

⁴¹⁸ B sarvā-.

⁴¹⁹ AC -pañjala-.

avalīyate⁴²⁰. vyāghracauranakrasimhasarpadantimahiṣabhallukagavayādayo nāmasmaraṇamātreṇa naśyanti vilīyante. anena mantreṇotpalānām aṣṭottaraśataṃ yāvad juhūyāt. oṃ tāre tuttāre ture amukīṃ me vaśamānaya svāhā, anenaiva mantreṇa kākapakṣaṃ dvātriṃśad vārān pariṇipyaṅgrīghe gopayet saptāhenoccāṭayati. oṃ tāre tuttāre ture cala pracala śīghragāmini devadattamuccāṭaya huṃ huṃ phaṭ.

athāparo'pi prayogo bhavati. oṃ tāre tuttāre ture amukābhidhānām kumārīṃ mahyaṃ vivāhena tasyāḥ pitāprayacchatu svāhā. madanaṃ caṇḍabījaṃ ca tathonmattakam eva ca. aśokapatraṃ puṣpaṃ ca juhūyāt sahasrapañcakam. ghr̥tamadhuguḍahomaṃ⁴²¹ kanyāsiddhau praśasyate. saptāhena tadā yogī labhet kanyāṃ svavāñchitām.

athāparo'pi prayogo bhavati. oṃ tāre tuttāre ture amukābhidhānām svasthā⁴²² nata ākarṣaya mamāntike jaḥ, anena mantreṇa badarīkaṇṭakānām pañcasahasraṇi svayambhū⁴²³ kusumāktāni juhūyāt. anena kṛtena nṛpāṇām api kanyāṃ ākarṣayed iti.

athāparo'pi prayogo bhavati. rajasvalākarpate bhagavatīṃ dvibhujām ekānanām aṅkuśotpalapāśahastām vilikhya tasyāḥ purataḥ pūjām kṛtvā ime puṣpāḥ śubhā divyā ity ādinā paścāt mantraṃ jayet bhāvānvitāḥ --- oṃ tāre tuttāre ture amukīṃ mama īpsitasvapnaṃ kathaya huṃ phaṭ. pañcasahasreṇāgacchati. pāśena galake baddhvā aṅkuśena vidārya ca sādhyam pādātale dhyātvā dāsīrūpeṇa bhuñjayet.

athāparo'pi prayogo bhavati. tārādhāraṇīṃ saptābhimantritām kṛtvā' tmano'kṣidvayaṃ mārjayet. rājakulasyāntike pravīset. atha sa rājā śiṣyavad gauravaṃ karoti, viruddhaṃ na vakti, prasādaṃ ca prayacchati, priyālāpaṃ kurute, dāsātām upaiti, kruddho'pi vaśo bhaved iti dr̥ṣṭapratyayaḥ sadbhūtaḥ.

athāparo'pi prayogo bhavati. tārādhāraṇīṃ śatadhā' vartya dvivadanāśīviṣaṃ bhasma kṛtvā raktavarṇago(gāvī)ghṛtena arkatūlena vartim kṛtvā prajvālyāñjanaṃ pātayet. tam añjanaṃ vajrasūryavajradharmābhyām sammardya⁴²⁴ paramānnena⁴²⁵ dhūpayet. bhasmanā sārddham akṣim añjayet. yāṃ paśyati cakṣurvajreṇa sā yadi⁴²⁶ padmanarteśvaraṃ na rakṣati⁴²⁷ tadā'haṃ tārā na bhavedyam, ghātitaś ca buddhā bhagavanto mayā bhavedyam iti.

athāparo'pi prayogo bhavati. adaśanaśiśulolām gṛhītvā tārādhāraṇyā saptābhimantritām kṛtvā bhṛṅgarājamūlena gorocanayā sārddham ekīkṛtya lalāte tilakaṃ paridhāya yāṃ⁴²⁸ paśyati, tāṃ vaśyāṃ kurute, nānyam ramate, nānyasmin gacchati, svayaṃ na tyajati.

athāparo'pi prayogo bhavati. udarakīṭam tārādhāraṇyā saptābhimantritām kṛtvā vajradharmeṇa sārddham kanyāyai tāmbūlena dadyāt. abhyavahṛte yogavareṇa muñcati⁴²⁹, nānyam ramate, nānyasmin gacchati, svapatim tyajati.

⁴²⁰ A -līyet.

⁴²¹ A siddhau.

⁴²² A svasthā.

⁴²³ A -kusumāni.

⁴²⁴ A samarccā.

⁴²⁵ A paramāśvena.

⁴²⁶ A sāpadi.

⁴²⁷ ANC kṣarati.

⁴²⁸ ANC yāṃ yāṃ.

athāparo'pi prayogo bhavati. mahātailenātmānam abhyaṅgya tārādhāraṇīm japed ayutam ekaṃ bhāvanānvitaḥ. japānte śālīpiṣṭakuḍmalyā⁴³⁰ śaṣkulikā yasyai dīyate, sā pañcatāyām api na muñced iti.

athāparo'pi prayogo bhavati. candroparāgasamaye tārādhāraṇīm japan sevām kṛtvā tadbhūtalokeśvaram ḡṛhya śāṅkhacūrṇam bhāvayet. pramadāyai dātavyam. pañcatāyām api tam anuvartate.

athāparo'pi prayogo bhavati. ⁴³¹tārādhāraṇīmantreṇa madanaphalam aṣṭottaraśatavārān parijapya tena phalena hayagrīvena sārḍham yām ⁴³²mrakṣati sā vaśyā bhavati.

athāparo'pi prayogo bhavati. oṃ tāre tuttāre ture amukasya bandhanamuktiṃ kuru muḥ svāhā, anena mantreṇārkaḍalaṃ sādhyānāmaḍarbhitaṃ saṃlikhya kulīragarte sthāpayet, bandhanamuktir bhavati.

vajratārāsādhanam samāptam.

⁴²⁹ A mūrchatī.

⁴³⁰ A kundamalyā, N kuṭṭumallā.

⁴³¹ A nānā-.

⁴³² AN rakṣati.

Hoofdstuk 2: Sādhana 94

2.1. Vertaling

Ik breng hulde aan Tārā en zal dan nu het Vajra-Tārā-prasādhana uitleggen. Door het uitvoeren van de offerritten genereert [de yogī] de motivatie van liefde voor alle [voelende wezens].

Nu, de heilige woorden zijn als volgt: tadyathā, nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākāruṇikāya, tadyathā, oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ, sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā. Dan richt [de yogī] de aandacht eerst op de bīja -[ofwel] de syllable tām- op een maanschijf in het hart, hij verheerlijkt de guru, de Buddha's en bodhisattva's, die hij door de stralen daarvan (van de bīja) naar zich toe heeft gehaald, met tal van lofbetuigingen en dergelijke. Dan bekent hij zijn negatieve acties en kan hij het drievoudige toevluchtsvers reciteren. Na de vier onmetelijkheden te hebben gegenereerd spreekt hij de mantra 'oṃ sūnyatājñānavajrasvabhāvātmake 'ham' uit. Dan visualiseert [de meditator] op een lotus, ontstaan uit de syllabe 'paṃ', een maanschijf en daarop nogmaals de bīja, de 'tām' syllabe, en als resultaat daarvan:

manifesteert hij [zichzelf] als de godin Tārā; zij bevindt zich in het midden van haar goddelijke maṇḍala. Ze heeft acht armen en vier gezichten en is omhangen met allerlei ornamenten. Ze is knap en schittert in gouden kleuren en heeft de schoonheid en de kenmerken van een jonge meid. Ze zit voornaam op een maanschijf die zich op een dubbele lotus bevindt. Ze heeft vier gezichten: een geel [gezicht], een donkerblauw, een wit en een rood, en lokken die tot op haar rug vallen⁴³³. Vooraan heeft ze drie ogen en ze zit in de vajraparyāṅka-houding.

Een rode aura omgeeft haar en haar diadeem bevat vier Buddha's; haar rechterhanden houden een donderkeil op, een pijl en een trompetschelp, terwijl een hand de varada[mudrā] uitbeeldt; links is een blauwe lotus, een boog, een haak met diamant bezet en een dito lus. Haar [laatste] hand beeldt de tarjanī[mudrā] uit. Als gevolg van de paryāṅka-houding kan [de yogī] de drie werelden (met name hemel, aarde en kosmos) overwinnen.

Voor hem zit Puṣpa-Tārā, wit van kleur en aantrekkelijk. Ze is voortgekomen uit de syllabe 'oṃ' en heeft de handen vol bloemkransen. Ze heeft twee armen en een gezicht en is volledig bedekt met ornamenten. Rechts zit Dhūpa-Tārā, met een donkerblauwe (of zwarte) kleur en zij is heel welgevormd. Haar handen zijn vaardig met wierook[staafjes] en ze is opgesmukt met velerlei sieraden. Achteraan (in het westen) zit de geelkleurige en mooie Dīpa-Tārā. Zij draagt een stok met een lantaarn aan. Ze is hemels met haar

⁴³³ Lett.: 'krullen achteraan'.

rinkelende gouden oorbellen. In het noorden is Gandha-Tārā met in de handen parfum en een trompetschelp. De godin is schitterend en heeft een rode kleur. Ze moet, [samen met de andere godinnen] worden gevisualiseerd in het binnenste maṇḍala.

[De volgende godinnen hebben elk] een gezicht en twee armen, zijn volledig met ornamenten getooid en hurken in de paryaṅka-houding. Deze zes godinnen hebben fijne handen en uitgesproken gezichtjes⁴³⁴ en zijn lieflijk en bekoorlijk⁴³⁵ gezeten. Ze moeten allemaal in de cirkel rond het maṇḍala worden gevisualiseerd. [Deze] cirkel van wijsheid[wezens] wordt aangetrokken door de stralen van de bīja in het hart. [De yogī] moet dat aantrekken enz. doen met deze syllaben: jaḥ huṁ vaṁ hoḥ.

Bij de oostelijke poort moet hij dan de witkleurige, glorieuze Vajrāṅkuṣī visualiseren. Haar symbool⁴³⁶ (*cihna*) is een haak, met een vajra aan, in haar hand; ze is uit zichzelf heel aantrekkelijk. Bij de zuidelijke poort bevindt zich Vajrapāśī, [haar vorm is] zwart en ze is uiterst lieflijk⁴³⁷. Ze heeft een lichaam vol goddelijke decoraties en ornamenten⁴³⁸ en draagt een diamantlasso [in de rechterhand] en [geeft] zegeningen [met de linkerhand]⁴³⁹. Vajrasphoṭā is geel van kleur en heeft de vajrasphoṭa en een haak in de handen. [De meditator] moet haar bij de westelijke poort visualiseren; ze is getooid met verschillende versierselen. Vajraghaṇṭā, bij de noordelijke poort, heeft als instrumenten een bel waar een vajra aan hangt en een wapen⁴⁴⁰. Ze heeft een rode kleur en schittert.

[De yogī] moet [de godinnen] te allen tijde zien in hun goddelijke vorm. Bovenaan is Uṣṇīṣavijayā met een gele kleur en een mooi lichaam. Hij dient haar voor te stellen terwijl ze een cakra draagt, ze is wijs en verleent de vruchten van volle verlichting. Onder het maṇḍala-centrum visualiseert hij de zwarte Sumbhā, met een schitterende mooie vorm en fonkelend in haar hand een slangenlus.

Alle hebben ze een gezicht en twee armen en moeten gezien worden als erg bekoorlijk. Deze tien godinnen zijn voortgekomen uit tien syllaben. Alle pāramitā's (of perfecties) zijn ongeëvenaard met het oog op het succes van alle handelingen. De tien syllabes zijn dan: om̐ tāre tuttāre ture svāhā. Hierbij moeten ook de geloften (*adhiṣṭhāna*) in verband met lichaam, spraak en geest in beschouwing worden genomen, [zelfs] een druppeltje van een rituele wassing, [of] een meditatie-van-twee-keer-niets⁴⁴¹, [of een paar onnauwkeurig] gemompelde gebeden, enzovoorts. De keuze voor deze mantra is uitermate gunstig en wordt geprezen door alle Buddha's. Deze taal is een veilige haven, goddelijk en verschaft voorspoed wanneer ze wordt gereciteerd. Tot daar.

⁴³⁴ āṣat-kara-āla-vadanā.

⁴³⁵ Lalita-ākṣepa-.

⁴³⁶ Apte (1959), p. 210.

⁴³⁷ Kṛṣṇām ati-r-atipriyām. Onregelmatige sandhi.

⁴³⁸ Divya-ālaṃkāra-bhūṣā-angīm.

⁴³⁹ Bhatt (1958, p. 279) omschrijft de godin met een opgeheven wijsvinger van de linkerhand en geel van kleur. Ghosh (1980, p.79) stelt dat ze zwart is in SM 94 en 95.

⁴⁴⁰ Vajra-ghaṇṭā-āyudhām-atha.

⁴⁴¹ Lett.: 'een minuscule meditatie'.

Nu het gebruik. Neem - met deze mantra- het uiteinde van een gewaad, spreek er zeven maal de mantra over uit, leg er een knoop in en ga naar de wouden van het Vindhya[gebergte]. Je hoeft je niet te verbergen. Waarom ook? Tijgers, dieven, krokodillen, leeuwen, slangen, olifanten, buffels, beren, gayals, paarden en andere zullen op de vlucht slaan en zich verbergen. Vervolgens kunnen met de volgende mantra, namelijk om̐ tāre tuttāre ture amukīm me vaśamānaya svāhā, honderd en acht blauwe lotussen worden geofferd. Wie men wil, die zal men krijgen⁴⁴². Vervolgens: de veer van een kraai die men tweeëndertig keer zegent met de volgende mantra: om̐ tāre tuttāre ture cala pracala śīghragāmini devadattamuccāṭaya huṁ phaṭ, die zal [jou] beschermen in het huis van een vijand. En binnen de zeven dagen verdrijft men hem. Tot zover de formule om [iemand] te verdrijven.

Dan is er de toepassing [met deze mantra]: om̐ tāre tuttāre ture amukābidhānām kumārīm mahyamudvāhena tasyāḥ pitā prayacchatu svāhā. Bedwelming komt voort uit passie en is de vrucht van dwaas(heid). Men zou bloemen offeren en blaadjes van de aśoka[boom], [soms wel] vijf keer duizend. Met het oog op een relatie met een meisje wordt een vuuroffer aanbevolen met geklaarde boter, honing en suiker. Binnen de zeven dagen kan de yogī dan het verlangde meisje 'krijgen'. Tot zover [deze prayoga].

Dit is de volgende prayoga. Om̐ tāre tuttāre ture amukābhidhānām svasthānata ākarṣaya mamāntike jaḥ, met deze mantra moeten vijfduizend svayambhū-bloemen [of] doornen van de badara-boom worden geofferd. Daarmee haalt men de dochter(s) van koningen naar zich toe.

Dan is er ook deze prayoga. Wanneer men de godin heeft geschilderd, met twee armen en een gezicht, met in de handen haak, lus en lotus, maar op het versleten kleed van een huwbare vrouw, en men doet tegenover haar pūjā, met [de woorden]: "Oh, deze bloemen zijn zo schitterend en hemels", enz., dan moet men de [volgende] mantra prevelen, in devotie: om̐ tāre tuttāre ture amukīm mamepsitaṁ svapnaṁ kathaya huṁ phaṭ. Men genereert effect⁴⁴³ met vijfduizend [mantra's]. Men hangt een lus om de hals⁴⁴⁴ [van het verlangde meisje] en men port [haar] met een haak. Men bindt beide voeten met de lotus en men berooft [haar] volledig. Na, [gevallen] aan de voeten, het resultaat te hebben beschouwd, kan men [haar] uitbuiten als een slavin.

De volgende prayoga: [de yogī] moet beide ogen opmaken na ze zeven keer te hebben gewijd met de Tārā-dhāraṇī. Men komt zo in de buurt van de koninklijke familie, de koning toont respect enzovoorts, hij zal tot uw beschikking staan, [helemaal] alleen.

De volgende prayoga: als men de Tārā-dhāraṇī honderd keer herhaalt en men verbrandt een tweekoppige gifslang en men maakt verf met de ghee van roodkleurige koeien en een bosje gras van de arka-plant, en men verbrandt dat op zijn beurt, dan

⁴⁴² Lett.: 'Haar die men wil, over haar krijgt men controle'.

⁴⁴³ Lett.: 'Men bereikt'.

⁴⁴⁴ Lett.: 'Men bindt de hals met de lus'.

verkrijgt men zwart pigment. Dit pigment wordt getransformeerd met [de mantra's van] [Vajra]sūrya en Vajra⁴⁴⁵[dharma] en men moet het dan parfumeren met paramāna. Deze heilige as brengt men op de oogleden aan. Diegene die men met die magische ogen zal bekijken, zal zeggen, wanneer ze Padmanarteśvara niet al in acht neemt: "Ik zal zeker Tārā vereren en de achtbare Buddha's kunnen voor mij het doden zuiveren".

Nu deze toepassing. De ontlasting uit maag (of darmen), wijdt men zevenmaal met de dhāraṇī [van Tārā] en men vermengt dat met pinangnoot, samen met [de mantra van] Vajradharma. Dat moet men [aan een meisje] geven en haar laten innemen. De zegen van deze prayoga is dan niet langer nodig⁴⁴⁶, men benadert haar als was het de eigen vrouw.

Dan volgt deze prayoga: men neemt [het speeksel van] de tong van een tandeloos jong dier, wijdt dat zevenmaal met de Tārā-dhāraṇī en mengt dat met bhṛṅgarāja en operment en men brengt dat dan als tilaka aan op het voorhoofd. [Het meisje] dat men dan ziet, maakt men tot gehoorzame [vrouw].

Volgende prayoga. Men wrijft zichzelf in met een heilzame olie en men prevelt dan de Tārā-dhāraṇī, tienduizend [maal], tijdens het prevelen maakt men, mediterend, een cake met rijstbloem die korrels bevat. Aan wie men dit geeft, die zal niet sterven⁴⁴⁷.

Dan deze prayoga: tijdens een maansverduistering de Tārā-dhāraṇī fluisterend en vererend moet men schelpengruis in de vorm van Lokeśvara leggen, die daaruit ontstaat. Aan wie men dat zou geven, die zal je gehoorzamen tot in de dood.

Volgende prayoga. De vrouw die men paait met de vrucht van de madana[plant] samen met [de mantra van] Hayagrīva, waarover men 108 maal de mantra en de dhāraṇī van Tārā heeft uitgesproken, die wordt een plichtsgetrouwe echtgenote.

Ten slotte deze prayoga. Oṃ tāre tuttāre ture amukasya bandhanamuktiṃ kuru svāhā. Men schrijft de namen van de Sādhya's, afgewisseld met [de syllaben van] deze mantra, op een blad van de arkaplant en men verbergt [dat] in het huis van een krab. Dan worden gevangenen losgelaten.

Tot zover dit Vajra-Tārā-sādhana.

⁴⁴⁵ De betekenis van 'sūrya' en 'vajra' is hier onduidelijk. MSS A en N geeft 'vajradharmābhyām', MS B 'vajrasūryavajradharmābhyām'.

⁴⁴⁶ Lett.: 'Men verlaat de zegen van deze prayoga'.

⁴⁴⁷ Lett.: '...die vlucht niet in de vijf elementen'.

2.2. Transliteration

namas tārāyai.

athātaḥ sampravakṣyāmi vajratārāprasādhanam. homakarmavidhānena sarvakāmārthasādhanam. tatremāni mantrapadāni bhavanti. tadyathā, nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākāruṇikāya, tadyathā, oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ⁴⁴⁸, sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā. tatrādau tāvat svahr̥di candramaṇḍale tāṃkārābījaṃ dhyātvā tadraśmisamākṛṣṭagurubuddhabodhisattvān nānāvidhapūjādibhiḥ sampūjya pāpadeśanādikaṃ kṛtvā oṃ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham iti mantram uccārayet. tataḥ paṃkārājapadme candramaṇḍalopari tāṃkārābījaṃ punar api dhyātvā tatpariṇāmena---

mātṛmaṇḍalamadhyasthāṃ tārādevīm vibhāvayet. aṣṭabāhuṃ caturvaktrāṃ sarvālaṅkārabhūṣitām. kanakavarṇanibhāṃ bhavyāṃ kumārīlakṣaṇojjalām. viśvapadmasamāsīnacandrāsanasusamsthītām. pītākṛṣṇasitaraktasavyāvartacaturmukhām. pratimukhaṃ trinetṛāṃ ca vajraparyaṅkasamsthītām. raktaprabhāṃ caturbuddhamakuṭīm vajrasāraśaṅkhavaradasaddakṣiṇālasatkarāṃ utpalacāpavajrāṅkuśavajrapāśasatarjanīvāmasatkarāṃ---

vajraparyaṅkayogena sādhyed bhuvanatrayam. tadagrataḥ puṣpatārāṃ sitavarṇāṃ manoramām. oṃkāṛākṣarāniṣpannāṃ puṣpadāmakarākulām. dvibhujāṃ caikavaktrāṃ tu sarvālaṅkārabhūṣitām. dakṣiṇe dhūpatārāṃ ca kṛṣṇavarṇāṃ surūpiṇīm. dhūpaghaṭīkaravyagrāṃ sarvālaṅkārasobhitām. paścime dīpatārāṃ ca pītavarṇāṃ manoharām. dīpayasṭidharāṃ divyāṃ calatkanakakuṇḍalām. uttare gandhatārāṃ vai gandhaśaṅkhakarākulām. raktavarṇanibhāṃ devīm bhāvayed garbhamaṇḍale.

etā ekavaktrā dvibhujāḥ sarvālaṅkārabhūṣitā vajraparyaṅkinyaśceti. etāḥ ṣaḍ devya īṣatkarālvadanā lalitākṣepasamsthītāḥ. etāḥ sarvā maṇḍalacakre dhyātvā hr̥dbījaraśmisamānītajñānacakraṃ jaḥ-huṃ-vaṃ⁴⁴⁹hor ity etair ākarṣaṇādikaṃ kuryāt.

pūrvadvāre tato dhyāyād vajrāṅkuśīm sitadyutim. vajrāṅkuśasacihnakakarātma⁴⁵⁰manoharām. dakṣiṇadvāre vajrapāśīm kṛṣṇāmatiratipriyām. divyālaṅkārabhūṣāṅgīm vajrapāśadharāṃ varām. vajrasphoṭāṃ pītavarṇāṃ⁴⁵¹vajrasphoṭāṅkasatkarām. ⁴⁵²cintayet paścime dvāre nānālaṅkārabhūṣitām. vajraghaṇṭām uttaradvāre⁴⁵³vajraghaṇṭāyudhām atha. raktavarṇāṃ śubhāṃ śāśvat paśyed vai divyarūpiṇīm. ūrdhve uṣṇīṣavijayāṃ pītavarṇāṃ surūpiṇīm. dhyāyāt sambodhiphaladāṃ mantrī cakradharāṃ tataḥ. tadgarbhamaṇḍalasyādhaḥ kṛṣṇavarṇāṃ

⁴⁴⁸ A phaṭ phaṭ enkel.

⁴⁴⁹ AN hobhya tai-.

⁴⁵⁰ B -karāmeka-.

⁴⁵¹ ANC geven 'surūpiṇīm' na 'pītavarṇām'.

⁴⁵² C laat 'cinayet cakradharāṃ tataḥ' weg.

⁴⁵³ ANC -muttare.

vibhāvayet. sumbhām bhāsvarasa⁴⁵⁴ drūpām nāgapāśalāsatkarām. dvibhujā ekavadanāḥ sarvā jñeyā manoharāḥ. akṣarair daśabhiś caitā devatyō daśa nirmīṭāḥ. daśapāramīṭāḥ śuddhāḥ sarvakarmāprasiddhaye.

tatra daśākṣarāṇī--- oṃ tāre tuttāre ture svāhā. tathā cittavākkāyādhiṣṭhānābhīṣekabīndusūkṣmayogajāpādayo'pi dhyāṭavyā iti. etanmantravaram śreṣṭham sarvabuddhair namaskṛtam. paṭhisiddhikaram divyaṃ vajrapañjarabhāṣitam. iti.

atrāyam upacāraḥ. anena mantreṇa paṭāñcalaṃ grhītvā saptābhimantritāṃ kṛtvā granthiṃ baddhvā⁴⁵⁵ vindhyāṭavīm api gacchann kenāpy avalīyate, vyāghracauranakraśiṃhasarpadantimahiṣabhallukagavayāśvādayo naśyanti vilīyanta iti. tathā anena mantreṇopalānām aṣṭottaraśataṃ juhūyāt, oṃ tāre tuttāre ture amukīm me vaśamānaya svāhā. yām icchati tāṃ vaśam ānayaṭi. tathā anena mantreṇa kākapakṣam dvātriṃśadvārān pariḥyāyāriḥḥe gopayet, saptāhenocchāyati--- oṃ tāre tuttāre ture⁴⁵⁶ cala pracala śīghragāmini devadattamuccāyaya huṃ phaṭ. iti uccāṭanavidhiḥ.

athāparaḥ prayogaḥ. oṃ tāre tuttāre ture amukābhīdhānām kumārīm mahyam udvāhena tasyāḥ pitā prayacchatu svāhā. madanaṃ caṇḍabījam ca⁴⁵⁷ unmattakaphalaṃ tathā. aśokapatraṃ puṣpaṃ ca juhūyāt sahasrapāñcakam. ghṛtamadhugudāhomaṃ vai kanyāsiddhau praśasyate. saptāhena tato yogī labhet kanyām⁴⁵⁸ svavāñchitām. iti.

athāparaḥ prayogaḥ. oṃ tāre tuttāre ture amukābhīdhānām svasthānata ākarśaya mamāntike jaḥ ity anena⁴⁵⁹ mantreṇa badarakaṇṭakāni pañca sahasrāṇi svayambhūku⁴⁶⁰ sumāktāni hotavyāni. etena nṛpāṇām api kanyām ākarśayati.

athāparo'pi prayogo bhavati. rajaḥsvalākarpate bhagavatīm dvibhujām ekavaktrām aṅkuśapāśotpalahastāṃ vilikhya tasyāḥ purataḥ pūjāṃ kṛtvā ime puṣpāḥ śubhā divyā ity ādinā mantraṃ jāpet bhāvanānvītaḥ--- oṃ tāre tuttāre ture amukīm mamepsitaṃ svapnaṃ kathaya huṃ phaṭ. pañcasahasreṇāgacchati. pāśena galakaṃ baddhvā aṅkuśena vidārya ca. caraṇāv utpalenaiva baddhvā'kr̥ṣya samantataḥ. sādhyam pādāle dhyātvā dāsīrūpeṇa bhūñjayet.

athāparaḥ prayogaḥ. tāradhāraṇīm saptābhimantritāṃ kṛtvā akṣi⁴⁶¹ dvayam añjayet. rājakulasyāntike praviśati, sa rājā gauravādikaṃ karoti, ekāntato vaśyo bhavātīti. athāparaḥ prayogaḥ. tāradhāraṇīm śatadhā'vartya dvivadanam āśīviṣam bhasma kṛtvā raktavarṇago(gāvī)ghṛtenārkatulena vartikāṃ ca kṛtvā prajvālyāñjanaṃ pātayet. tam añjanaṃ sūryavajrābhyām⁴⁶² sampādyā paramānnena dhūpayet. tadbhasmanā sārddham

⁴⁵⁴ B bhāsvarat-.

⁴⁵⁵ ANC vinhyāyā-.

⁴⁵⁶ N bala prabala-.

⁴⁵⁷ ANC tadunmattapha-.

⁴⁵⁸ A suvā-.

⁴⁵⁹ ANC anena.

⁴⁶⁰ A -sumāni.

⁴⁶¹ A dusthi-.

⁴⁶² AN vajradharmābhyām, B vajrasūryavajradharmābhyām.

akṣi añjayet. yāṃ paśyati cakṣurvajreṇa sā yadi padmanartśvaram na rakṣati⁴⁶³, tadā'ham tārā na bhaveyam, ghātītās ca me buddhā bhagavanto bhaveyur iti.

athāparaḥ prayogaḥ. udara⁴⁶⁴kīṭakaṃ dhāraṇyā⁴⁶⁵ saptābhimantritāṃ kṛtvā vajradharṇeṇa sārddham ekīkṛtya tāmbūlena dadyāt. abhyavaharati anena prayogavareṇa muñcati svapatnīvācarati. athāparaḥ prayogo bhavati. adaśanaśīśulolāṃ gṛhītvā tārādhāraṇyā saptābhimantritāṃ kṛtvā bhṛṅgarājagorocanayā sārddham ekīkṛtya lalāṭe tilakaṃ paridhāya yāṃ paśyati tāṃ vaśaṃ kurute.

athāparo'pi prayogaḥ. mahātailenātmanam abhyaṅgya tārādhāraṇīm ayutam api japet, bhāvayan japānte śālīpiṣṭakena⁴⁶⁶kuḍmalyā śaṣkulikāṃ⁴⁶⁷ kṛtvā yasmai dīyate sa pañcatāyām api na muñcati. athāparo'pi prayogaḥ. candroparāgasamaye tārādhāraṇīm japan, sevāṃ ca kurvan, tadudbhavalokeśvareṇa śaṅkhacūrṇaṃ bhāvayet. tad⁴⁶⁸ yasyā dīyate sā [yāvat] pañcatvam anuvartate.

aparaḥ prayogaḥ. tārādhāraṇyā madanaphalam aṣṭottaraśatavārān pariḥjāya tena phalena hayagrīveṇa sārddham yāṃ mrakṣati sā vaśyā bhavati. aparo'pi prayogo bhavati. oṃ tāre tuttāre ture amukasya bandhanamuktiṃ kuru svāhā anena mantreṇārkaḍale sādhyānāmaḍarbhitaṃ vilikhya kulīragarte⁴⁶⁹ gopayet, bandhanamuktir bhavati.

iti vajratārāsādhanāṃ samāptam.

⁴⁶³ ANC kṣarati.

⁴⁶⁴ B -kīṭaṃ.

⁴⁶⁵ A weggelaten.

⁴⁶⁶ A kuṭumalyā-, N kuṭṭamalyā.

⁴⁶⁷ ABC śaṃkulikāṃ.

⁴⁶⁸ AC yat.

⁴⁶⁹ AC -garbhe.

Hoofdstuk 3: Sādhana 95

3.1. Vertaling

Ik buig neer voor Vajra-Tārā.

In aanbidding van Vajra-Tārā, die [tot mij] is gekomen via de transmissie door [mijn] guru, heb ik haar sādhanā neergeschreven, klaar en duidelijk, met het oog op [verdere] overlevering.

Wanneer de yogī zijn geest in een gunstige toestand heeft gebracht en zich heeft neergezet in een comfortabele houding, observeert hij de realisatie van de natuur van de geest in een toestand van volstrekte rust aldus: 'oṃ rakṣa rakṣa huṃ huṃ phaṭ svāhā'; [daarna] visualiseert hij de syllabe tāṃ op een maanschijf in het hart en de edele Vajra-Tārā en de godinnen van haar maṇḍala zijn bij elkaar gebracht door de stralen [uit de bīja]. Ze hebben in hun handen voorwerpen die verderop in dit sādhanā nader zullen worden toegelicht. [De yogī] cultiveert vertrouwen⁴⁷⁰ [in hen] en offert loftuizingen met bloemen enz. in de lucht. [Zo wendt hij zich in verering tot haar:]

"Ik neem toevlucht tot de Drie Juwelen en beken al wat negatief is. Ik verheug mij in de morele en religieuze verdienste van de mensen en ik richt mijn geest op de volmaakte wijsheid van de Buddha."

Na dat te hebben gezegd, genereert hij liefde enzovoorts⁴⁷¹. "Ik zal alle [voelende] wezens verlossen uit hun lijden in saṃsāra en ik zal hen naar het ultieme geluk, het Buddha-schap, leiden." Zo moet [de meditator], die zich op elke manier aan de keuze [van het pad tot verlichting] heeft overgeleverd, de leegte contempleren. Zijn geest is immers [voortdurend] aan het dolen. Daarom visualiseert hij zichzelf in zijn eigen vorm. Zoals dat wat in een droom wordt gezien niet is gekend in een andere plaats dan de geest, omdat de beelden van die droom niet bestaan⁴⁷² en omdat het ook niet de geest [zelf] is die wordt waargenomen, op die manier moet [de yogī] de geest beschouwen als leeg van een onafhankelijk bestaan⁴⁷³, vrij van een authentieke bron, zonder gelijke, zonder oorsprong.

Daarna visualiseert hij in de ruimte een zonschijf, voortgekomen uit een brommend geluid (of uit de syllabe 'ra'); [die schijf] heeft de natuur van de wijsheid van ultieme en wereldse kennis die is ontstaan uit de kracht van de voorgaande abstracte contemplatie. Daarboven [visualiseert hij] een rechtopstaande driehoek, de zuivere dharmodaya⁴⁷⁴, die

⁴⁷⁰ Samālambya ākāśe.

⁴⁷¹ Hiermee wordt aan de vier onmetelijkheden gerefereerd (zie deel 1, 3.1.5.).

⁴⁷² Lett.: 'vanwege het niet bestaan van die waarneming'.

⁴⁷³ Lett.: 'leeg van eigenheid'.

⁴⁷⁴ Dharmodaya betekent letterlijk 'bron van dharma' en duidt op een driehoekige constructie als drager voor een lotus en een vajra. Lotus en vajra symboliseren de unie van methode en wijsheid, of de unie van de mannelijke en vrouwelijke energie. Wayman (1995), p. 89. Zie illustratie 15.

ontwikkeld wordt uit een donkerblauwe huṃ-syllabe. [De driehoek] is vol atmosfeer (*śuṣīra*) binnenin. In [de driehoek] staat op een dubbele lotus de dubbele vajra⁴⁷⁵. [De yogī] visualiseert [nu] de vier grote elementen op de heilige vajra-grond (*vedikā*).

[Eerst] het maṇḍala van de aarde, ontsproten aan de syllabe 'laṃ,' geel van kleur, vierhoekig. In de hoeken is het gemerkt met drievoudige vajra's. Daarboven het witte water-maṇḍala, ontstaan uit de syllabe 'vaṃ', gekenmerkt door een ronde waterkruik⁴⁷⁶. Daarboven het driehoekige vuur-maṇḍala, dat zich heeft ontwikkeld uit de syllabe 'ra', die zich op zijn beurt nog eens in elke hoek bevindt⁴⁷⁷; daarboven het wind-maṇḍala, ontwikkeld uit de syllabe 'yaṃ' en met de vorm van een halve maan, met een paarse kleur en met wapperende wimpels op beide uiteinden⁴⁷⁸. Daarop wordt de bovenkamer (*kūṭāgāra*) gevisualiseerd, bezet met vijf [soorten] sieraden, ze is vierhoekig en heeft vier deuren, omlijst met vier portalen die [op hun beurt] zijn versierd met [hele en] halve parelslingers, geweven zijde en [vergulde] lijsten⁴⁷⁹, gedragen door acht zuilen en bezet met een doorlopende lijn van vajra's, als een ring, bovenaan [elke] zuil⁴⁸⁰. Onderaan en bovenaan [ten slotte] zijn vijf deuren, met een holte binnenin en daarin staat [telkens] een dubbele lotus⁴⁸¹.

Daar op een plaats in het midden [van de dubbele lotussen visualiseert de meditator] de maanschijf met (de ontwikkeling van) de zestien klinkers, te beginnen met 'a'⁴⁸², en in de natuur van het ādarśa-jñāna⁴⁸³. Daarboven de zonneschijf met de vierendertig consonanten, te beginnen met 'ka'⁴⁸⁴. De vereniging van beide [soorten kennis] is het samatājñāna; daarboven [visualiseert de yogī] in het zaadhuis van een blauwe lotus die

⁴⁷⁵ De viśva-vajra en ook de enkele vajra staan in het tantrisch boeddhisme symbool voor het concept van leegte (*śūnyatā*), wat niet kan worden vernietigd maar op haar beurt alle illusies kan vernietigen. Bhatt. (1958), p. 441.

⁴⁷⁶ Vartula-ghaṭa-aṅkam.

⁴⁷⁷ Lett.: 'een driehoek, gekenmerkt door de letter 'ra' in de hoeken'.

⁴⁷⁸ Lett.: 'een halve maan met twee uiteinden, voorzien van een paarse kleur een wapperende vlaggen'.

⁴⁷⁹ Hāra-ardha-hāra-paṭṭa-sragdāma-maṇḍitaṃ.

⁴⁸⁰ Valaya-vajra-āvalī-vṛtaṃ.

⁴⁸¹ Lett.: 'een dubbele lotus in vijf deuren, voorzien van holtten binnenin'. Vertaling onder voorbehoud.

⁴⁸² A-kāra-ādi-ṣoḍaśa-svara-pariṇāmena.

⁴⁸³ Ādarśa-jñāna: "the wisdom of a mirror". Malalasekera (1961-) fasc. 2 vol. 1, p. 189. Aan deze vijf wijsheden wordt in de 'Encyclopaedia of Buddhism' als volgt gerefereerd: "In the Buddhist texts it [wisdom] means the application of the mind to the knowledge of truth, i.e., to the knowledge of what is (*tattva*). By a direct effort it destroys false views concerning self and nature, and its complete possession is identical with the state of Nirvāṇa. (...) In the Bodhicitta-śāstra attributed to Nāgārjuna, the five wisdoms (*pañca-jñāna*) (...) are explained thus: Amongst the thirty-seven deities in the Vajradhātu-maṇḍala, the five great Buddhas represent the five jñānas respectively. Akṣobhya, the Buddha of the East, is also called the Buddha of *vajra-jñāna* since he realises *ādarśa-jñāna*. Ratnasambhava, the Buddha of the South, is also called the Buddha of the *abhiṣeka-jñāna* since he realises *samatā-jñāna*. Amitābha, the Buddha of the West, is also called the Buddha of the *padma-jñāna* or Dharma-cakra-pravartana since he realises *pratyavekṣaṇā-jñāna*. Amoghasiddhi, the Buddha of the North, is also called the Buddha of *karma-jñāna*, since he realises *kṛtyānuṣṭhāna-jñāna*. Vairocana, the Buddha of the Centre, is the foundation of all since it is he who realises the *dharma-dhātu-svabhāva-jñāna*". Ibid., p. 190. Andere bronnen die naar deze vijf vormen van wijsheid verwijzen, zoals de BHSd, geven meestal niet meer dan de verwijzing van de term.

⁴⁸⁴ Ka-kāra-ādi-catustriṃśad-vyañjanaiḥ.

voortkomt uit de syllabe 'tāṃ'⁴⁸⁵[nogmaals] de syllabe 'tāṃ' op een maanschijf en dat staat voor het pratyavekṣajñāna. Bij het binnenkomen van de Tathāgata's, die worden aangetrokken met de stralen die uit de bīja komen, is er het kṛtyānuṣṭhānajñāna. Tot slot is er de voltooiing door de godin [zelf]: het volmaakt zuivere dharmadhātujñāna.

Op het pad tot aan de volle verlichting zijn [dit] de vijf vormen [van kennis]. De meditator moet [zichzelf] als de godin verbeelden, samen met de tien godinnen [van het maṇḍala], die ontstaan, samen met de ontwikkeling van het handgebaar⁴⁸⁶ (*cihna*) en de bīja die zichtbaar is geworden, [nl.] de syllabe 'tāṃ'. Ze is geel van kleur⁴⁸⁷, met vier gezichten - een geel, een zwart, een rood en een wit-, met acht armen die aan de rechterzijde een vajra-lus, een trompetschelp en een pijl ophouden. [Een arm is in de] varada[mudrā], (klaar om wensen in te willigen). Links heeft ze een drijfstock met een vajra aangebonden, een blauwe lotus en een boog in de handen, terwijl een hand in de tarjanī[mudrā] is. [Vajra-Tārā] is met allerlei sieraden behangen, en heeft kleurrijke en schitterende ornamenten. Ze lijkt een jeugdige schoonheid en zit in de vajraparyāṅka-houding, op een dubbele lotus⁴⁸⁸ en is gekroond met de vijf Dhyāni-Buddha's.

Op het blad in het oosten verbeeldt hij Puṣpa-Tārā, wit van kleur en ontstaan uit de syllabe 'oṃ'. Ze heeft twee armen, ze draagt een bloemenkrans en is volledig met sieraden behangen. [Op het blad] in het zuiden [zit] de zwarte Dhūpa-Tārā, met wierookstaafjes in de hand⁴⁸⁹; ze is geboren uit de syllabe 'tā'. In het westen en geboren uit de syllabe 're' [zit] de gele Dīpa-Tārā, met in de hand een stok waaraan een lantaarn hangt. In het noorden de rode Gandha-Tārā, ontstaan uit de syllabe 'tu' en met sandelhout en een trompetschelp in de handen. Hij visualiseert [verder] in het centrale maṇḍala [op de tussenliggende blaadjes] Aṅkuṣa-Tārā, uit de syllabe 'tā', met in de hand een drijfstock; in het zuiden uit de syllabe 're' Pāśa-Tārā, donkerkleurig, met een vajra die aan een touw hangt in de handen; in het westen uit de syllabe 'tu' Sphoṭa-Tārā, met een gele kleur en in de hand een lus; in het noorden uit de syllabe 're' de rode â veśa-Tārā met een bel in de hand. Onderaan uit de lettergreep 'svā' [visualiseert de yogī] Sumbha-Tārā in een zwarte kleur, met een slangenlus in de handen; bovenaan ten slotte, uit de lettergreep 'hā', de gele Uṣṇīṣavijaya-Tārā. Zij draagt een cakra.

Dan, na de tāṃ-syllabe te hebben gevisualiseerd op een maan[schijf] in het hart van het wijsheidswezen (*jñānasattva*) (dit is dus de meditator in de gedaante van de godin), dat is ontwikkeld uit de bīja en het symbool dat op de maan[schijf] in het hart staat, en na met de stralen daarvan het maṇḍala van [de andere] wijsheid[wezens] te hebben aangetrokken⁴⁹⁰, brengt de meditator hulde [aan het maṇḍala] met deze mantra: 'jaḥ huṃ vaṃ hoh'. De meditator kan dan [mensen tot de Buddha's doctrine] aantrekken, [de

⁴⁸⁵ Tām-kāraja-utpala-karṇikāyām.

⁴⁸⁶ Wayman (1995), p. 50.

⁴⁸⁷ De rest van de alinea is een collectie van bhvr.'s bij 'tām bhagavatīm'.

⁴⁸⁸ Lett.: 'is gezeten op een dubbele lotus'.

⁴⁸⁹ Lett.: 'met een hand voorzien van wierookstokjes'.

⁴⁹⁰ Hier nodigt de meditator, als verbeelde Buddha, de Buddha's van het maṇḍala uit om zijn bewustzijn te vervoegen, zodat zijn bewustzijn één wordt met het bewustzijn van de Buddha's.

doctrine] introduceren, [ze] binden en geluk bijbrengen. Dan moeten de zes [zintuigen] (?) worden onderzocht, te beginnen met de vajra die door blindheid (onwetendheid) klieft.

Ze moeten worden beschouwd als leeg van een onafhankelijk zelf (*nairātma*), zoals Bhūcarī⁴⁹¹ die door de lucht vliegt, en ontwikkeld uit de syllaben om̃, āḥ en huṃ in lichaam, spraak en geest.

Dan, na respect te hebben betuigd aan de Tathāgata's die zijn aangetrokken door de bīja-stralen uit het hart, kan [de meditator] zich opmaken voor zijn trip naar de abhiṣeka[bhūmi]. "Mogen alle Tathāgata's mij hun inspiratie geven". Door deze Tathāgata's, die kruiken hebben vol van de nectar van Opperste Wijsheid, wordt hij dan gezegend. De abhiṣeka-Buddha's komen tot ontwikkeling op het hoofd van de gezegenden. Met de godin [Vajra-Tārā] is hier Ratnasambhava⁴⁹², voor Puṣpa-Tārā enz. zijn er respectievelijk Vairocana, Akṣobhya, Amitābha en Amoghasiddhi, en ze zijn er dan ook voor Aṅkuśa-Tārā. Akṣobhya en Vairocana [bevinden zich] onder de godin [Vajra-Tārā] en boven beide andere godinnen [en de rest].⁴⁹³

Na een offerande te hebben gedaan met bloemen en zo, die zijn ontwikkeld uit de bīja in het hart, na de loftrumpet te hebben gestoken met luiten en zo, na het geofferde (*ḍhaukita*) naar voor te hebben gebracht, te beginnen met nectar en diamanten, vervult [de yogī] het geluk van alle voelende wezens⁴⁹⁴ door de schittering [van die gaven] een voor een in alle richtingen te verspreiden [en hun lijden] op zichzelf te nemen⁴⁹⁵. De gaven⁴⁹⁶ -de bloemen enz.- moeten stelselmatig worden verbeeld bij het hart van [elke] godin. [Vervolgens] observeert [de yogī] iedereen waar ook ter wereld⁴⁹⁷, die [ook] ten prooi is aan een continue gedachten[stroom], die zoals een droom en een hallucinatie⁴⁹⁸ is. De gaven moeten dan worden gevisualiseerd in het eigen hart, in navolging van de schitteringen [en] van de godin. Dan visualiseert hij [terug] die bīja, die verschijnt in een veelheid aan stralen⁴⁹⁹, naar vorm kleine vlekjes die zich verhullen door hun constante opeenvolging⁵⁰⁰. [Die stralen van kleine vlekjes] bestaan uit Buddha's (*mahāsukha*). Zo kan [de meditator] de zuivere perceptie (*nir-upalabdhī*) tot stand brengen.⁵⁰¹

Onmiddellijk visualiseert hij dan terug het maṇḍala dat [al eerder] was tot stand gebracht, en kan hij [de volgende mantra] tot offer geven: om̃ akāro mukhaṃ sarvadharmānāṃ ādyamanutpannatvāt. En met deze mantra, namelijk om̃ āḥ huṃ phaṭ

⁴⁹¹ Naam van een godin. De Mallmann (1975), p. 119. Betekenis onduidelijk.

⁴⁹² Vajra-Tārā behoort tot de Buddha-familie van Ratnasambhava. Bhatt. (1958), p. 240.

⁴⁹³ Vertaling van deze zin onder voorbehoud.

⁴⁹⁴ Lett: 'na de zaak van de wereld te hebben doen maken'.

⁴⁹⁵ Lett.: 'naar zich toe te halen'.

⁴⁹⁶ Lett.: 'de uitvoeringen'.

⁴⁹⁷ Sarvam eva viśvam.

⁴⁹⁸ Māyā-upama-svapna-upama-nija-cintā-adhīnam.

⁴⁹⁹ Raśmi-puñja-ākāram. Lett.: 'gekenmerkt door een verschijning van een hoop stralen'.

⁵⁰⁰ Krama-avalīnam.

⁵⁰¹ Hier contempleert de meditator terug de leegte.

svāhā, [offert hij] aan de dikpāla's, de windrichtingwachters. Dan pas kan hij de mantra 'oṃ tāre tuttāre ture svāhā' fluisteren. Of de mantra: oṃ āryāvalokiteśvarāya, bodhisattvāya, mahāsattvāya, mahākaruṇikāya, tadyathā, oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭānāṃ mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā.

Dit is het sādhana van Vajra-Tārā dat ik heb meegekregen en het is zo [verder verspreid]. Dat is [opperste] gelukzaligheid. Daarmee hebben alle mensen het licht van volledig ontwaken, met deze mantra.

Tot zover dit Vajra-Tārā-sādhana.

3.2. Transliterationie

⁵⁰²namo vajratārāyai.

vajratārām namaskṛtya gurupūrvakram āgatām. tasyāś ca sādhanam spaṣṭam likhyate smṛtaye mayā.

mano'nukūle sthāne sukhāsanopaviṣṭo yogī oṃ rakṣa rakṣa huṃ huṃ phaṭ svāhā iti sthānātmayogarakṣām kṛtvā hṛccandre tāṃkāram drṣṭvā tadraśmibhiḥ samākṛṣṭām bhagavatīm vajratārām samāṇḍaleyām vakṣyamāṇabhujāyudhām samālambyākāśe puṣpādibhiḥ sampūjya --- ratnatrayam me śaraṇam sarvam pratidiśāmy agham. anumode jagatpuṇyam buddhabodhau dadhe manaḥ.

ity uccārya maitryādibhāvanām kuryāt. sarvasattvā mayā saṃsāraduḥkhādudhṛtya mahāsukhe buddhatve [pratiṣṭāpayitavyā iti] sarvākāravāropeta śūnyatām bhāvayet. cittam evedam bhrāntam tena tenākāreṇa pratibhāsate. yathā svapne cittād anyatra grāhyam na vidyate grāhyābhāvāt, cittam api grāhakaṃ na bhavati, tasmād viśvam idam niḥsvabhāvam prakṛtipariśuddham ādyam anutpannam paśyēt.

tadanu ākāśe pūrvapraṇidhānabalād utpannam śuddhalaukikavijñānasvabhāvam rephodbhavam sūryamaṇḍalam tadupari kṛṣṇahuṃkāreṇa pariṇatām śukladharmodayām ūrdhvasthitām trikoṇām antaḥśuśirām viśvapadmaviśvavajrādhiṣṭhitamadyām dhyātvā viśvavajravedikāyām catvāri mahābhūtāni bhāvayet. laṃkārajam pṛthvīmaṇḍalam pītām caturasram koṇeśu trisū[ci]kavajrāṅkitam, tadūrdhve vaṃkārajam varuṇamaṇḍalam śuklam vartulaghaṭāṅkam, tadupari rephapariṇatam agnimaṇḍalam trikoṇam koṇeśu rephāṅkitam, tadupari yaṃkārapariṇatam vāyumaṇḍalam ardhaandrākāram antadvayena calatpatākāṅkitam dhūmravarṇam cintayitvā, tatpariṇatam kūṭāgāram pañcaratnamayam caturasram caturdvāram catustoraṇabhūṣitam hārārdhahārapaṭṭasragdāmamaṇḍitam aṣṭastambhopaśobhitam stambhopari (vṛta)valayavajrāvalīvṛtam madhyaputeṣu pañcasu dvāreṣu adha ūrdhve ca viśvapadmam. tatra madhyāsane akārādiṣoḍaśasvarapariṇāmena candramaṇḍalam ādarśajñānasvabhāvam tadupari kakārādicatustriṃśadvyañjanaiḥ sūryamaṇḍalam tayor ekatām samatājñānam tadupari tāṃkārajotpalakarṇikāyām candrasthatāṃkāram pratyavekṣaṇājñānam tadbījaraśmibhir ākṛṣṭānām sarvatathāgatānām praveśe kṛtyānuṣṭhānajñānam tadanu bhagavatyā niṣpattiḥ suviśuddhadharmadhātujñānam. evam pañcākārāṇi sambodhikrameṇaiva tāṃkāranirgatasvabījācīhnapariṇāmaniṣpannadaśadevatyā sahaiva niṣpannām tām bhagavatīm cintayet pītavarṇam pītākṛṣṇaraktaśvetam iti caturvaktrām aṣṭabhujām vajrapāśaśaṅkhaśaravaradadakṣiṇakarām vajrāṅkuśotpalakārmukatarjanīvāmakarām sarvālaṅkārabhūṣitam raktaprabhāvibhūṣitam navayauvanām vajraparyāṅkinīm viśvapadmāsanasthitām pañcatathāgatamukuṭinīm dhyāyāt.

pūrvadale puṣpatārām śvetām oṃkārajām dvibhujām puṣpamālādharīṇīm sarvālaṅkārabhūṣitam, tākāreṇa dakṣiṇe dhūpatārām kṛṣṇām dhūpaśākhākāram, rekāreṇa paścime dīpatārām pītām dīpayāṣṭīkarām, tukāreṇa uttare gandhatārām raktām

⁵⁰² Dit sādhana is alleen in B te vinden.

gandhaśaṅkhakarāṃ dhyāyāt; garbhamāṇḍale tākāreṇa aṅkuśatārāṃ aṅkuśahastām, dakṣiṇe rekāreṇa pāśatārāṃ kṛṣṇavajrapāśahastām, paścime tukāreṇa sphoṭatārāṃ pītavarṇāṃ niḡaḍahastām, uttare rekāreṇāveśatārāṃ raktāṃ ghaṇṭakarāṃ, adhasi svākāreṇa sumbhatārāṃ kṛṣṇāṃ nāgapāśakarāṃ, ūrdhve hākāreṇa uṣṇīṣavijayatārāṃ pītāṃ cakradharāṃ dhyāyāt.

tadanu hr̥ccandrasthithacihnabījapariṇatajñānasattvahṛccandre tāṃkārāṃ dr̥ṣṭvā tadraśmibhir jñānamaṇḍalam ākṛṣya sampūjya jaḥ huṃ vaḥ hoḥ ity anena mantreṇa ākarṣaṇapraveśanabandhanatoṣaṇaṃ kuryāt. tadanu cakṣurādiṣu mohavajrādayaḥ ṣaṭ cintanīyāḥ, kāyavākचित्तेषु oṃ-āḥ-huṃkārāpariṇatāḥ khecarībhūcarīnairātmās cintanīyāḥ. tadanu hr̥dbījaraśmibhir ākṛṣṭān tathāgatān sampūjya abhiṣekaṃ prārthayet. abhiṣiṅcantu mām sarvatathāgatā iti. tais tathāgatair jñānāmṛtapūrṇakalaśair abhiṣicyate. abhiṣicyamānānāṃ abhiṣekajināḥ śirasi jāyante.

tatra bhagavatyā ratnasambhavaḥ, puṣpatārādīnāṃ yathākramaṃ vairocanaḥakṣobhyāmitābhā' moghasiddhayaḥ, aṅkuśatārādīnāṃ api te eva. adhodevatyūrdhvadevatyor akṣobhyavairocanaḥ hr̥dbījanirgatapuṣpādibhiḥ sampūjya, vīṇādibhiḥ saṃstutya, rasavajrādibhiḥ ḍhaukitaṃ samāsādyā, pratyekaṃ sphuraṇenākhedanaparyantena jagadarthaṃ kārayitvā puṣpādayaḥ kramaṇa bhagavatyā hr̥daye pratiṣṭhās cintanīyāḥ. bhagavatyā api sphuraṇayogena sarvam eva viśvaṃ māyopamasvapnopamanijacintādīnamāka[la]yya svahr̥dbīje pratiṣṭhā dhyeyā.

tadanu tadbījaṃ raśmipuñjākārāṃ kramāvalīnaṃ sūkṣmabindurūpaṃ mahāsukhamayaṃ dhyātvā tam api nirupalabdhiṃ kuryāt. punar jhaṭiti āvirbhūtaṃ maṇḍalaṃ dr̥ṣṭvā balim dadyāt oṃ akāro mukhaṃ sarvadharmāṇāṃ ādyam anutpannatvāt. oṃ āḥ huṃ phaṭ svāhā ity anena mantreṇa dikpālebhyaḥ. tadanu mantraṃ japet oṃ tāre tuttāre ture svāhā. mālāmantraṃ vā oṃ āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākāruṇikāya, tadyathā oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭānāṃ mama kṛte jambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā.

vidhāya vajratārāyāḥ sādhanāṃ yanmayārjitam.

śubhaṃ tena janāḥ sarve mantrasambuddhabhāskarāḥ⁵⁰³.

iti vajratārāsādhanam.

⁵⁰³ Hierna volgen dezelfde prayoga's die ook in sādhana 93 en 94 voorkomen.

Hoofdstuk 4: Sādhana 96

4.1. Vertaling

Hulde aan Vajra-Tārā.

Ik buig voor de mooie, witkleurige Vajra-Tārā en zal dan het gebruik van dit sādhanā uitleggen, ten behoeve van het geluk⁵⁰⁴ van alle wezens.

Nu moet de yogī, die van meditatie zijn voornaamste bezigheid heeft gemaakt, in zijn hart, op een maanschijf, de syllabe tāṃ visualiseren en kan zo beginnen met een zuivering [van lichaam en geest] vanaf het hoofd. Gezeten in een erg comfortabele houding laat [de meditator] een lichtstraal uitvloeien, vanuit de bīja in zijn hart, en haalt door deze lichtstraal de beschermgodin Tārā naar zich toe. Wanneer hij haar heeft gevisualiseerd⁵⁰⁵ in de ruimte voor zich, moet hij [ook] de guru, de Buddha's en bodhisattva's voor zich [visualiseren] en zijn negatieve daden enz. bekennen. Het bekennen van afkeurenswaardige acties gaat gepaard met hartelijke vreugde [en] hij brengt dat tot volle ontwikkeling. [Hij belooft] af te zien van [verdere] negatieve acties en neemt de drievoudige toevlucht (tot de Buddha, de Dharma en de Saṅgha), genereert bodhicitta, wijdt zich aan 'het pad' en ontwikkelt [ten slotte] de vier onmetelijkheden⁵⁰⁶. [De meditator moet dan reciteren:] 'oṃ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham' en moet, na enig begrip in verband met leegte te hebben ontwikkeld, het beeld in meditatie vervolledigen.

Nu visualiseert [de yogī] een witte lotus met acht blaadjes, ontwikkeld uit de syllabe 'paṃ'; daarboven is een maan[schijf] ontwikkeld uit de syllabe 'a'; boven de maanschijf is een lichtblauwe lotus die uit de syllabe 'tāṃ' komt; in het midden van die lotus is een [andere] maan[schijf], met in haar midden de syllabe 'tāṃ'. Vanuit die syllabe 'tāṃ' wordt de hemelboog en het universum gevuld met de vorm van Tārā en alle wezens uit de drie werelden laat hij verschijnen in de vorm van Tārā. [Licht] in de syllabe tāṃ doordringt dan nogmaals [alles] en dan ziet [de yogī] zichzelf als de beschermgodin Tārā, die is ontwikkeld uit de syllabe 'tāṃ', op een maan[schijf] in een lotus.

Ze heeft een witte kleur, ze zit in de vajraparyāṅka-houding, op een maan[schijf] bovenop een witte lotus, volledig omgeven door een wit aura. Ze heeft het mooie lichaam van een zestienjarige⁵⁰⁷, en is getooid met vele juwelen. In de rechterhand [legt ze] het varada[gebaar] (klaar om verzoeken in te willigen en gebeden te verhoren), met

⁵⁰⁴ Lett.: 'zaak'.

⁵⁰⁵ Lett.: 'geplaatst'.

⁵⁰⁶ De vier onmetelijkheden ('brahmavihāra' of 'apramāṇa', BHS, p. 49) zijn: 'maitrī', liefde; 'karuṇā', mededogen; 'muditā', vreugde en 'upekṣā' of gelijkmoedigheid. De vier onmetelijkheden worden zo genoemd omdat ze letterlijk niet te meten zijn wanneer ze worden overdacht, en worden doorgaans geformuleerd bij het begin van een meditatiesessie als motivatie. Zie deel 1, 3.1.5.

⁵⁰⁷ Śoḍaśa-abda-vapuṣmatīṃ.

de linkerhand houdt ze een blauwe lotus vast. Ze vernietigt alle (*aśeṣa*) obstakels (*māra*). Uit de poriën van haar huid verbeeldt de [yogī alle] Buddha's en bodhisattva's. Hij manifesteert haar hevig schitterend.

Na de visualisatie op die manier tot stand te hebben gebracht, prevelt hij [de mantra]. [De meditator] visualiseert ter hoogte van zijn hart een wit rad met acht spaken⁵⁰⁸. Hij visualiseert tegenover [elke] spaak de acht syllaben ('oṃ', 'tā', 're', 'tu', 'ttā', 're', 'tu' en 're') met in het midden de syllabe 'svāhā'. Hij moet de mantra fluisteren of inwendig reciteren: oṃ tāre tuttāre ture svāhā. Alleen al bij de gedachte [aan de mantra] kan [de meditator] niet worden overmand door wat voor obstakel dan ook.

[De acties van] geest en spraak zijn [gehuld in] transcendente wijsheid en zijn compleet zuiver. Wie de vajra draagt is⁵⁰⁹, hoewel ten prooi aan de [uiteindelijke] ontbinding van al wat materieel is, niet gebonden aan de middelen die een leven in stand houden (*ṅvanopāya*). De koning⁵¹⁰ [bijvoorbeeld] is, samen met allen die zijn land bevolken⁵¹¹, in volle rust, ook al zou zijn onderdanige vrouw (*vaśagā*) gestorven zijn. Zelfs temidden alle [hem] vijandige koningen, wordt hem, die enkel geeft, nooit een haar gekrenkt⁵¹².

De Nobele Vajra-Tārā, in al haar pracht en praal, verstrekt alle succes, nadat een offergave bestaande uit goud en zilver en dergelijke is gegeven.

[Zelfs] een geleerde die uitermate getalenteerd en devoot is, moet [blijven] luisteren [en studeren]. [Enkel] hij die de top van de abhiṣeka-bhūmi heeft bereikt, heeft het Buddha-bewustzijn, [dat is verkregen] door guru-devotie. En hij die luistert, moet dan altijd beoefenen wat de Buddha's zeggen. Anders heeft hij geen succes wanneer hij zelf werkelijk een Buddha is.⁵¹³

Het Vajra-Tārā-sādhana is hiermee afgelopen. Het is het werk van de Nobele Nāgārjuna.⁵¹⁴

⁵⁰⁸ Aṣṭa-ara-cakra.

⁵⁰⁹ Lett.: 'door het dragen van de vajra is het zelf...'

⁵¹⁰ Rājānas: respectpluralis.

⁵¹¹ Lett.: 'samen met de inwoners'.

⁵¹² Api-akhaṇḍita-romā ātmā. Lett: 'het zelf is voorzien van ongekrenkte haren'.

⁵¹³ Deze zin vertaald onder voorbehoud.

⁵¹⁴ Pāda- wordt in pluralis vaak toegevoegd aan eigennamen als teken van respect.

4.2. Transliterationie

namo vajratārāyai. vajratārāṃ namaskṛtya sitavarṇāṃ manoramām. tatsādhanavidhiṃ vakṣye sarvasattvārthahetunā.

iha bhāvanādhikṛto yogī svahr̥ḍi candramaṇḍale tāṃkāraṃ vicintya mukhaśaucādikaṃ kuryāt. atyantasukhāsanopaviṣṭaḥ svahr̥ḍbījāt raśmiṃ niścārya tena raśminā'kr̥ṣya tārābhattārikāṃ purato'ntarīkṣe'vasthāpya gurubuddhabodhisattvāṃś ca purataḥ pāpadeśanādikaṃ kuryāt. pāpadeśanā akaraṇasaṃvaram̐ anumodanā pariṇāmanā trīśaraṇagamanam̐ bodhicittotpādanam̐ mārgāśrayaṇam̐ caturbrahmavihārībhāvanā. oṃ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham iti śūnyatābhāvanām̐ ca vibhāvya bimbaṇiṣpattibhāvanām̐ ca bhāvayet. tataḥ paṃkārapariṇatam̐ sitam̐ aṣṭadala⁵¹⁵kamalam̐ tasyopari akārapariṇatam̐ candram̐ candropari tāṃkārapariṇatam̐ sitam̐ utpalam̐ utpalamadhye candram̐ candramadhye tāṃkāraṃ tāṃkārād gaganatalam̐ viśvam̐ ca tārārūpeṇa saṃsphārya tārārūpeṇa tribhuvanasthitān sattvān vyavasthāpya punas tatraiva tāṃkāre saṃsphārya⁵¹⁶ utpalacandre tāṃkārapariṇatatarābhattārikārūpeṇātmanam̐ paśyati. sitavarṇāṃ sitakamalopari candrāsanasthām̐ vajraparyāṅkinīm̐ sitacandrāśritām̐ ṣoḍaśābdavapu⁵¹⁷ṣmatīm̐ nānābharaṇabhūṣitam̐ dakṣiṇe haste varadām̐ vāmenotpaladhāriṇīm̐ aśeṣamāravidhvamsantīm̐ svakāyaromakūpato buddhabodhisattvān sphurantīm̐ bhāvayet. īdr̥śīm̐ bhāvanām̐ sthīrīkṛtya mantram̐ japet. svahr̥ḍi sitam̐ aṣṭāracakram̐ vicintya aram̐⁵¹⁸ prati aṣṭau akṣarān vibhāvya madhye svāhākāram̐ dattvā japet, manasā vācayen mantram̐ oṃ tāre tuttāre ture svāhā. anena cintitamātreṇa sarvamārai⁵¹⁹r avadhyo bhavet.

kavitā vaktṛtā caiva prajñā cātyantanirmalā. kalpāntam̐ (api) jīvanopāyamuktam̐ vajrabhṛtā svayam. rājāno vaśagāstasya śāntāḥ purajanaiḥ saha apy akhaṇḍitaromātmā sarvaśatruṣu sarvadā. (ārya)vajratārā mahātejāḥ sarvasiddhipradāyikā. dattvā tu dakṣiṇām̐ vā[pi] suvarṇarajatādīkam. śrotavyam̐ parayā⁵²⁰ bhaktyā paṇḍitena mahātmanā. abhiṣekāgralabdho yo gurubhaktiparātmakaḥ. sa śrotā ca bhaved atra prokto jinagaṇaiḥ sadā. anyathā naiva siddhyati yadi sāḁṣāt svayam̐ jinaḥ.

vajratārāsādhanam̐ samāptam. kṛtir iyam̐ āryanāgārjunapādānām..

⁵¹⁵ AC -maṣṭadalam̐.

⁵¹⁶ A sampūrya, N saṃhārya.

⁵¹⁷ A -vayuḥ-.

⁵¹⁸ A alim̐.

⁵¹⁹ AN -mārāḥ a-.

⁵²⁰ AC paramayā.

Hoofdstuk 5: Sādhana 97

5.1. Vertaling

Hulde aan Tārā.

Om te beginnen moet de wijze een tijdlang een maanschijf visualiseren. Die is ontwikkeld uit de eigen hartsyllabe, en daarop staat de tāṃ-syllabe die geelkleurig is. Daaruit is een negenvoudige vajra ontwikkeld met op diens uiteinde(n) (*varaṭaka*) de syllabe tāṃ.

Dan visualiseert [de wijze] de godin in de lucht. Zij heeft de natuur van een verlichtingswezen en ze is aanwezig (*ānīta*) door de stralen [van die tāṃ-syllabe]. Ze is gekenmerkt door haar armen, haar handgebaren (*cihna*) enz., zoals hierna beschreven: ze heeft acht armen, vier gezichten, ze zit in de vajraparyāṅka-houding en is omgeven door de tien godinnen. Dan prijst hij haar met loftuitingen [die gepaard gaan] met de vijf soorten offers van bloemen enz., ontsproten aan de bīja in het hart. Vervolgens bekent hij zijn negatieve daden, verheugt zich om zijn deugdzame acties, neemt de drievoudige toevlucht (in de Buddha, de Dharma en de Saṅgha) en genereert bodhicitta en [de vier onmetelijkheden, met name] liefde, mededogen, blijmoedigheid en gelijkmoedigheid.

Vervolgens concentreert hij zich op alle fenomenen (*dharma*) en op het zelf, dat, zoals een droom, geen eigenheid en geen gelijke heeft, en geen begin kent; dan uit hij de mantra: om̐ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham. Onmiddellijk daarna genereert [de meditator] opnieuw bodhicitta. Hij visualiseert een zonschijf, ontwikkeld uit de syllabe raṃ, daarop een drievoudige vajra, ontwikkeld uit de syllabe huṃ en gelijk aan haar (zonne)stralen, fel oplichtend [als was die vajra] gekenmerkt door de intensiteit van een enorm (*tāvat*) verlangen. [Hij visualiseert] een vajra-omheining, met ribben die zijn gevormd uit de stralen daarvan (van de vajra), en de vajragrond, ingedamd door die buitengrens (nl. die vajra-omheining). Wanneer hij met de stralen van die [ganse constructie] [alle] obstakels heeft verwijderd, manifesteert hij in het midden van die kooi (d.i.: de ribben van de vajra-omheining) de vorm van één rib⁵²¹, de 'dharmodaya'. Ze heeft de natuur van leegte, is onderaan klein en spits en bovenaan groot en zuiver. In het midden daarvan [staat] een drievoudige vajra die op het zaadhuis staat van een volledig ontplooid lotus en de natuur van ruimte (*gagana*)⁵²² heeft.

Dan zijn er de maṇḍala's van de vier grote elementen, die de [ganse ruimte] vullen (*vyāpin*) van de sacrale grond (*vedikā*). Het wind-maṇḍala is (donker)blauw en heeft de vorm van een halve maan, ontwikkeld uit de syllabe yaṃ; op beide einden⁵²³ staan wapperende vlaggen. Daarboven is het rode, driehoekige vuur-maṇḍala, ontwikkeld uit

⁵²¹ Eka-āra-ākārāṃ.

⁵²² Gagana-svarūpa-viśvadala-kamala-karṇikā-sthita-trisūcika-vajraṃ.

⁵²³ Kaṭidvaya-: lees 'koṭidvaya-'. MW (p. 312): "the two ends".

de syllabe 'raṁ' en met de letter 'r' als merkteken in de hoeken. Boven dat is het water-maṇḍala, ontwikkeld uit de syllabe vaṁ, rond en met een witte bel als merkteken. Daarboven het aarde-maṇḍala⁵²⁴, ontwikkeld uit de syllabe laṁ, geel, vierhoekig en gekenmerkt door drievoudige vajra's in de hoeken.⁵²⁵

Na de natuur daarvan (van de maṇḍala-constructie) te hebben erkend als het [eigen] bewustzijn dat de hoogste (*upama*) wijsheid (*māyā*) is, [visualiseert de meditator ook] de plaats van de 'grote verlossing' (*mahāmokṣa*), die de reflectie is van de essentie van een zuiver Buddha-land, en is ontstaan uit die vier grote elementen. [Deze plaats] is in de natuur van Vairocana. Ze heeft een bovenkamer die met verschillende juwelen is bezet en waar zich in het midden van de reling een dubbele vajra bevindt. [De kamer] is vierhoekig, heeft vier deuren die met acht zuilen zijn gedecoreerd. Ze is omringd met vier paviljoenen die met vier portalen zijn geornamenteerd.

[De kamer is voorts] versierd met parelsnoeren en halve parelsnoeren, gekleurde draperingen, spiegels, borstelige yakstaarten, veelkleurige baniers en bellen⁵²⁶. Op een gewelf in het midden daarvan is een lotus, met het filament en acht blaadjes; boven de rand (*varaṭaka*) bevindt zich een maanschijf, dat is ontwikkeld uit de syllabe 'a' en de natuur heeft van het ādarśajñāna⁵²⁷. Daarboven ligt, heel dicht ertegenaan (*ākṛānta*), een zonschijf, geel, ontwikkeld uit de syllabe tāṁ, in de natuur van het samatājñāna. Op die plaats is een negenvoudige goudkleurige vajra, ontwikkeld uit de tāṁ-syllabe en in de natuur van het pratyavekṣaṇā[jñāna]. Dan wordt [de ruimte] in de tien richtingen gevuld met stralen die voortkomen daarvan (van de negenvoudige vajra), wijdt [de meditator], met de handgebaren (*ākāra*) van de godin, [zijn deugdzame activiteiten] aan het geluk van [alle] wezens⁵²⁸. Daarna is de natuur die van het kṛtyānuṣṭhāna[jñāna], samengebracht door die handgebaren (*cihna*) en de bīja. Ten slotte [visualiseert de yogī zichzelf als] de godin, zittend op zon- en maan[schijf] en met de bīja en de handgebaren. Zij heeft de natuur van het volmaakt zuivere dharmadhātu[jñāna].

Vajra-Tārā heeft vier gezichten en is getooid met allerlei ornamenten. Ze heeft acht armen, een gouden kleur en de pracht en de trekken van een jonge meid, de lieflijkheid van een frisse jeugd en ongeordende gouden oorkingen. Ze is imposant gekroond⁵²⁹ met

⁵²⁴ Māhendraṇḍala-. Wayman (1995), p. 99.

⁵²⁵ Hier stelt zich een probleem: de constructie zoals ze is weergegeven, stelt een stūpa voor, maar dan op zijn kop. Dergelijke constructies zijn mij verder onbekend. Tucci (1988, p. 49) stelt dat "the base is yellow as the mandala of earth, the pentola is white as the mandala of water, the inferior portion of the thirteen wheels forming the erection of the umbrellas is red as the mandala of fire. (...)". Het bovenste deel, dat hier door 'wapperende vlaggen' wordt weergegeven, is volgens Tucci een halve cirkel dat het element ruimte vertegenwoordigt, en bovenop het hoofd moet worden gevisualiseerd. Het vierhoekige aarde-maṇḍala moet gevisualiseerd worden beneden de navel, het ronde water-maṇḍala op de navel, het driehoekige vuur-maṇḍala op het hart en het halvemaaanvormige wind-maṇḍala boven de wenkbrauwen. Het maṇḍala van de atmosfeer staat op het hoofd. Id. Zie illustraties 16-17.

⁵²⁶ Hāra-ardhahāra-paṭṭa-ādarśa-cāmara-vicitra-patākā-ghaṇṭā-vibhūṣitam. Dit geheel van zeven versieringen staat symbool voor het ādarśajñāna. Wayman (1995), p. 85.

⁵²⁷ Zie sādhana 95.

⁵²⁸ Lett.: 'na het doel van de wezens te hebben gemaakt in de vorm van de godin'.

⁵²⁹ Mukuṭin-: " mfn. crowned , wearing a diadem". MW, p. 819.

vier Buddha's en baadt in een lotusrood aura. Ze draagt met de rechterhanden een vajra, een lus, een pijl en een trompetschelp en links een gouden lotus, een boog, een haak en [de laatste hand is in de] tarjanī[mudrā geplaatst]. Haar voorste gezicht heeft een gouden glans en het rechter en linker een witte glans. Haar gezicht achteraan is van een donkere tint en ze zit in de volle lotushouding. De mantra is ontstaan uit de bīja bij het hart en is tevoorschijn gekomen uit de mond van de centrale figuur van het maṇḍala (d.i. Vajra-Tārā). [Deze mantra] is verspreid en is de oorzaak (*bījatā*) geworden voor de tien godinnen.

Om̐ tāre tuttāre ture svāhā. Op de [lotus]blaadjes in de vier windrichtingen staan, vanaf het oosten, de syllaben 'om̐' 'tā' 're' 'tu', die behoren tot de maanschijf. Bij de windrichtingdeuren, te beginnen bij de oostelijke, staan de syllaben 'ttā' 're' 'tu' en 're', die behoren tot de zonschijf. Daarboven staat de syllabe 'svā', van de zonschijf, eronder de syllabe 'hā', eveneens van het zonmaṇḍala. Na de handgebaren te hebben gecreëerd en ontwikkeld uit die bīja-syllaben, vult [de meditator de ruimte] met de stralen daarvan en vernietigt [de negatieve handelingen en hun gevolgen] en dan [visualiseert de yogī] de godinnen, ontwikkeld met hun bīja's en handgebaren:

De tien godinnen zijn herkenbaar door hun vorm en hun specifieke posities⁵³⁰. Het zijn godinnen die zitten in de volle lotushouding en ze hebben [elk] een gezicht en twee armen. In het oosten [visualiseert de meditator] Tārā, gezeten op een maanschijf, wit van kleur en opgemaakt [met sieraden]. Ze is ontstaan uit de syllabe 'om̐' en ze heeft in de handen een bloemkrans. In het zuiden, op een maan[schijf], is Dhūpa-Tārā, zwart en geboren uit de syllabe 'tā'. In de handen houdt ze wierookstokjes en ze is getooid in allerlei sieraden. In het westen is de geelkleurige Dīpa-Tārā; zij is mooi opgesmukt. Ze houdt een lantaarn vast; [ze zit op] een maan[schijf] en is geboren uit de syllabe 're'. Op dezelfde manier zit in het noorden Gandha-Tārā op een maan[schijf]; zij komt voort uit de syllabe 'tu'. Haar handen houden parfum op en een trompetschelp, ze is rood van kleur en mooi getooid.

Op [elk] tussenliggend blad [staat] op dezelfde wijze het symbool, te beginnen met dat van Akṣobhya, [elk] geheel overeenkomstig hun eigen karakteristieken (*prabhedatas*). Verder een diamantwiel, een lotus, een trompetschelp en, [alweer] conform hun eigen karakteristieken, [voor elk] een kleur.

[De yogī] moet dan de poortwachteressen visualiseren, staand op een zon[schijf] en [opgesmukt] met slangornamenten. Bij de oostelijke poort staat Aṅkuśī⁵³¹, voortgekomen uit de syllabe 'ttā', die haar bīja is. Rechts draagt ze een drijfstok en links houdt ze een vermanende wijsvinger op. In het zuiden is Pāśī, geelkleurig en geboren uit de syllabe 're', die haar bīja is. Ze heeft een hand in de tarjanī-mudrā en in de andere houdt ze een touw in een lus⁵³² en ze staat in (*saṃśrīta*) een rode cirkel. En in het westen is de

⁵³⁰ Lett.: 'de tien posities'.

⁵³¹ Deze en de volgende poortwachteressen staan in een objectrelatie tot (een verzwegen) yogī uit de vorige zin.

⁵³² Lett.: 'ze is voorzien van handen met de tarjanī(-mudrā) en een lus'.

roodkleurige Sphoṭā die voortkomt uit de bīja-syllabe 'tu'. Ze heeft [in een hand] een lijn met vajra's⁵³³ aan en ze houdt de [andere] hand in de tarjanī-mudrā en staat stevig op een diamantcirkel. In het noorden dan is de donkerkleurige Ghaṇṭā, voortgekomen uit de syllabe 're' die zij als bīja heeft. Ze houdt [rechts] een bel in de hand met een vajra bovenaan⁵³⁴ en links de tarjanī-mudrā. Ze staat op een stralen[krans].

Op de plaatsen van de tussenliggende richtingen zijn symbolen die de perfecte wijsheid van Māmakī en dergelijke gestalte geven⁵³⁵. [Het zijn achtereenvolgens]: de bodhicittaghaṭa, [de berg] Meru, de vahnikuṇḍa en de mahādvaja.⁵³⁶

Bovenaan op een zon[schijf] is Uṣṇīṣavijayā, geboren uit de syllabe 'svā'. Ze is wit, draagt een witte vajra [rechts] en links houdt ze een vijandige vinger op. Ten slotte moet [de meditator] onderaan op een zon[schijf] Sumbhā visualiseren, geboren uit de syllabe 'hā'. Ze is blauw van kleur, houdt links een hand in de tarjanī-mudrā en rechts een slangenlus.

Dan moet [de yogī] de vajra tegen onwetendheid plaatsen en de ogen en dergelijke zegenen van allen die [rondom] gezeten zijn.⁵³⁷ Op dezelfde wijze [moet] een vajra [tegen] afgunst op het ogenpaar en tussen de oren [van alle wezens worden geplaatst]. En een vajra tegen woede op neus en mond. Op het lichaam tot slot de vajra tegen ongeduld. De geest [van de meditator] wordt die van Nairātmayoginī⁵³⁸.

Na zo de ogen enz. te hebben gezegend, [komt] het zegenen van [de activiteiten van] lichaam, spraak en geest. Met de syllabe 'oṃ' zegent [de yogī] het lichaam, met de syllabe 'āḥ' de spraak en met de 'huṃ' de geest. Dan moet hij de bīja-syllabe voorstellen op de maanschijf in het hart van de godinnen, die allemaal daarrond zitten.

Nu [visualiseert hij] het maṇḍala van het wijsheidwezen, dat is nabij gebracht door stralen. Hij vult het met de godinnen Puṣpa-Tārā enz. en verheerlijkt hen met allerlei huldeblijken. Hij leidt het maṇḍala van het wijsheidswezen binnen in het maṇḍala van

⁵³³Manuscript N vermeldt 'vajrāvalīm' in plaats van 'vajrālīm'. Vajrālīm zou een verkorting zijn van vajrāvalīm ten behoeve van het metrum. Ghosh (1980, p. 80) stelt dat beide een alternatief zijn voor de vajrasphoṭa.

⁵³⁴ Lett.: 'een hand gelinkt aan een vajra-bel'.

⁵³⁵ Lett.: 'vanwege de perfecte wijsheid van Māmakī enz.'.

⁵³⁶ Ghosh (1980, p. 126) stelt: "... it appears that Bodhicitta-ghaṭa, meru, vahnikuṇḍa and mahādvaja are the symbols of four of the Prajñās to be placed in the intermediate directions. None of these symbols are found to occur in the hands of Māmakī and others. However, we may make an attempt to associate these symbols cogently with four of the Prajñās. The Bodhicitta-ghaṭa (water-pot of the Bodhi-mind) may symbolize Māmakī who is *abdhātusvabhāvā* (of the nature of water). The *meru* is the mystical mountain which is considered as the centre of the earth or universe. It may perhaps be associated with Lochanā who is *prīthvīdhātusvanīpā* (of the embodiment of earth). The *vahnikuṇḍa* (pit of fire) can very well be the symbol of Pāṇḍarā who is of the nature of the element of fire (*tejo dhātusvanīpā*). The *mahādvaja* (great banner) is the symbol of Vāyu..."

⁵³⁷ Vertaling onder voorbehoud. De term 'sarvāsām' is niet met zekerheid te vertalen. Ik vermoed dat de schrijver doelt op alle wezens, die rondom de meditator worden gevisualiseerd, iets wat heel gebruikelijk is in Mahāyāna-meditaties.

⁵³⁸ Naam van een godin. De Mallmann (1975), p. 271.

de symbolische (*samaya*) [wezens]⁵³⁹ door [het reciteren van de] mantra's van de poortwachteressen: om̐ vajrāṅkuṣī ākarṣaya jaḥ, om̐ vajrapāśi praveśaya huṃ, om̐ vajrasphoṭa bandhaya vaṃ, om̐ vajrāveśa vaśīkuru hoḥ. Onmiddellijk daarna trekt hij de Buddha's van de drie werelden⁵⁴⁰ aan met de stralen die uit de bīja bij zijn hart komen, betuigt hen respect en dan verzoekt hij⁵⁴¹, samen met alle moeders: "Mogen alle Tathāgata's mij zegenen met de wijsheid van de Buddha's". En dan wordt hij gezegend door de Buddha's in hun hoedanigheid van Heruka⁵⁴², met vijf kruiken die [elk] de natuur van [een van] de vijf Tathāgata's hebben en die [elk] gevuld zijn met [een van] de vijf nectars (*amṛta*)⁵⁴³. Tijdens het zegenen is er een regen van saffraan en bloemen en het geluid van drums: de goden huldigen en eren⁵⁴⁴ [hem]. Op het gezegende hoofd verschijnt Ratnasambhava; op de kronen van de poortwachteressen - godinnen met [enkel] een omslagdoek om het middel- verschijnen achtereenvolgens de Tathāgata's Vairocana, Akṣobhya, Amitābha en Amoghasiddhi. Op de diadeem van Uṣṇīṣā⁵⁴⁵ zit Ratneśa⁵⁴⁶, op die van Sumbhā komt Akṣobhya.

Nu de heilige in alle richtingen is waargenomen in haar [verschillende] nirmāṇakāya's, zich bekommerend om het lot van alle [voelende] wezens⁵⁴⁷, moet [de yogī] de mantra uiten: om̐ tāre tuttāre ture svāhā. De keuze voor deze mantra is de beste en wordt vereerd door alle Buddha's. Bij recitatie genereert het geluk, het is magisch, het is taal die grote bescherming biedt. Bovendien is er ook een andere mantra, die van de dhāraṇī: nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākāruṇikāya tadyathā om̐ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā.

Dit sādhana van Vajra-Tārā is hiermee afgelopen. Dit is het werk van de grote wijze, de eerwaarde Dharmakaramati.

⁵³⁹Deze cirkel van wijsheidwezens (*jñāna[sattva]maṇḍala*) wordt hier 'uitgenodigd' om de cirkel van symbolische wezens (*samaya[sattva]maṇḍala*), die in meditatie worden gevisualiseerd, te vervoegen. Dit is in lijn met de bevindingen van Cozort (1986, p. 80): "...the deities imagined in meditation are definitely held to exist in fact, for the actual deity is "invited" to enter the imagined deity".

⁵⁴⁰ Lett.: 'die zich bevinden in de drie werelden'.

⁵⁴¹ Lett.: 'wordt er verzocht'.

⁵⁴² Heruka-Buddha's: dit zijn de manifestaties van de vijf Dhyāni-Buddha's met hun partner (Tib. yab-yum) als hun overeenkomstige bodhisattva met hun śakti. Ze staan symbool voor de unie van methode en wijsheid. De vijf Heruka-Buddha's zijn: Buddha-Heruka (Vairocana), Vajra-Heruka (Akṣobhya), Ratna-Heruka (Ratnasambhava), Padma-Heruka (Amitābha) en Karma-Heruka (Amoghasiddhi). Bunce (1994) vol. 1, p. 207.

⁵⁴³ De vijf nectars zijn: bloed, zaad, menselijk vlees, urine en uitwerpselen. Daaraan worden ook de vijf Dhyāni-Buddha's (Tathāgata's) verbonden. Ratnasambhava staat voor bloed, Amitābha voor sperma, Amoghasiddhi voor mensenvlees, Akṣobhya staat voor urine en Vairocana voor uitwerpselen. Wayman (1995), p. 116.

⁵⁴⁴ Lett.: 'door de goden wordt gehuldigd en geëerd'.

⁵⁴⁵ Uṣṇīṣā = Uṣṇīṣavijayā. De Mallmann (1975), p. 390.

⁵⁴⁶ Ratneśa = Ratnasambhava. Ibid, p. 320.

⁵⁴⁷ Lett.: 'de zaak van de wezens makend'.

5.2. Transliteration

namastārāyai.

prathamam tāvan mantrī svahr̥dy akārapariṇatam candramaṇḍalam tatra sthitatāmkāram pītavarṇam tatpariṇatam navasūcika⁵⁴⁸vajram tadvaratake tāmkāram bhāvayet. tadraśmibhir ānītajñānasattvasvabhāvām bhagavatīm vakṣyamāṇabhujacihnādyalaṅkṛtām aṣṭabhujām caturvaktrām vajraparyāṅkaniṣaṇṇām daśadevatīparivṛtām nabhasi dr̥ṣṭvā svahr̥dbījanirgatapuspadīpaṅcopacārapūjābhiḥ sampūjya pāpadeśanā-puṇyānumodanā-trīśaraṇagamana-bodhicittotpāda-maitrīkaruṇāmuditopekṣā bhāvayet. tataḥ sarvadharmān ātmānam ca svapnopamaṁ niḥsvabhāvam ādyam anutpannam adhimucya mantram uccārayet om śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham. tadanantaram bodhicittam anusmṛtya ākāśe raṅkārpariṇatam sūryamaṇḍalam tatra huṅkārpariṇatam trisūcika⁵⁴⁹vajram tadraśminirmitavajrapañjaram vajrabhūmiṁ bāhyasīmābandham ca dhyātvā tadraśmibhir vighnān utsārya pañjaramadhye ākāśasvabhāvām dharmodayām ekārākārām adhaḥ⁵⁵⁰sūkṣmāgrām upari viśālām śuklām vibhāvayet.

tanmadhye gaganasvarūpaviśvalakamalakarṇikāsthitatrisūcikavajram tadvedikāvypīni caturmahābhūtamaṇḍalāni. yaṅkārpariṇatam ardhaandrākāram nīlam⁵⁵¹vāyumaṇḍalam kaṭidvaye lalatpatākāṅkitam, tadupari raṅkārjam agnimaṇḍalam trikoṇam raktaṁ koṇeṣu⁵⁵² rephāṅkam tasyopari vaṅkārjam varuṇamaṇḍalam vartulam sitaghaṅtāṅkam⁵⁵³ tadupari laṅkārjam māhendramaṇḍalam pītam caturasram koṇeṣu trisūcikavajrāṅkitam tatsvabhāvam māyopamaṁ vijñānam veditvā caturmahābhūtapariṇāmajam pariśuddhabuddhakṣetrasaṅkṣeparūpaṁ mahāmokṣapuram vairocanasvabhāvam viśvavajravedikāmadhye nānāratnamayaṁ kūṭāgāram---

caturasram caturdvāram aṣṭastambhopaśobhitam.

caturvedīparikṣiptam catustoraṇamaṇḍitam.

hārārdhahārapatṭā(ghaṅṭā)darśacāmaravicitrapatākāghaṅṭāvibhūṣitam. tasya garbhapate aṣṭada⁵⁵⁴lam padmam sakeśaram⁵⁵⁵varaṭakopari akārapariṇatam candramaṇḍalam ādarśajñānasvabhāvam tasyopari tāmkāram pītam samatājñānasvabhāvam sūryamaṇḍalākṛāntam⁵⁵⁶. tataḥ taṅkārpariṇatam kanakavarṇam navasūcikavajram bījagarbhapratyavekṣaṇāsvabhāvam tannirgataśmibhiḥ sphuritvā daśasu dikṣu bhagavatyākāraiḥ⁵⁵⁷ sattvārtham kṛtvā punas tatraiva

⁵⁴⁸ AC -śūka-.

⁵⁴⁹ AC -śūka-.

⁵⁵⁰ A sūkṣmāmu-, N -scopari-.

⁵⁵¹ N weggelaten.

⁵⁵² A koṣekṣu.

⁵⁵³ A ghaṅṭākām.

⁵⁵⁴ A -lakamalapadmam.

⁵⁵⁵ A varaṭakapariṇatam.

⁵⁵⁶ A -kāntam.

⁵⁵⁷ NC -tyaṅkārāiḥ.

bījacihnasaṃharaṇakṛtyānuṣṭhānasvabhāvam. tato bījacihnacandrasūryapariṇatām
bhagavatīm suvīśuddhadharmadhātusvabhāvām---

vajratārām caturvaktrām sarvālaṅkārabhūṣitām. aṣṭabhujām kanakavarṇām
kumārīlakṣaṇojjalām. navayauvanakāntimatīm calatkanakakuṇḍalām.
caturbuddhamahāmukuṭīm padmarāgaprabhānvitām. vajrapāśaṃ śaraṃ śaṅkhaṃ bibhratī
dakṣiṇaiḥ karaiḥ. vāmaiḥ⁵⁵⁸ pītōpalaṃ cāpam aṅkuśaṃ tarjanīm tathā. hemābhaṃ
prathamam vaktram śukladakṣiṇam uttaram. lohitaṃ paścimam nīlam vajraparyāṅkam
āsanam. mantrō hr̥dbījasambhūto maṇḍalādhipater mukhāt. nirgato daśadevīnām
vibhakto bījatām gataḥ.

oṃ tāre tuttāre ture svāhā. pūrvadigdaleṣu candramaṇḍalasthāni oṃ tāretu akṣarāṇi
pūrvādidigdvā⁵⁵⁹reṣu sūryamaṇḍalasthāni ttāreture akṣarāṇi ūrdhve sūryamaṇḍalasthaṃ
svākṣaram adhaḥ sūryamaṇḍalasthaṃ hākṣaram tadbījākṣarapariṇatāni cihnāni bījagarbhāni
bhāvayitvā tadraśmibhiḥ sphuraṇasaṃharaṇam kṛtvā tadbījacihnapariṇatā devyaḥ---

vijñeyā daśa devatyō daśabhūmisvarūpataḥ. vajraparyāṅkayoginya ekāsyā dvibhujāś ca
tāḥ. candrasthām pūrvatas tārām śuklavarnām vibhūṣitām. puṣpadāmānvitakarām
bhāvayet praṇavodbhavām. dakṣiṇe dhūpatārām tu (kṛṣṇām) candre tākārasambhavām.
dhūpaśākhānvitakarām sarvālaṅkārabhūṣitām. ⁵⁶⁰paścime dīpatārām ca pītavarṇām
subhūṣitām. dīpavṛkṣānvitakarām candre rekārasambhavām. candre tukāra⁵⁶¹sambhūtām
gandhatārām tathottare. gandhaśaṅkhodyatakarām raktavarṇām subhūṣitām. vidigdale
tathā cihnam akṣobhyādiprabhedataḥ. vajracakraṃ tathā padmaṃ śaṅkhaṃ
tadvarṇabhedataḥ. dvārapālīs tathā dhyāyāt sūryasthāḥ sarpabhūṣaṇāḥ.
pūrvadvāre'ṅkuśīm śuklām bījattā⁵⁶²kārasambhavām. dakṣiṇe aṅkuśadharām vāmato
duṣṭatarjanīm. dakṣiṇe pāśīm pītām bījarekārasambhavām. sapāśatarjanīhastām
raktamaṇḍalasaṃśritām. sphoṭām ca paścime raktām ⁵⁶³tubījākṣarasambhavām. vajrālīm⁵⁶⁴
tarjanīhastām vajramaṇḍalasthītām. śyāmām uttarato ghaṇṭām bījarekārasambhavām.
vajraghaṇṭānvitakarām raśmīsthām vāmatarjanīm. koṇabhāgeṣu cihnāni
māmakyādivīśuddhitāḥ. bodhicittaghaṭo⁵⁶⁵ merur vahni⁵⁶⁶kuṇḍam mahādhvajāḥ. ūrdhve
coṣṇīṣavijayām sūrye ⁵⁶⁷svākārasambhavām. śuklavajradharām śuklām vāme ca
riputarjanīm. nāgapāśadharām nīlām sūrye hākārasambhavām. vāme ca tarjanīm ghorām
adhaḥ sumbhām vibhāvayet.

sarvāsām cakṣurādyadhiṣṭānaṃ mohavajrām nyasyet. netradvayeṣu vajraṃ ca karṇayor
mātsaryikām tathā. ghrāṇe vaktre tu rāgavajrikām. kāye cerṣyāvajrām tu mano
nairātmyayoginī.

⁵⁵⁸ AN weggelaten, maar pāśa- toegevoegd voor tarjanī in hetzelfde vers.

⁵⁵⁹ A pūrvadigdvā-.

⁵⁶⁰ C deze regel weggelaten.

⁵⁶¹ A tutāra-.

⁵⁶² A bījantu-.

⁵⁶³ N tadbījā-.

⁵⁶⁴ N vajrāvalīm; gaat echter in tegen het metrum.

⁵⁶⁵ A -gato.

⁵⁶⁶ A -kuṇḍalam.

⁵⁶⁷ A -svāhāra.

iti cakṣurādyadhiṣṭhānaṃ kṛtvā kāyavākacittādhiṣṭhānaṃ oṃkāreṇa kāyādhiṣṭhānaṃ
āḥkāreṇa vāgadhiṣṭhānaṃ huṃkāreṇa cittādhiṣṭhānaṃ. tataḥ sarvāsāṃ devatīnāṃ hr̥di
candramaṇḍalasthaṃ bijākṣaraṃ paśyeta.

tato raśmibhir ānītaṃ jñānasattvasya maṇḍalam.

puṣpatārādidevatābhiḥ sphuritvā sarvapūjābhiḥ pūjayet. tato jñānasattvamaṇḍalam
dvārapālīprayogena samayamaṇḍale praveśayet oṃ vajrāṅkuṣī ākarṣaya ⁵⁶⁸jaḥ, oṃ
vajrapāśī praveśaya huṃ, oṃ vajrasphoṭa bandhaya vaṃ, oṃ vajrāveśa vaśīkuru hoḥ.
tadanantaraṃ svahr̥dbījanirgataśmibhiḥ traidhātukasthi⁵⁶⁹tān buddhān ānīya sampūjya
māṭṛbhir anunāthyate⁵⁷⁰, abhiṣīcanta māṃ sarvatathāgatā buddhajñāneneti. tatas tair
buddhaiḥ herukarūpaiḥ pañcāmṛtabhṛtapañcatathāgatātmakaiḥ kalaśaiḥ pañcabhir
abhiṣicyate⁵⁷¹. abhiṣicyamāne puṣpakuṅkumavṛṣṭir dundubhiśabdaś ca bhavati, devatābhiḥ
pūjyate stūyate ca. abhiṣikte mūrdhni ratna⁵⁷²sambhava utpadyate, madhyapuṭadevatīnāṃ
yathākramaṃ vairocanaḥśobhyāmitābhā' moghasiddhistathāgatā dvārapālīnāṃ mukuṭeṣu
bhavanti. uṣṇīṣāyā ratneśaḥ, sumbhāyā mukuṭe akṣobhya utpadyate. tato bhagavatīṃ
nirmāṇakāyaiḥ sarvāsu dikṣu sattvārthaṃ kurvantīṃ dr̥ṣṭvā mantraṃ jayet oṃ tāre tuttāre
ture svāhā.

etanmantravaraṃ śreṣṭhaṃ sarvabuddhair namaskṛtam.

paṭhitasiddhikaraṃ divyaṃ vajrapañjarabhāṣitam.

athāparo'pi dhāraṇīmantraḥ --- nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya
mahākaruṇikāya tadyathā oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya
stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhani tāre
svāhā.

vajratārāsādhanaṃ

samāptam.

kṛtir

iyam

⁵⁷³mahāpaṇḍitasthaviradharmākaramatipā⁵⁷⁴dānām.

⁵⁶⁸ N weggelaten.

⁵⁶⁹ A -dhātusthi-.

⁵⁷⁰ A -nādhyate, C -rāthyate.

⁵⁷¹ A -ṣīncate.

⁵⁷² A vala-.

⁵⁷³ AN paṇḍita-.

⁵⁷⁴ A dharmākaraṇā-.

Hoofdstuk 6: Sādhana 110

6.1. Vertaling

Na devoot te hebben neergebogen voor Tārā⁵⁷⁵, die voorspoed en compleet succes verzekert, is haar sādhana neergeschreven, bondig en zoals het is overgeleverd volgens de traditie.

Eerst en vooral zondert de yogī zich af in zijn meditatiekamer⁵⁷⁶, aangenaam [ingericht] met zoete geuren en mooie bloemen enz.⁵⁷⁷, en neemt op een comfortabele plaats de paryāṅka-houding aan. [Dan] visualiseert⁵⁷⁸ hij in zijn hart een maanschijf, die is ontwikkeld uit de syllabe 'a', waarop de bīja - een gele 'tāṃ'-syllabe- staat en in de lucht [verbeeldt hij] het collectief van godinnen, aangetrokken door een lichtstraal (*kiraṇa*) daarvan (van de bīja). Dan draagt hij de godinnen, die bloemen enz. uitzenden vanuit de bīja bij hun hart, [op hun beurt giften] aan⁵⁷⁹, met bloemen en dergelijke, en dan moet [de yogī] een puṇjā uitvoeren. Hij bekent dan tegenover dat ganse godinnencollectief zijn negatieve daden en dergelijke. "Ik bekent al het negatieve dat ik heb gecreëerd⁵⁸⁰; ik verheug mij in alle deugdzame [daden] van alle Buddha's, bodhisattva's en Saṅgha-leden⁵⁸¹; ik ontwikkel al mijn deugdzame [daden] tot aan de onovertroffen volle verlichting. En tot wanneer ik die verlichting heb bereikt⁵⁸², neem ik toevlucht tot de Buddha, de belangrijkste onder de mensen⁵⁸³. Ik neem toevlucht tot de Dharma, die volstrekt mahāyānistisch is; ik neem toevlucht tot de Saṅgha, de klasse van bodhisattva's, die niet geacht worden nog weer te keren (*avaivartika*) [als lijdend wezen].

Wel nu, ik moet de verlichting bereiken, de onovertroffen volle verlichting, alles, met het oog op het doel dat alle [voelende] wezens hebben, [met name] heil en geluk, om hen tot de wereld van het nirvāṇa te brengen, tot de verlichting der Buddha's, gegrond in perfectie, zolang neem ik toevlucht tot het pad van onovertroffen, volle verlichting, met name (*yaduta*) het vajrayāna[pad]." Daarom moet [de meditator] het drievoudige vers van de toevlucht reciteren. [De yogī] moet dan liefde contempleren, met de intentie alle wezens geluk te brengen; hij moet mededogen overdenken, met het voornemen [alle wezens] weg te leiden van alle lijden; hij moet vreugde genereren, dat de aard van een

⁵⁷⁵ Tārā = Tāriṇī. De Mallmann (1975), p. 379.

⁵⁷⁶ Lett.: 'na de meditatiekamer enz. te zijn binnen gegaan'.

⁵⁷⁷ Surabhi-gandha-puṣpa-ādi-manohara-dhyāna-āgāra-ādikaṃ.

⁵⁷⁸ Lett.: 'ziet'.

⁵⁷⁹ Lett.: 'na voor de godin(nen) met bloemen en dergelijke te hebben uitgestrooid'.

⁵⁸⁰ Lett.: 'alle kwaad van mij'.

⁵⁸¹ MW (p. 646) geeft voor 'pṛthagjana-' o.a. "ordinary professing Buddhist", dus een gewoon beoefenaar van het boeddhisme, wat overeenkomt met de ruime interpretatie van het woord 'saṅgha-', die niet alleen Buddha's en bodhisattva's, maar ook alle 'gewone' volgelingen, zowel religieuzen als leken, onder dat begrip rekent.

⁵⁸² Lett.: 'tot aan de verlichting': ā-bodher-buddhaṃ.

⁵⁸³ Lett.: 'de belangrijkste onder de tweevoetigen'.

gelofte inhoudt alle voelende wezens niet te scheiden van goddelijk geluk; [ten slotte] moet hij gelijkmoedigheid beschouwen, dat gepaard gaat met de intentie een einde te stellen aan het pad van obstakels die hun oorzaak hebben in woede.

Nu hij zich geestelijk daarop heeft verlaten, onderzoekt hij alle fenomenen (*dharmā*). Het is juist die geest, die [constant] wordt heen en weer bewogen (*bhrānta*), die zich manifesteert door een veelheid aan neigingen (*tena tena ākāreṇa*). Zoals wat, in een droom, buiten de geest is, niets [anders] is dan de geest, zo is ook de waarnemer (*grāhaka*), vanwege de afwezigheid (*abhāva*) van [iets concreets] dat daarbuiten kan worden waargenomen (*grāhya*), [niets anders dan] de geest. Daaruit [volgt dat] al die fenomenen, zij het nu van lichaam of geest, leeg (*śūnyatā*) zijn van waarnemer of waargenomen object daarvan (van die fenomenen). Dit is de absolute waarheid. Na zich[zelf] op die manier volkomen te hebben overtuigd (*niścīya*) dat de aard (*cihna*) van deze valse indruk (*bhrānti*), die ontstaat door de [uiterlijke] verschijning van alle fenomenen⁵⁸⁴ als het ware de weg van de valse indruk is opgeduwd⁵⁸⁵, na [die valse indruk] te hebben uitgesloten (*apahāya*), moet [de meditator] de natuur daarvan (van de fenomenen) waarnemen als absoluut (*kevala*), met tekens die informatie geven over de afwezigheid van dualiteit⁵⁸⁶, gelijkaardig aan zuiver kristal, zoals de lucht op een herfstmiddag zonder wolken⁵⁸⁷, grenzeloos.

Zo bekwaamt [de yogī] zich in de wijsheid in verband met [het concept] leegte, die voorbij gaat aan het gebruikelijke [concept van waarnemen], die zuiver is, die geen plaats laat voor twijfel. Dan transformeert hij zichzelf op magische wijze⁵⁸⁸ met de volgende mantra: om̐ śūnyatājñānavajrasvabhāvātma'ham. Dit is namelijk de godin Prajñāpāramitā⁵⁸⁹; zij is de ultieme bescherming. Nu moet hij zijn bescherming overdenken, zij heeft het karakter van de pure kennis in verband met de wereld (*laukika*), ze is een logisch gevolg (*niṣyanda*), [hier] verpersoonlijkt (*ākāraṇat*) [als godin].

Nu visualiseert [de yogī] eerst de zon[schijf], [gepaard gaand] met een brommend geluid, daarin⁵⁹⁰ een dubbele vajra, die als oorzaak [de syllabe] huṃ heeft. En met die vajra bouwt hij een omheining, waarvan de spijlen vajra's zijn⁵⁹¹. Na in alle richtingen [alles] in het licht te hebben gezet met de stralen uit de dubbele vajra, ondraaglijk als het vuur van de vernietiging van de wereld, als alles is vernietigd, ziet hij zijdelings een geconstrueerd vierkant, bovenaan een omheining van brandende vajra's en onderaan een vajra-kooi; zo ziet hij de wereld, opgebouwd vanaf de grond, bestaande uit vajra's.

⁵⁸⁴ Sarva-dharmānām ākāraṇat. Dit geheel staat als een bhvr. bij 'bhrānti-ciḥnam', met als betekenis dus 'gekenmerkt door', of 'voorzien van' of hier '... die ontstaat uit'.

⁵⁸⁵ Lett.: 'geplaatst in valse indruk'.

⁵⁸⁶ Advaya-vijñapti-lakṣaṇām.

⁵⁸⁷ Śārad-a-mala-madhyāhna-gagana-upamām. 'A-mala' betekent letterlijk 'vlekkeloos, puur'. MW, p. 81.

⁵⁸⁸ BHSd (p. 13) geeft als eerste betekenis voor 'adhitiṣṭhātī' "controls", maar verbindt de derde betekenis aan de vorm 'adhitiṣṭhāna', waar het de vertaling "magic transformation" voor geeft.

⁵⁸⁹ Verpersoonlijking van de 'perfectie van wijsheid' of leegte. Zie illustratie 18.

⁵⁹⁰ Lett.: 'in de zon'.

⁵⁹¹ Lett.: 'voorzien van een constructie met spijlen die vajra's zijn'.

Nadat de stralen zijn gekomen uit de dubbele vajra die in de zon staat, nadat [alles] in de tien richtingen is beschenen en vernietigd, moet een magische cirkel⁵⁹² worden getrokken in de ruimte rond dat frame⁵⁹³: dit is de reden voor dat [brommend] geluid.

In het midden daarvan moet [de yogī] de dharmodaya⁵⁹⁴, in het aspect van Mahāvajradhara⁵⁹⁵, visualiseren. [Die plaats] is in de natuur van het grote element ether en is wit als een maan in de herfst. [Die plaats] is driehoekig, spits onderaan en wijds bovenaan en heeft binnenin de eigenschap van de atmosfeer. Daarin bevindt zich een grote dubbele vajra in het zaadhuis van een lotus met blaadjes die zowel naar omhoog als naar omlaag krullen⁵⁹⁶. Op de heilige grond (*vedikā*) daarvan (van de dharmodaya) staan, de een boven de ander⁵⁹⁷ de vormen van de vier maṇḍala's van de vier [andere] grote elementen, elk verbonden met een godin⁵⁹⁸. Daar (onderaan) beginnend, [staat het maṇḍala] van wind uit de syllabe 'yaṁ' [afkomstig], boogvormig, rookkleurig, versierd met⁵⁹⁹ wapperende vlaggen op elk uiteinde. Dan [komt] uit de syllabe 'raṁ' [het maṇḍala] dat verwant is met vuur, driehoekig en met het teken van de letter 'r' in de roodkleurige hoeken. Daarop komt uit de syllabe 'vaṁ' het water[-maṇḍala], rond, met het teken van een witte waterkruik; ten slotte komt het maṇḍala van de aarde uit de syllabe 'laṁ', vierhoekig, geelkleurig, met het teken van een vajra met drie spaken in de hoeken. Daarboven is een cakra dat uit de syllabe 'bhruṁ' is ontstaan en in dit geval oorzaak is voor die onovertroffen wijsheid die zoveel⁶⁰⁰ is als allesomvattendheid (*vyāpakatva*).

Dan komt er in het midden van die heilige grond een dubbele vajra die is totstandgekomen als gevolg van de transformatie van de vier grote elementen. Het is een zuiver Buddha-land in kernachtige vorm, de plaats voor de uiteindelijke bevrijding, in de natuur van Vairocana, bestaande uit velerlei juwelen. Het is de bovenste plaats: ze heeft vier hoeken en vier deuren die elk door twee zuilen worden omgeven⁶⁰¹. Ze is omgeven door vier paviljoenen met vier gewelfde portieken.

[De yogī] moet de schitterende verlichting der Buddha's voorstellen met parelsnoeren en halve parelsnoeren, gekleurde draperingen, bloemkransen, baldakijnen, spiegels, borstelige yakstaarten, met lijnen waaraan schitterende diamanten hangen, met lichtstralen. Overal zijn bellen en trompethoorns die op hun toppen wapperende, helgekleurde linten hebben. Het geluk moet hij voorstellen met onovertroffen gaven van de vijf [soorten]

⁵⁹² Sīmābandha-: "drawing a (magic) boundary". BHSd, p. 596.

⁵⁹³ Lett.: 'moet het trekken van een magische cirkel worden gemaakt in de ruimte buiten de opening'.

⁵⁹⁴ Dharmodaya-ākhyam. Lett.: 'de verschijning van de dharmodaya'.

⁵⁹⁵ Vajradhara of Mahāvajradhara is een tantrische manifestatie van Śākyamuni Buddha. Bunce (1994) vol. 1, p. 320 en 577. Zie illustratie 19.

⁵⁹⁶ Viśva-dala-kamala-karṇikā-avasthita-vipula-viśva-vajraṁ.

⁵⁹⁷ Lett.: 'hoger en hoger'.

⁵⁹⁸ Lett.: 'gekenmerkt door de vier grote elementen, voorzien van de natuur van vier godinnen'.

⁵⁹⁹ Lett.: 'voorzien van een versiering'.

⁶⁰⁰ Lett.: 'zich bevindt in de staat van'.

⁶⁰¹ Lett.: 'vier deuren die door acht zuilen worden versierd'.

liefde⁶⁰². [De verlichting is als het ware] dubbelgevouwen met het filament van een lotus. Het wordt terug herinnerd als één met de driehoek (de dharmodaya).⁶⁰³ In het midden daarvan [visualiseert de yogī] een maan[schijf], waarop zich twee soorten klinkers (korte en lange) ontwikkelen⁶⁰⁴. Daarboven staat een vajra, ontstaan uit de syllabe 'tām̃' en op de top⁶⁰⁵ daarvan [nogmaals] de syllabe 'tām̃'. Dan is er een zon[schijf] waarop zich de twee soorten consonanten (met korte 'a' en lange 'ā') ontwikkelen, [onder andere dus] bestaande uit 'ḍa', 'ḍha', 'da' en 'dha', [maar ook van] 'ya' [tot] 'la', en elk zowel kort als lang⁶⁰⁶. De vereniging van beide (van zon- en maanschijf) geeft grote gelukzaligheid (*mahāsukha*) en is het allerhoogste goed (*paramānanda*).

Deze maan, symbool voor het ādarśanajñāna, vol zo-heid, [bestaat] zeven op zeven dagen⁶⁰⁷. Het pratyavekṣaṇa[jñāna] stemt overeen met de bija's en handgebaren van de eigen godin. Dan is er het [kṛty]ānuṣṭhāna[jñāna] in vereniging met Sarva⁶⁰⁸. De voltooiing is de zuivere natuur (*dharmatā*)⁶⁰⁹.

Met deze vijf vormen [van wijsheid] is er dus verlichting. Op dezelfde wijze moet de yogī, nadat hij [alle] wezens heeft aangetrokken met de stralen die uit de bija [in zijn hart] komen, en nadat hij de cirkel van zijn belangrijkste⁶¹⁰ godheid is binnengegaan, [zichzelf als] de godin Tārā visualiseren, ontwikkeld met de handgebaren en de bija.

Ze heeft acht armen en vier gezichten en is opgesmukt met allerlei sieraden. [Haar huid] lijkt op goud, ze is knap en heeft de schoonheid en de kenmerken van een jonge meid. [Vajra-Tārā] draagt een grote diadeem met vier goden erop en is geboren uit de gloed van Vajrasūrya⁶¹¹. Ze heeft de charme van een frisse jeugd en rinkelende gouden

⁶⁰² Betekenis onduidelijk.

⁶⁰³ Vertaling onder voorbehoud.

⁶⁰⁴ Dvi-guṇa-āli-pariṇatam. : Guṇa: lees 'guṇa'. Voor 'āli-' geeft BHSd (p. 106): "*a-series* (i. e. a plus āli), name for a series of syllables (chiefly vowels and combinations of a or ā with semivowels), used as a magic formula in Sādh, and defined there 478.7 ff.". Lett.: een rij (āli) van twee soorten a (en ā). Voor de exacte reeks āli's, zie SM2, p. 478.

⁶⁰⁵ BHSd (p. 470) geeft voor 'varaṭaka-' als vertaling: "border, edge (?)".

⁶⁰⁶ Lett.: 'bestaande uit de twee soorten'.

Dvi-guṇa-upeta-ḍa-ḍha-da-dha-ya-la-upeta-dvi-guṇa-kāli-pariṇatam. Voor 'kāli-' geeft BHSd (p. 181) "(ka plus āli), *ka-series*, name for a series of syllables beginning with ka (consonants plus a or ā), used as a magic formula in Sādh and defined there 478.13 ff.". De beide reeksen, zoals ze in de SM2 (p. 478) zijn opgenomen, zijn enigszins anders samengesteld dan hier blijkbaar wordt aangegeven. De reeks āli-syllaben bestaat met inbegrip van de halfklinkers, hier is het net andersom.

⁶⁰⁷ MW (p. 1150) geeft voor 'saptasaptaka-': "consisting of seven times seven or 49".

⁶⁰⁸ "The term Sarva is used for Ratnasambhava because, through his "equality-knowledge" (*samatā-jñāna*), he establishes in this equality the full comprehension of the nature of all things". Wayman (1995), p. 46. 'Sarva' staat mogelijk in respectplurals, vanwege de connectie met Ratnasambhava.

⁶⁰⁹ Dharma-tā, of 'natuurlijke staat' (BHSd, p. 278) moet hier verwijzen naar het dharmadhātu-jñāna of "knowledge of the natural realm" (Wayman (1995), p. 34).

⁶¹⁰ Lett.: 'favoriete'.

⁶¹¹ Vajrasūrya is een andere naam voor Ratnasambhava. De Mallmann (1975), p.320. "*Vajratārā* est couronnée des Cinq Buddha, mais son chef de Lignée est Ratneśa" (ibid. p. 372). Ratneśa is op zijn beurt een andere naam voor Ratnasambhava. Aangezien dit sādhana slechts vier Buddha's aangeeft die de kroon van Vajra-Tārā sieren, concludeert De Malmann (id.) dat Amoghasiddhi er niet toe behoort.

oorsieraden; ze zit op een dubbele lotus en een rode gloed omgeeft haar⁶¹². Rechts houdt ze een pijl op, een trompetschelp, een lus en een vajra. En links een drijfstock met een vajra, een lotus, een boog en een hand in de tarjanī[mudrā].

De yogī, in de natuur van Vajra-Tārā, stevent op de verlichting af ten behoeve van alle wezens⁶¹³. In de volle lotushouding moet hij de drie werelden (hemel, aarde en kosmos) beheersen. In het oosten [verbeeldt hij] Puṣpa-Tārā, wit van kleur en oogstrelend. Zij is geboren uit wijsheid en de syllabe om̐ en ze heeft de handen vol (*ākula*) van bloemkransen. [De godin] heeft twee armen en een gezicht en is getooid met velerlei sieraden. In het zuiden zit Dhūpa-Tārā, donkerkleurig en welgevormd. Ze heeft wierookstokjes in de hand⁶¹⁴ en is omhangen met allerlei juwelen. In het westen is er Dīpa-Tārā met een staafje in de handen waaraan een lamp is bevestigd. Haar kleur is geel en ze heeft vele ornamenten waaronder rinkelende gouden oorbellen. En in het noorden is Gandha-Tārā, met in de handen parfum en een trompetschelp. [De yogī] moet deze roodkleurige⁶¹⁵ godin [samen met de drie andere godinnen] verbeelden in de binnenste cirkel.

Daarna mediteert hij op de poortwachteressen, elk volgens de eigen karakteristieken (*prabhedatas*) en te beginnen met Añkuṣī. Zij heeft in de rechterhand een drijfstock en links [zwaait ze] een vermanende wijsvinger. Ze staat in het midden van een zonschijf, is wit van kleur en is oogstrelend. Pāśinī dan. Rechts heeft zij een lasso en links een dreigende wijsvinger. Ze staat in het midden van een rode cirkel, heeft een bleke⁶¹⁶ kleur en is heel mooi. Vajrasphoṭā heeft in de rechterhand een sphoṭā⁶¹⁷ en heeft links haar wijsvinger geheven. Ze staat in een diamantcirkel en [de yogī] moet haar voorstellen met een rode kleur. [Ten slotte] Vajraghaṇṭā: links een vermanende wijsvinger en rechts een bel met een vajra [op het handvat]. Ze staat in een stralenkrans en [haar huidkleur] vertoont goede gelijkenis met een rode lotus.

Op de plaatsen in de hoeken staan vier symbolen overeenkomstig (*vidhiyogatas*) [de goden die zich daar bevinden]. De bodhicittaghaṭa, [de berg] Meru, de vahnikuṇḍa en de mahādhvaja⁶¹⁸.

Bovenaan zit de witkleurige en welgevormde Uṣṇīṣavijayā. In haar rechterhand houdt ze een vajra en links [heft ze] een boze wijsvinger. En onderaan moet [de yogī] de donkerkleurige en erg angstaanjagende Sumbhā visualiseren. Ze heeft in de rechterhand een slangenlus en links [ook die] vermanende wijsvinger. Als hij op die manier de visualisatie tot stand heeft gebracht⁶¹⁹, moet hij trillend de mantra 'om̐ tāre tuttāre ture svāhā' fluisteren.

⁶¹² Lett.: 'ze is gedecoreerd met een rode gloed'.

⁶¹³ Lett.: 'gaat naar de andere oever voor de zaak van alle wezens'.

⁶¹⁴ Lett.: ' bezig met de handen met wierookstokjes'.

⁶¹⁵ Lett.: 'met een verschijning van een rode kleur'.

⁶¹⁶ Volgens MW geel of rood (p. 370).

⁶¹⁷ "An instrument for spitting or cleaving". Ghosh (1980), p. 80.

⁶¹⁸ Zie *sādhana* 97.

⁶¹⁹ Lett.: 'Na zo te hebben gemediteerd'.

De tien godinnen zijn door die tien syllaben verbonden met de tien pāramitā's. Door [die pāramitā's] te beoefenen kunnen ze worden gerealiseerd met het oog op het succes van alle handelingen. De yogī moet [een godin] op het ogenpaar⁶²⁰ plaatsen om door verblinding (onwetendheid) heen te klieven⁶²¹, en een tussen het orenpaar⁶²² om afkeer te splijten. Dan eentje op de neus, die de vajra tegen ongeduld hanteert en een godin op het gezicht met de vajra tegen groot verlangen. En zeker een godin op het tast[zintuig] om jaloezie te vernietigen. Ten slotte een die de fouten van alle negatieve daden⁶²³ vernietigt. Het is de lieflijke Nairātmyayoginī die moet worden herkend bij al die zintuigen. Tot zover het zegenen van het oog enz. Deze godin kan in verschillende vormen voorkomen, maar altijd als jonge meid met twee armen en een gezicht⁶²⁴. Ze staan boven de dood en hebben een bedelnap en een kartri in de handen.

Dan nu de zegeningen van lichaam, spraak en geest. De grote vajra, met de syllabe 'oṃ' erop, is de diamantdecoratie van het lichaam. De vajra van de geest (gekenmerkt door de syllabe 'huṃ'), die door onwetendheid klieft, bevindt zich aan de voeten van Vajrasattva⁶²⁵. [De yogī] moet de syllabe 'āḥ' plaatsen op het hart van [alle] moeders, die allen om hem heen zitten. Dat is de ultieme (*parama*) realiteit (*tattva*) en staat buiten (*bāhya*) [elke] gedachte (*mata*).⁶²⁶

Hij moet de verlichting der Buddha's bereiken door de beoefening van de wijsheid in verband met de natuur van de geest. Het maken van het karakteristieke handgebaar komt voort uit de syllaben van de eigen mantra. Na [alles] in het licht te hebben gezet en dan vernietigd, komt de creatie van hen die tot het maṇḍala behoren. De yogī moet het maṇḍala van de wijsheid[wezens] visualiseren in het etherelement. Het heeft overall een andere vorm en is vol van de kwaliteiten van de vijf jñāna's. Hij verheerlijkt het dan met allerlei lofbetuigingen en moet het zeer hoog aanslaan en mag het niet [meer] loslaten. Hij kan die oceaan van wijsheid verwerven door de heilige formule van de poortwachteressen. Na de cirkel van de symbolische (*samaya*) [godinnen] te zijn binnengegaan heeft de cirkel van wijsheid[wezens] zich ten volle ontvouwen. De yogī wordt plots iemand die non-dualiteit heeft gerealiseerd⁶²⁷, zoals alle Buddha's. Oṃ vajrāṅkuṣī ākarṣaya jaḥ, oṃ vajrapāśī praveśaya huṃ, oṃ vajrasphoṭa bandhaya vaṃ, oṃ vajrāveśe vaśīkuru hoḥ.

⁶²⁰ Lett.: 'oog'.

⁶²¹ Lett.: '[een godin] voorzien van een vajra tegen verblinding'.

⁶²² Lett.: 'buiten het oor'.

⁶²³ Boeddhisten onderscheiden tien negatieve daden (*kleśa*), met name drie van lichaam (doden, stelen, seksueel wangedrag plegen), vier van spraak (liegen, kwaadspreken, schelden en loze kletspraat uitkramen) en drie van geest (gehechtheid, afkeer en onwetendheid). Khyentse (1999), p. 248.

⁶²⁴ Lett.: 'Van deze godin kunnen verschillende vormen zijn, die voorzien zijn van twee armen en een gezicht'.

⁶²⁵ Naam van een godheid. Vajrasattva wordt soms als de zesde Dhyāni-Buddha beschouwd. Nepalezen zien in hem de leider van de Dhyāni-Buddha's. Bhatt. (1958), pp. 74-75. Zie illustratie 20.

⁶²⁶ De betekenis van de term(en) 'coddhāṭaka-' is onduidelijk en is niet mee opgenomen in de vertaling.

Vertaling onder voorbehoud.

⁶²⁷ Voor advayī. Mogelijk -ī door attractie; < advaya-: "n. non-duality" (MW, p. 19).

Na de Buddha's van de drie werelden naar zich toe te hebben gehaald met de stralen die komen uit de bīja bij het hart, en door het optreden met een drijfstok (?), vereert de meditator hen, en samen met [alle] bestaande (*aṣṭa*) moeders wordt toevlucht gezocht: "Mogen alle Tathāgata's mij zegenen: zoals het zeer machtige dat is gegeven met de vajra van verlichting van de Buddha's, geef me zo de onovertroffen vajra van de leegte⁶²⁸, met het oog op mijn bescherming". Zo luidt het verzoek om een zegen.

Er is [dan] het eerbied betonen aan de drie werelden, met een zegen en een grote vajra. "Ik offer alle Buddha's de natuur van de (toevlucht)plaatsen van de drie mysteries".⁶²⁹

Zo wordt [de yogī] gezegend door de aanbeden Buddha's in hun aspect van Heruka, met vijf kruiken die corresponderen met de vijf Tathāgata's en de vijf elementen. Tijdens dit zegenen is er een regen van bloemen en klinkt het geluid van drums op. Er is ook een regen van saffraan, en hij wordt gehuldigd door Rūpavajrā⁶³⁰ enz. en verheerlijkt door Vajragītā⁶³¹ en Locanā⁶³² enz. [Dan] wordt boven het gezegende hoofd Vajrasūrya zichtbaar. In de vier richtingen van de tiara [verschijnen dan ook] de Tathāgata's Vairocana, Akṣobhya, Amitābha en Amoghasiddhi. Ze worden ook zichtbaar op de diadeem van de vier godinnen, die slechts een lendendoek om het middel dragen, en achtereenvolgens ook op die van de poortwachteressen, op de diadeem van Uṣṇīṣ(aviṣay)ā Ratneśa en op die van Sumbhā Akṣobhya.

"Hulde aan jou, jij die de vajra tegen afkeer hanteert; hulde weze voor jou, die onwetendheid doorklieft. Bescherm mij, jij die jaloezie vernietigt, verleen me [die vernietigende eigenschap], jij die verlangen splijt. De lofbetuiging: "Jij bent de toevlucht voor de ganse vajra-gemeenschap en zuivert alle daden. Grote afgunst is in grote mate [aanwezig]. Allesplijter, daal over mij neer." Bloemen: "Die bloemen zijn prachtig, hemels, zuiver en ontstaan uit zuiverheid. Ik offer ze devoot; u van wie we alles kunnen goedkeuren, daal over mij neer." Wierook: "Deze wierook is [gemaakt van] het sap van de Indische vijgenboom, het is verfijnd en heeft een rijk geurenboeket, het is [simpelweg] de beste. Ik offer [deze wierook] devoot, u van wie we alles kunnen aanvaarden, daal over mij neer." Licht: "Het verdrijft de rakṣa's en zuivert de geest. Het weert het donker en heeft een aangenaam effect op de geest. Ik offer het devoot; u van wie we alles kunnen goedkeuren, daal over mij neer." Parfum: "Die aroma's zijn

⁶²⁸ Kha-vajra-ādyam.

⁶²⁹ De drie mysteries zijn het mysterie van lichaam, van spraak en van geest. Zij vertegenwoordigen de drie wegen waarlangs de verlichting bereikt kan worden. Ze vormen de drie aspecten van non-dualiteit. In de Tibetaanse meditatieoefeningen en rituelen verwijst elk woord, elke daad en elke gedachte naar de universele waarheid, de grote eenheid van alle verschijnselen in het heelal, die zijn ontstaan in onderlinge afhankelijkheid en dus leeg zijn. Elke daad, elk woord en elke gedachte bevat daarom de essentie van de drie mysteriën die een drievoudige eenheid vormen. Het mysterie van het lichaam is vertegenwoordigd door de mudrā's, dat van spraak door mantra's en het mysterie van geest door maṇḍala's. Bruijn (1980), p. 256.

⁶³⁰ De Mallmann (1975), p. 326.

⁶³¹ Ibid., pp. 176-177. SM1 geeft 'vajragītyā' in plaats van 'vajragītayā'.

⁶³² Ibid., p. 232.

aangenaam, hemels, zuiver en geboren uit zuiverheid. Ik offer ze devoot; u van wie we alles kunnen goedkeuren, daal over mij neer."

Daarna visualiseert [de yogī] de vijf elementen, gekenmerkt door vijf bīja's, in het aspect van aarde, een waterpot en vuur⁶³³ en de natuur van de vijf Tathāgata's. [De vijf elementen hebben] de tekenen van parfum, zon, maan, medicijnen en water en zijn gesymboliseerd door de vijf bīja's: vuṃ, āḥ, jīm, khuṃ, huṃ. Deze zijn ontwikkeld op een lotusornament, dat is ontwikkeld uit een rode āḥ-syllabe, en staat op een driehoekig vuur-maṇḍala, ontstaan uit een rode raṃ-syllabe. [Dit maṇḍala op haar beurt staat] op het wind-maṇḍala, dat is gemerkt door vlaggen die gelijken op regenbogen en ontwikkeld is uit een donkere paṃ-syllabe. Zo'n twaalf duimbreedtes (*vitastī*) daarboven visualiseert hij een grote, witte vajra met vijf spaken en ontwikkeld uit de huṃ-syllabe. Die staat op een maan[schijf]. Daaronder is een oṃ-syllabe. Hij ziet dat dit alles is ontwikkeld uit het vuur van het vuur-maṇḍala, aangewakkerd door de wind met daarboven het vuur van de vajra. Door de aanraking met de [vrijgekomen] stoom (*bāṣpa*), absorbeert (*viṭna*), met vajra-essentie, de syllabe oṃ (*praṇava*) in die nectar. Deze is als verse boter (*navanīta*) en is een element van gelijkmoedigheid (*samarasī*).⁶³⁴

Dan trekt hij met de stralen uit een witte tāṃ-syllabe alle nectar aan die aanwezig is in de drie werelden en gaat er binnenin. Vervolgens trekt hij, met de dharmadhātu- en samatā[jñāna] [ook] de wijsheidsnectar uit het hart van de Tathāgata's naar zich toe en maakt het een met [al] die andere [nectar]. Daarboven visualiseert hij de tritattva en wijdt dat met de mantra. Hij plaatst⁶³⁵ de maṇḍala-cirkel op het hart van allen die tot het maṇḍala behoren en een witte vajra, met de grote van een ui (*yavaphala*) en ontstaan uit een witte huṃ-syllabe, op hun tongen. Tot slot verblijdt hij zo zichzelf en de bewoners van het maṇḍala met die vijf elementen. Daarmee heeft [de yogī] het maṇḍala vervolledigd en de meditatie tot stand gebracht en zo moet hij verblijven, in de ochtend, 's middags en 's avonds. Altijd moet hij verblijven als de manifestatie van de godin.

Dit is dan de te reciteren mantra: oṃ tāre tuttāre ture svāhā. De keuze voor deze mantra is de beste en wordt aanbeden door alle Buddha's. Hij genereert succes als hij wordt gereciteerd, zo krachtig is hij. Dan is er ook nog de ongeëvenaarde mantra van de dhāraṇī: nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya, tadyathā, oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṃ huṃ huṃ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā.

Dit is een geheel van tien lettergrepen: Als men deze mantra zevenmaal uitspreekt over het eind van een kledingstuk en men legt daar een knoop in, dan hoeft men zich nooit te verbergen, zelfs niet als men naar het Vindhya gaat. Waarom ook? Tijgers, dieven, krokodillen, leeuwen, slangen, olifanten, buffels, beren en gayals enz... verbergen zich of verdwijnen alleen al bij de herinnering aan de naam [van de godin].

⁶³³ Betekenis onduidelijk.

⁶³⁴ Vertaling onder voorbehoud. Betekenis onduidelijk.

⁶³⁵ Lett.: 'visualiseert'.

Met deze mantra kan men [ook] tot honderd en acht lotussen offeren: om̐ tāre tuttāre ture amukaṃ me vaśamānaya svāhā. En met het volgende mantra kan men, na het [eerst] tweeëndertig keren over een kraaienvaar te hebben uitgesproken, zich [met die kraaienvaar] verbergen in het huis van een vijand, en binnen de zeven dagen verdrijft men hem: om̐ tāre tuttāre ture cala pracala śīghragāmini devadattamuccāṭaya huṃ phaṭ.

Dan is er een volgende toepassing met deze mantra: om̐ tāre tuttāre ture amukābhidhānāṃ kumārīṃ mahyamudvāhena tasyāḥ pitā prayacchatu svāhā. Passie komt voort uit onbezonnen[heid] en is op de koop toe zot. Men moet [dan] zeker⁶³⁶ een bloem offeren met vijfduizend aśoka-blaadjes. Wil men een relatie met dat meisje⁶³⁷, dan wordt een offer afgekondigd met geklaarde boter, honing en suiker. De yogī kan het meisje van zijn hart dan binnen de zeven dagen [aan zijn zijde] hebben.

Of er is deze toepassing: met deze mantra - om̐ tāre tuttāre ture amukābhidhānāṃ svasthānādākarṣaya mamāntike jaḥ- moet de olie van vijfduizend losse bloemen⁶³⁸ van de doornen van de jujuba-boom worden geofferd. Met die actie haalt men de dochter van een koning naar zich toe. Of deze toepassing: men portretteert [een] godin, [een godin] met twee armen en een gezicht, en met in de handen een lus van lotussen en een drijfstock, [maar gekleed] in de lompen van een huwbare vrouw⁶³⁹. [Dan] doet men een pujā voor haar en huldigt men haar, te beginnen met: "Deze bloemen zijn prachtig en hemels, ...". Daarna doet men dan de [volgende] mantra, gepaard aan een gevoel van devotie: om̐ tāre tuttāre ture amukīṃ kanyāṃ mamepsitaṃ svapnaṃ karṇe kathaya huṃ phaṭ. Vijfduizend keer en [het verlangde meisje] komt. Men hangt dan een lus om haar hals, men port haar in het hart met een drijfstock en men moet haar aan de voeten⁶⁴⁰ laten bukken (sādhyā). Dan mediteert men. Zo kan men [haar] als dienaars gebruiken.

Of men maakt de ogen (van zichzelf) op na ze zeven keer te hebben gewijd met de dhāraṇī van Tārā. Als men [zo] het domein van de koning binnendringt, betuigt die koning [toch] respect, als was hij een volgeling. Zijn taal[gebruik] valt daarmee te rijmen⁶⁴¹; hij biedt zijn hulp aan, uit [zelfs] vleiende taal, wijdt zich aan het dienaarschap, en ook als hij kwaad is, zal hij gehoorzaam zijn. Zo is zijn geloof duidelijk geworden⁶⁴².

De volgende beoefening is deze: men reciteert de dhāraṇī van Tārā honderd keer terwijl men een tweekoppige gifslang tot as herleidt. Dan maakt men [daarmee] verf, samen met de gouden gesmolten boter van koeien en een deeltje van de arkaplant. [Het geheel] wordt verbrand en er zal 'lampzwart' verschijnen. Men verpulvert dit 'lampzwart' ten behoeve van Vajrasūrya en Vajradharma en dan parfumeert men dit met

⁶³⁶ Ca = eva. MW, p. 380.

⁶³⁷ Lett.: 'wat betreft het verkrijgen van dat meisje'.

⁶³⁸ Svayambhū-kusuma-aktāni.

⁶³⁹ Rajaḥsvalā-. Lees: rajasvalā-.

⁶⁴⁰ Lett.: 'op de zool van de voeten'.

⁶⁴¹ Lett.: 'is niet ongerijmd'.

⁶⁴² Lett.: 'heeft zich het geloof gemanifesteerd'.

'paramāṇṇa'. De vrouw⁶⁴³ die men met de hardheid van dat ogen(paar) aanschouwt, [zegt] als ze Padmanarteśvara niet respecteert: "Ik kan Tārā niet manifesteren, toch zullen de edele Buddha's vanwege mij het doden zuiveren.

De volgende toepassing. Je neemt [het speeksel van] de tong van een jong dier zonder tanden en wijdt dat zeven keer met de Tārādhāraṇī en vermengt [dat met] de wortel van de bhṛṅgarāja samen met goudkleur. Welke vrouw, bij wie je een tilaka [van dit mengsel] op het voorhoofd hebt aangebracht, je ook aanschouwt, die eet uit jouw hand⁶⁴⁴.

[De beoefenaar] wijdt de ontlasting uit de darmen zeven maal met de dhāraṇī van Tārā samen met Vajradharma. Hij moet dit, vermengd met pinagnoot, geven aan een meisje. Als dit mengsel nog maar in haar nabijheid wordt gebracht, bindt ze zich niet aan een rijke (*yoga*) echtgenoot, pleziert ze geen ander, wendt ze zich niet tot iemand anders, wenst ze [helemaal] geen andere man. Ze verlaat [daarentegen] haar eigen echtgenoot.

De volgende mogelijkheid: men smeert zich in met een duurzame olie, waarna men de Tārādhāraṇī uit. Men moet constant⁶⁴⁵ reciteren en visualiseren. Tegen het einde van de recitatie heeft men dan een cake gemaakt gevuld met kiemen en met rijstbloem. De vrouw, of man⁶⁴⁶, aan wie deze cake wordt gepresenteerd, zij, of hij, die op weg is gegaan naar de vijf elementen, zal deze niet verlaten.

Nog een mogelijkheid. Tijdens een maansverduistering respect betuigen aan Lokeśvara, (die gecreëerd is) en terwijl men de Tārādhāraṇī prevelt, raapt men wat schelpenpoeder bij elkaar en zo moet men dan [Lokeśvara] daarmee vormen⁶⁴⁷. Dat moet dan aan een jonge vrouw worden gegeven en zolang zij zich dan niet overgeeft aan de vijf elementen, wil ze enkel [die persoon] en geen ander.

Of men prevelt de mantra⁶⁴⁸ [of] de dhāraṇī van Tārā honderd en acht keer over de madana-vrucht. Haar die men met deze vrucht, samen met Hayagrīva, zalft, die wordt een gehoorzame echtgenote.

Tot slot: met de mantra 'oṃ tāre tuttāre ture amukasya bandhanamukṭim kuru muḥ svāhā' op een blad van de arka-plant afwisselend de namen van de Sādhya's schrijven en dat verbergen in de holte van een krab. Zo geschiedt onvermijdelijk de bevrijding van gevangenen.

Dit sādhana van Vajra-Tārā, dat ik heb gekregen, is neergeschreven. Moge het volk door deze verdienste het boeddhistische pad bewandelen. Het sādhana van Vajra-Tārā is afgelopen. Dit werk is van Ratnākaraśānti.

⁶⁴³ Lett.: 'haar'.

⁶⁴⁴ Lett.: 'die maakt men [ondergeschikt aan jouw] verlangen'.

⁶⁴⁵ Lett.: 'grenzeloos'.

⁶⁴⁶ Lett.: 'aan dewelke haar of hem'.

⁶⁴⁷ Lett.: 'na [een beetje] bij elkaar te hebben geraapt, moet men met schelpenpoeder Lokeśvara creëren'.

⁶⁴⁸ Lett.: 'met de mantra'.

6.2. Transliteratie

praṇamya tāriṇīm bhaktyā sarvasampattivardhanīm. likhyate sādhanam tasyā yathāmnāyaṃ samāsataḥ.

prathamam tāvat yogī surabhiḡandhapuṣpā⁶⁴⁹ dimanoḡharadhyānāḡārā⁶⁵⁰ dikam praviśya sukhāsane paryaṅkam baddhvā svahr̥daye akārapariṅatam candramaṅḡalam tasyopari pītataṅkārabījam tatkiraṅākṛṣtam abhimukham ākāśadeśe bhagavatīcakram avalokya svahr̥dbījaniḡṣṡta⁶⁵¹ puṣpādidevīḡ saṃsphārya puṣpādibhiḡ pūjam vidadhyāt. tatas tasyaiva bhagavatīcakrasyāgrataḡ pāpadeśanādikam kuryāt. sarvam ātmanaḡ pāpam pratideśayāmi, sarvabuddhabodhisattvāyapṡthagjanānām sarvakuśalam anumode⁶⁵² sarvam cātmanaḡ kuśalam anuttarāyām samyaksambodhau pariṅamayāmi, eṣo'ham ā bo⁶⁵³ dher buddham śaraṅam gacchāmi dvipadānām agryam, dharmam śaraṅam gacchāmi samagram mahāyānam, saṅgham śaraṅam gacchāmi avaiartikabodhisattvagaṅam, aho batāham anuttarām⁶⁵⁴ samyaksambodhim abhisambuddheyam sarvam⁶⁵⁵ sarvasattvānām arthāya hitāya sukhāya yāvad atyantaniṣṡthe nirvāṅadhātau buddhabodhau pratiṣṡhāpanāya ca, eṣo'ham anuttarasamyaksambodhimārgam āśrayāmi yaduta vajrayānam.

tatas triśaraṅagāthām paṡhet. tataḡ sarvasattveṣu sukhopasaṅhārākārām⁶⁵⁶ maitrīm, sarvaduḡkhāpanayanākārām karuṅām, divyasukhāvīyoganiyamākārām muditām, kleśapṡṡti⁶⁵⁷ pakṣamārgopasaṅhārākārām upekṣām bhāvayet.

tataḡ sarvadharmān manasā'valambya vicārayet. cittam evaitat tena tenākāreṅa bhrāntam pratibhāsate. yathā svapne nāsti⁶⁵⁸ cittāt bāhyacittam bāhyagrāhyābhāvāt cittam api grāhakaṃ bhavati. tasmāc cittaśarīrāḡ sarvadharmāḡ teṣām grāhyagrāhakaśūnyatā paramārtha ity evam ekāntena niścitya bhrāntisamāropitam bhrānticihnam sarvadharmāṅām ākāram apahāya teṣām⁶⁵⁹ prakṡtim eva kevalā⁶⁶⁰ m advayavijñāptilakṣaṅam śuddhasphaṡikasāṅkāsām śaradamalamadhyāhnagaganopamām anantām paśyet. idam ucyate lokottaram śūnyatājñāṅam niṣpṡpaṅcam nirvikalpam. tatas tanmantreṅadhitiṣṡhet om śūnyatājñānavajrasvabhāvātmako'ham. saiva bhagavatī prajñāpāramitā saiva paramā rakṣā.

tatas tasya niṣyandabhūtām ākāravatīm rakṣām śuddhalaukikajñānasvabhāvām bhāvayet. tato rephēṅa sūryam purato vibhāvya tasmin ravau⁶⁶¹ huṅ⁶⁶² bhavam viśvavajram tenaiva

⁶⁴⁹ A -dibhirma-.

⁶⁵⁰ A dhyānāśā-.

⁶⁵¹ N puṣpādibhidre-.

⁶⁵² A kuśalam āha.

⁶⁵³ A -dhibu-.

⁶⁵⁴ A -tturāyām.

⁶⁵⁵ AN weggelaten.

⁶⁵⁶ C -kāri-.

⁶⁵⁷ A -yakṣamāḡneya-.

⁶⁵⁸ N citte.

⁶⁵⁹ AC pratikṡti-.

⁶⁶⁰ NC -nāmadvaya-.

⁶⁶¹ A tasminnadho.

⁶⁶² A huṅkārabhavam.

vajreṇa vibhāvayec ca prākāraṇaṃ vajra⁶⁶³pañjarabandhanaṃ ca viśvavajrakiraṇaiḥ
 pralayānaladuḥsahaiḥ sarvataḥ sphuritvā ghanībhūya racitaṃ tiryak caturasraṃ
 jvaladvajraprākāraṃ upariṣṭāc ca vajrapañjaram adhaṣṭāt vajramayīm bhūmim ā
 rasātalaviracitāṃ paśyet. tato raviviśvavajrābhyaṃ raśmībhūya⁶⁶⁴daśadiśi sphuritvā
 ghanībhūya bahir dvāre sīmābandhaḥ kārya iti ślokarthaḥ. tanmadhye
 ākāśamahābhūtasvabhāvaṃ dharmodayākhyam mahāvajradharasvabhāvaṃ
 śaracchaśadharadhavalam adhaḥ sūkṣmaṃ upari viśālaṃ trikoṇaṃ antar gaganasvarūpaṃ
 tanmadhye viśvalakamalakarṇikāvasthitavipulaviśvavajraṃ tadvedikāyāṃ catvāri
 mahābhūtāni caturmaṇḍalākārāṇi caturdevīsvabhāvāni upary upari paśyet. tatrāda
 yaṃkāreṇa vāyavyaṃ dhanvākāraṃ⁶⁶⁵dhūmavarṇaṃ koṭidvaye calatpatākāṅkam, tato
⁶⁶⁶raṃkāreṇāgneyaṃ trikoṇaṃ raktakoṇeṣu rephāṅkam, tato vaṃkāreṇa vāruṇaṃ vartulaṃ
 sitaghaṭāṅkam, tato laṃkāreṇa māhendramaṇḍalaṃ caturasraṃ pītaṃ koṇeṣu
 trisūcika⁶⁶⁷vajrāṅkam, tadupari bhruṃkāraṃ cakraṃ bhāvakaḥ tv idānīm tad eva
 lokottaraṃ jñānaṃ vyāpakatvena sthitaṃ tato viśvavajraṃ vedikāmadhye
 caturmahābhūta⁶⁶⁸pariṇāmaṃ pariśuddhabuddhakṣetraṃ saṃkṣeparūpaṃ
 mahāmokṣapuraṃ vairocanaṣvabhāvaṃ nānāratnamayaṃ kūtāgāraṃ---

caturasraṃ caturdvāraṃ aṣṭastambho⁶⁶⁹paśobhitam. caturvedīparikṣiptaṃ
 catustoraṇamaṇḍitaṃ. hārārdhahārapaṭṭasragvitānādarśacāmarai ruciravajrasūtrais ca
 sphuradbuddhabodhim aṃsubhiḥ calaccitrapatākāgrahaṇṭāmukhara⁶⁷⁰diṇmukhaṃ paramaiḥ
 pañcakāmopahārais ca harṣaṇaṃ dvipuṭaṃ kiṅjalkena bhāvayed ekaṃ trikoṇenāparaṃ
 smrtaṃ. tanmadhye dviguṇālipari⁶⁷¹ṇataṃ candraṃ tadupari tāṃkārapariṇataṃ vajraṃ
 tadvaraṭake tāṃkāraṃ tato'pi dviguṇopeta⁶⁷²ḍaḍhadadhayaḥlopetadviguṇakālipariṇataṃ
 sūryaṃ dvayor melā mahāsukhaṃ paramānandaṃ.

ādarśajñānavāṃś candraḥ sa tā⁶⁷³vān saptasaptikaḥ. bijaiś cihnaiḥ svadevyāś ca
 pratyavekṣaṇam ucyate. sarvair aikyānuṣṭhānaṃ niṣpattiḥ śuddhadharmatā.

iti pañcākārābhiḥ sambodhiḥ. tadbijaraśmibhiḥ sattvān ākṛṣya sveṣṭadevatācakraṃ
 tathaiva praveśya ca yogī cihnaḥbījapariṇatāṃ tārādevīm vibhāvayet---

aṣṭabāhuṃ caturvaktṛaṃ sarvālaṅkārahūṣitāṃ. kanakavarṇanibhāṃ⁶⁷⁴bhavyāṃ
 kumārīlakṣaṇojjalām. caturbuddhamahāmukūṭīm vajrasūryābhiṣekajām.
 navayauvanalāvanyāṃ calatkanakakuṇḍalām. viśva-⁶⁷⁵padmasamāsīnām

⁶⁶³ A pañjala-.

⁶⁶⁴ AC diśi diśi.

⁶⁶⁵ A kṛṣṇakoṇaṃ toegevoegd.

⁶⁶⁶ A rakā-.

⁶⁶⁷ AC trisūka-.

⁶⁶⁸ A -bhūtaṃ.

⁶⁶⁹ ANC -stambhāva-.

⁶⁷⁰ AC mukha-.

⁶⁷¹ A dviguṇapari-, N dviguṇālipari-.

⁶⁷² A -upadadhaye-.

⁶⁷³ AC samatā-.

⁶⁷⁴ AN devīm.

⁶⁷⁵ N -padmāsānā-.

raktaprabhāvibhūṣitām. vajrapāśam tathā śaṅkham saccharodya⁶⁷⁶tadakṣiṇām.
 vajrāṅkuśotpalam caiva vāme kārmukatarjanīm. vajratārātmako yogī
 sarvasattvārtha⁶⁷⁷pāragah. vajraparyāṅkayogena sādhyed bhuvanatrayam. pūrveṇa
 puṣpatārām tu sitavarṇām manoramām. oṃkārajñānaniṣpannām puṣpadāmakarākulām.
 dvibhujām ekavaktrām ca sarvālaṅkārabhūṣitām. dakṣiṇe dhūpatārām tu kṛṣṇavarṇām
 surūpiṇīm. dhūpaśākhākaravyagrām sarvālaṅkārabhūṣitām. paścime dīpatārām ca
 dīpayaṣṭīkarākulām. pītavarṇām mahābhūṣām calatkanakakuṇḍalām. uttare
⁶⁷⁸gandhatārām tu gandhaśaṅkhakarākulām. raktavarṇanibhām devīm bhāvayed
 garbhamaṇḍale. dvārapālīs tato dhyāyāt aṅkuśyādiprabhedataḥ.

aṅkuśam dakṣiṇe haste vāmena duṣṭatarjanīm. sūryamaṇḍalamadhyasthām śuklavarnām
 manoramām. aṅkuśī. pāśadakṣiṇahaste tu vāmena duṣṭatarjanīm.
 raktamaṇḍalamadhyasthām gaurarūpām manoramām. ⁶⁷⁹pāśinī. dakṣiṇe tu ⁶⁸⁰kare
 sphoṭām vāmahastena tarjanīm. vajramaṇḍalamadhyasthām raktavarṇām vibhāvayet.
 vajrasphoṭā. vajraghaṇṭākaravyagrām vāmena duṣṭatarjanīm raśmimaṇḍalamadhyasthām
 rakta-utpalasannibhām. vajraghaṇṭā. koṇabhāgeṣu cihnāni catvāri vidhiyogataḥ.
 bodhicittaghaṭo merur vahnikuṇḍam mahādhvajaḥ. ūrdhve coṣṇiṣavijayām śuklavarnām
 surūpiṇīm. ⁶⁸¹vajram dakṣiṇahaste ca vāmena duṣṭatarjanīm. nāgapāśam dakṣiṇe haste
 vāmena duṣṭatarjanīm. kṛṣṇavarṇām mahāghorām adhaḥ sumbhām vibhāvayet.

tato dhyātvā mantram sphuran japet oṃ tāre tuttāre ture svāhā. daśākṣarair daśa
 devatyo⁶⁸² daśapāramitāśrayāḥ. bhāvanīyāḥ prayogena sarvakarmaprasiddhaye.
 mohavajrām nyasen netre dveṣavajrām ca karṇataḥ. irṣyāvajrām tathā ghrāṇe vaktre tu
 rāgavajrikām. sparśe mātsaryavajrām vai⁶⁸³ sarvakleśatamo'pahām. āyataneṣu vijñeyā
 hr̥dyā nairātmyayoginī. iti cakṣurādyadhiṣṭhānam.

dvibhujāś caikavaktrāḥ syur nānā⁶⁸⁴rūpā hi yoṣitaḥ. kartrikapālakaravyagrā
 gataprāṇordhvasamsthitaḥ. tataḥ kāyavākcittādhiṣṭhānam. oṃkāro'yaṃ mahāvajro⁶⁸⁵
 kāyavajravibhūṣaṇaḥ. (huṃkāraḥ) cittavajro ⁶⁸⁶mohavajro vajrasattvapade sthitaḥ.
 āḥkāram paramaṃ tattvaṃ bāhyaṃ coddhāṭakaṃ⁶⁸⁷ latam. sarvāsām eva mātēṇām hr̥di
 jñānamayaṃ nyaset. sattvajñānaprayogena buddhabodhim avāpnuyāt.
 svamantrākṣarasambhūtā mudrācihnasya kalpanā. sphuraṇam samharaṇam kṛtvā
 māṇḍaleyānām tu sambhavaḥ. ākāśadhātumadhyastham bhāvayed jñānamaṇḍalam⁶⁸⁸.

⁶⁷⁶ AN śarodyata-.

⁶⁷⁷ A -parāgaḥ.

⁶⁷⁸ A 'gandhatārām tu' weggelaten.

⁶⁷⁹ AN yoginī.

⁶⁸⁰ AC karasphoṭām.

⁶⁸¹ C cakram.

⁶⁸² AC -devebhyo.

⁶⁸³ A sparśemān sarpavajrāmbai.

⁶⁸⁴ A vaktrāmburnānā-, N vaktrāsyannānā-.

⁶⁸⁵ A mahārājā.

⁶⁸⁶ A mahārājā.

⁶⁸⁷ A vākpathoghātakam, N bāhyañcodyātakam.

⁶⁸⁸ AC -maṇḍale.

pañcajñānaguṇākīrṇaṃ nānārūpaṃ samantataḥ. pūjayet sarvapūjābhir mānayet ca na hāpayet. dvārapālīprayogena jñānodadhiṃ prasādhayet. samayacakre samāveśya jñānacakraṃ mahojjvalam. sarvabuddhasamo yogī advayī⁶⁸⁹ bhavati kṣaṇāt.

oṃ vajrāṅkuṣī ākarśaya jaḥ, oṃ vajrapāśī praveśya huṃ, oṃ vajrasphoṭa bandhaya vaṃ, oṃ vajrāveśe vaśīkuru hoḥ. svahr̥dbijaniḥṣṭaraśmibhir aṅkuśākārais traidhātukasthitān buddhān ākr̥ṣyāṣṭamātr̥bhiḥ sampūjyānunāthyate. abhiṣīncantu mām sarvatathāgatāḥ ---

bodhivajreṇa buddhānām⁶⁹⁰ yathā datto mahāmahaḥ. mamāpi trāṇanā⁶⁹¹ rthāya⁶⁹² khavajrādyam dadāhi me. ity abhiṣekayācanam. abhiṣekaṃ mahāvajraṃ traidhātukanamaskṛtam. dadāmi sarvabuddhānām triguhyālayasambhavam.

iti paṭhadbhir buddhair herukarūpaiḥ pañcāmṛtabhṛtapañcatathāgatātmakaiḥ kalaśaiḥ pañcabhir abhiṣicyate. abhiṣicyamāne puṣpavṛṣṭir bhavati, dundubhiśabdaś cocchalati, kuṅkumavṛṣṭir bhavati, rūpavajrādibhiḥ pūjyate, vajragītyā locanādibhiḥ stūyate, abhiṣicyamāne mūrdhni vajrasūrya utpadyate. mukuṭasya caturdikṣu vairocanaḥkṣobhyāmitābhāmogha⁶⁹³ siddhayaś tathāgatā madhyapuṭacaturdevīnām mukuṭe'pi yathākramaṃ dvārapālīnām api, uṣṇīṣāyā ratneśaḥ,⁶⁹⁴ sumbhāyā mukuṭe akṣobhyaḥ.

dveṣavajri namas tubhyam mohavajri namo'stu te. mātsaryavajri mām trāhi rāgavajri prayaccha me. mahāmātre⁶⁹⁵ maherṣyeti sarvavajri prasīda me. sarvavajrasamayanāthā sarvakarmaprasādhikā. stutiḥ. ime puṣpāḥ śubhā divyāḥ śucayaḥ śuciyonayaḥ⁶⁹⁶. mayā niveditā bhaktyā pratigṛhya prasīda me. puṣpam. vanaspatiraso hr̥dyo gandhāḍhyo dhūpa uttamaḥ. mayā nivedito bhaktyā pratigṛhya prasīda me. dhūpaḥ. rakṣoghaś ca pavitraś ca tamobhidaḥ manaḥśubhaḥ. mayā nivedito bhaktyā pratigṛhya prasīda me. dīpaḥ. ime gandhāḥ śubhā divyāḥ śucayaḥ śuciyonayaḥ. mayā niveditā bhaktyā pratigṛhya prasīda me. gandhaḥ.

tadanu nīlapaṃkārapariṇatadhanvābhadhvajāṅkita⁶⁹⁷ vāyumaṇḍale raktaraṃbijasambhūta-trikoṅāgneyamaṇḍalopari rakta-āḥkārasambhūtapadmabhāṇḍe vuṃ-āṃ-jīṃ-khaṃ-huṃ-bijapariṇatam tadbijādhiṣṭhitagandhārkacandrabhaiṣajyavārilakṣaṇam yathā' samkhyeyam pañcatathāgatāsvabhāvam pañcāmṛtam gokuṭadahanākhyam ca pañcabijam dhyātvā tadupari vitastimātram atikramya. candrasthahuṃkārasambhūtaśuklapañcasūcikamahāvajraṃ dhyātvā⁶⁹⁸ tadadha oṃkāram vicintya vāyupreritāgneyamaṇḍalāgninā upari vajrāgninā ca tat sarvam pariṇatam dṛṣṭvā tadbāṣpasparśena praṇavam vajravilīnam tasminn evāmṛte⁶⁹⁹ navanītavat samarasībhūtam

⁶⁸⁹ A ardhapiṅgo.

⁶⁹⁰ N 'yathādatto sarvabuddhānām' weggelaten.

⁶⁹¹ A trāṇā-.

⁶⁹² A svavajrāyam, N khavajro'yam.

⁶⁹³ AC -siddhista-.

⁶⁹⁴ A kumbhāyā.

⁶⁹⁵ A mahāmāneti.

⁶⁹⁶ A śūcayo'nayaḥ.

⁶⁹⁷ A -dhanvābhujānvita-.

⁶⁹⁸ AC tataḥ.

⁶⁹⁹ A 'navanītavat -jñānāmṛta-' weggelaten.

dhyātvā tadupari śuklatāṁkāraraśmibhis trailokyodaravartisarvāmṛtam ākṛṣya tatrāntarbhavya dharmadhātusamatayā sarvatathāgatahṛdayavartijñānāmṛtam ākṛṣya tair eva⁷⁰⁰ sahaikīkṛtya tadupari tritattvaṁ dhyātvā tenaivābhimantrya sarvamāṇḍaleya⁷⁰¹hṛdaye maṇḍalacakraṁ dhyātvā tajjihvāsu śuklahuṁkārajaṁ⁷⁰²yavaphalapramāṇaṁ śuklavajraṁ dhyātvā tena pañcāmṛtena māṇḍaleyaṁ ātmānaṁ ca santarpayed iti. etena maṇḍalaṁ niṣpannaṁ trisandhyaṁ bhāvanaṁ kṛtvā tiṣṭhet. satataṁ devatāmūrtyā⁷⁰³sthātavyam. tatrāyaṁ japamantraḥ oṃ tāre tuttāre ture svāhā. etanmantravaraṁ śreṣṭhaṁ sarvabuddhair namaskṛtam. paṭhisiddhikaraṁ tīvraṁ⁷⁰⁴vajrapañjarabhāṣitam.

athāparo'pi dhāriṇīmantraḥ, nama āryāvalokiteśvarāya bodhisattvāya mahāsattvāya mahākaruṇikāya, tadyathā, oṃ tāre tuttāre ture sarvaduṣṭapraduṣṭān mama kṛte jambhaya stambhaya mohaya bandhaya huṁ huṁ huṁ phaṭ phaṭ phaṭ sarvaduṣṭastambhani tāre svāhā.

daśākṣarasya vidhānam--- anena mantreṇa paṭāñcalaṁ saptābhimantritaṁ kṛtvā granthiṁ baddhvā vindhyāyām api gacchan na kenāpy avalīyate. vyāghracauranakraśiṁhasarpadantimahiṣabhallukagavayādayo nāmasmaraṇamātreṇa naśyanti vilīyante.

anena mantreṇa utpalānām aṣṭottaraśataṁ yāvat juhūyāt. oṃ tāre tuttāre ture amukaṁ me vaśamānaya svāhā. punas tenaiva mantreṇa kākapakṣaṁ dvātriṁśadvārān pariḥkṛtya gopayet saptāhenocāyati. oṃ tāre tuttāre ture cala pracala śīghragāmini devadattamuccāyaya huṁ phaṭ.

athāparo'pi prayogo bhavati. oṃ tāre tuttāre ture amukābhidhānām kumārīm mahyamudvāhena tasyāḥ pitā prayacchatu svāhā. madanaṁ caṇḍabījaṁ ca tathonmattakam eva ca. aśokapatraṁ⁷⁰⁵puṣpaṁ ca juhūyāt pañcasahasrakam. ghṛtamadhuguḍahomaṁ kanyāsiddhau praśasyate. saptāhena tadā yogī labhet kanyām svavāñchitām.

athāparo'pi prayogo bhavati. oṃ tāre tuttāre ture amukhābhidhānām svasthānādākarṣaya mamāntike jaḥ. anena mantreṇa⁷⁰⁶badarakaṇṭhakānām pañcasahasraṇi svayambhūkusumāktāni hotavyāni. anena kṛtena nṛpāṇām api kanyām ākarṣayati.

athāparo'pi prayogo bhavati. rajaḥsvalākarpaṭe bhagavatīm dvibhujām ekavadanām ankuśotpalapāśahastām vilikhya tasyāḥ purataḥ pūjām kṛtvā ime puṣpāḥ śubhā divyā ity ādinā pūjayet. paścān mantraṁ japet bhāvanānvitaḥ oṃ tāre tuttāre ture amukīm kanyām mamepsitaṁ svapnaṁ karṇe kathaya huṁ phaṭ. pañcasahasreṇāgacchati. pāśena galake baddhvā ankuśena hṛdī vidārya ca sādhyām pādātale dhyātvā dāsīrūpeṇa bhuñjayet.

athāparo'pi prayogo bhavati. tārādharāṇīm saptābhimantritaṁ kṛtvā ātmano'kṣidvayaṁ añjayet. rājakulaṁ praviśataḥ⁷⁰⁷sa rājā śiṣyavad⁷⁰⁸gauravaṁ karoti, virudhaṁ na vakti,

⁷⁰⁰ AC tenaiva.

⁷⁰¹ AN -hṛdaya-.

⁷⁰² A bahala-.

⁷⁰³ A mṛtyo.

⁷⁰⁴ AC taṁ.

⁷⁰⁵ A -yantra-.

⁷⁰⁶ A vadanakaṇṭhakānām

prasādam ca prayacchati, priyālāpam ca kurute, dāsātām samupaiti, kruddho'pi vaśo bhaved iti dr̥ṣṭapratyayaś ca sadbhūtaḥ.

athāparo'pi prayogo bhavati. tārādhāraṇīm śatadhā'vartya dvivadanāśīviṣam bhasma kṛtvā raktavarṇago(gābhī)ghṛtenārkadale vartim prajvālya kajjalam pātayet. tat kajjalam vajrasūryavajradharmābhyām sammardya⁷⁰⁹ paramānna dhūpayet. bhasmanā sārddham akṣi añjayet. yām paśyati cakṣurvajreṇa sā yadi padmanarteśvaram na⁷¹⁰ rakṣati tadāham tārā na bhavayam, ghātītāś ca mayā buddhā bhagavanto bhavayur iti.

athāparo'pi prayogo bhavati. adaśanaśīsulolām gr̥hītvā tārādhāraṇyā saptābhimantritām kṛtvā bhṛṅgarājamūlam gorocanayā sārddham ekīkṛtya lalāṭe tilakam paridhāya yām yām paśyati, tām tām vaśam kurute.

athāparo'pi prayogo bhavati. udarakīṭam tārādhāraṇyā saptābhimantritām kṛtvā vajradharṇeṇa sārddham kanyāyai tāmbūlena saha dadyāt. abhyavahr̥tamātreṇa yogavareṇa na muñcati, nānyam ramate, nānyasmin gacchati, nānyam puruṣam icchati, svapatim tyajati.

athāparo'pi prayogo bhavati. mahātailenātmānam abhyaṅgya⁷¹¹ tārādhāraṇīm japet. amitam japet bhāvayec ca. japānte śālipiṣṭakena⁷¹² kuḍmalyā śaṣkulikām kṛtvā yasyai yasmai vā dīyate sā sa pañcatvam gatā gato'pi na muñced iti.

athāparo'pi prayogo bhavati. candroparāgasamaye tārādhāraṇīm japamānaḥ sevām kṛtvā tataḥ samudbhūtam lokeśvaram saṃgr̥hya śāṅkhacūrṇeṇa bhāvayet. tataḥ pramadāyai dātavyam, pañcatām yāvad anuvartate tam eva param icchati nānyam.

athāparo'pi prayogo bhavati. tārādhāraṇīmantreṇa madanaphalam aṣṭottaraśatavāram parijapya tena madanaphalena hayagrīveṇa sārddham yām mraṁṣa⁷¹³ yati sā vaśyā bhavati.

athāparo'pi prayogo bhavati. om̐ tāre tuttāre ture amukasya bandhanamuktim kuru muḥ svāhā ity anena mantreṇa arkadale sādhyānāmavidarbhitam likhitvā kulīragarte gopayet. tasyāvaśyam bandhanamuktir bhavati.

sādhanam vajratārāyāḥ saṃlikhya yad upārjitam. tena puṇyena loko'yam vrajatām saugatim gatim. vajratārāsādhanam samāptam. kṛtir iyam ratnākaraśāntipādānam.

⁷⁰⁷ A praviśantaḥ.

⁷⁰⁸ AC śīṣyeva.

⁷⁰⁹ AC sampādyā.

⁷¹⁰ ANC kṣarati.

⁷¹¹ A dhārā-.

⁷¹² A kukuṭumalena, N kuḍyamalena.

⁷¹³ AC drakṣ.

Illustratie 10: Amitābha

Illustratie 11: Akṣobhya

Illustratie 12: Ratnasambhava

Illustratie 13: Vairocana

Illustratie 14: Amoghasiddhi

Illustratie 15: de dharmodaya

Illustratie 16: de stūpa en de symboliek van de grote elementen

Illustratie 17: de stūpa en het lichaam

Illustratie 18: Prajñāpāramitā

Illustratie 19: Mahāvajradhara

Illustratie 20: Vajrasattva

Verklarende woordenlijst

Deze woordenlijst bevat de iconografische termen die aan bod komen in de verschillende sādhana's. De verklaring ervan berust, tenzij anders vermeld, op de gegevens die te vinden zijn in 'The Indian Buddhist Iconography' van Bhatt.

- **ālīḍha**: houding van de benen, gelijkaardig aan de houding die men aanneemt als men een pijl uit een boog wil schieten. Het rechterbeen is gestrekt, het linker enigszins gebogen.
- **aṅkuśa**: drijfstok. Wanneer de bovenkant de vorm heeft van een vajra, wordt hij *vajrāṅkuśa* genoemd.
- **bīja**: lett.: zaad. In het tantrisme staat de term symbool voor de 'kiem-syllabe' die de vorm van de godheid aanneemt in de loop van de meditatie.
- **dhanus**: boog.
- **dhūpa**: wierookstokje
- **dīpa**: lamp, eventueel gevuld met ghee.
- **gandha**: parfum.
- **ghaṇṭā**: bel. Met een vajra als handvat is het de term *vajraghaṇṭā*.
- **kartri**: klein mes, vaak met een getand lemmet, zoals een zaag.
- **makuṭa** of **mukuṭa**: diadeem, kroon.
- **nāgapāśa**: slangenlus. Wordt toegeschreven aan Sumbhā.⁷¹⁴
- **pāśa**: lus of lasso. Wanneer een vajra aan het eind is vastgemaakt, is er sprake van een *vajrapāśa*. De lus is nodig om alle slechte entiteiten mee vast te binden.
- **śāṅkha**: trompetschelp.
- **śara**: pijl.
- **tarjanī**: handgebaar; vermanende wijsvinger, terwijl de rest van de vingers zich tot een vuist balt.
- **utpala**: blauwe lotus.
- **vajraparyāṅka**: wordt de volle lotushouding bedoeld.
- **(vajra)sphoṭa**: een instrument om iets te splijten of te breken.⁷¹⁵
- **varada**: handgebaar; de rechterhand ligt over de rechterknie en wordt met de vingers naar beneden gehouden en met de palm naar buiten. Dit staat symbool voor het schenken van een zegen of van gunsten.
- **viśvapadma**: een lotus met blaadjes die zowel opwaarts als neerwaarts gericht zijn. Dubbele lotus.
- **viśvavajra**: twee vajra's die mekaar kruisen. Dubbele vajra.

⁷¹⁴ Ghosh (1980), p. 80.

⁷¹⁵ Id.

Index van Sanskrit-woorden

De index is opgesteld volgens het Sanskrit-alfabet. Voor de splitsing van samenstellingen is de methode van MW aangehouden. Bij werkwoorden is eerst de wortel vermeld, dan de eventuele preverbia.

- aṁśu-, 97
 a-karaṇa-, 77
 a-kāra-, 73, 77
 akta-, 59, 66, 100
 a-kṣara-, 58, 65, 66, 77, 84, 85, 98, 100
 akṣi-, 59, 66, 67, 100, 101
 akṣobhya-, 74, 84, 85, 99
 a-khaṇḍita-, 77
 agni-, 99
 agni-maṇḍala-, 73, 83
 agra-, 77, 83, 97
 agra-tas, 65, 96
 agrya-, 96
 agha-, 73
 aṅka-, 65, 73, 83, 97
 aṅkita-, 73, 83, 99
 aṅkuśa-, 59, 66, 74, 84, 98, 99, 100
 aṅkuśa-tārā-, 74
 aṅkuśin-, 58
 aṅkuśī-, 84, 98
 aṅga-, 65
 aṅj. (Cs.), 59, 66, 67, 101
 aṅj., abhi-, 60, 67, 101
 aṅj., 100
 aṅjana-, 59, 66
 aṭavī-, 66
 ati-priya-, 65
 aty-anta-, 77, 96
 a-daśana-, 59, 67, 101
 a-dvaya-, 96, 99
 adhas, 58, 65, 74, 83, 84, 97, 98, 99
 adhastāt, 97
 adhi-kṛta-, 77
 adhi-pati-, 84
 adhi-ṣṭhāna-, 66, 84, 85, 98
 adhi-ṣṭhita-, 73, 99
 adhīna-, 74
 an-anta-, 96
 an-antaram, 83, 85
 anala-, 97
 anu-kūla-, 73
 an-uttara-, 96
 an-utpanna-, 73, 83
 anu-modana-, 77
 anu-modanā, 83
 anu-ṣṭhāna-, 97
 anta-, 60, 67, 73, 77, 101
 antar, 73, 97
 antarīkṣa-, 77
 antar-bhū., 100
 antika-, 66
 antike, 59
 anya-, 59, 101
 anya-thā, 77
 anv-ita-, 59, 60, 66, 84, 100
 apa-nayana-, 96
 apara-, 59, 60, 66, 67, 85, 97, 100, 101
 apa-ha-, 98
 abda-, 77
 a-bhāva-, 73, 96
 abhi-mantrita-, 58, 59, 66, 67, 100, 101
 abhi-mukham, 96
 abhi-ṣikta-, 85
 abhi-ṣicyamāna, 74, 85, 99
 abhi-ṣeka-, 66, 74, 77, 99
 abhi-ṣeka-ja-, 58, 97
 abhy-ava-hṛta-, 59, 101
 a-mala-, 96
 a-mita-, 101
 amitābha-, 74, 85, 99
 a-mṛta-, 74, 85, 99, 100
 amoghasiddhi-, 74, 85, 99
 ayutam, 60, 67
 ara-, 77, 83
 arin-, 59, 66, 100
 arka-, 59, 60, 66, 67, 99, 101

- arjita-, 74
 arth., pra-, 74
 artha-, 58, 65, 74, 77, 83, 85, 96, 97, 98, 99
 ardha-, 83
 ardha-candra-, 73
 ardha-hāra-, 73, 83, 97
 alaṃ-kāra-, 58, 65, 73, 84, 97, 98
 alaṃ-kṛta-, 83
 a-vadhya-, 77
 ava-lī-, 73
 ava-līna-, 74
 a-vaśyam, 101
 ava-sthita-, 97
 a-viyoga-, 96
 a-vaivartika-, 96
 a-śeṣa-, 77
 a-śoka-, 59, 66, 100
 aśva-, 66
 aṣṭa-, 58, 65, 73, 77, 83, 84, 97, 99
 aṣṭottara-śata-, 59, 60, 66, 67, 100, 101
 as., ni-, 84, 98
 as., 98, 99
 a-saṃkhyeya-, 99
 asta-, 77
 asra-, 73, 83, 97
 aha-, 59, 66
 ā-karṣaṇa-, 65, 74
 ā-kāra-, 73, 74, 83, 96, 97, 99
 ā-kāra-vat-, 96
 ā-kāśa-, 73, 83, 96, 97, 98
 ā-kīrṇa-, 99
 ā-kula-, 58, 65, 98
 ā-kṛṣṭa-, 73, 74, 96
 ā-krānta-, 83
 ā-kṣepa-, 65
 ā-khyā-, 97, 99
 āgāra-, 96
 āgneya-, 97, 99
 ātmaka-, 65, 77, 83, 85, 96, 98, 99
 ātman-, 59, 60, 67, 73, 77, 83, 96, 100, 101
 ā-darśa-, 83, 97
 ā-darśa-jñāna-, 73, 83
 ā-darśa-jñāna-vat-, 97
 ānana-, 58, 59
 ā-nanda-, 97
 ā-nīta-, 83, 85
 āp., ava-, 98
 ā-bharaṇa-, 58, 77
 ā-mnāya-, 96
 ā-yatana-, 98
 ā-yudha-, 65, 73
 ārya-, 77, 96
 āla-, 65
 ā-lāpa-, 59, 101
 āli-, 97
 ā-līḍha-, 58
 ā-varta-, 65
 āvir-bhūta-, 74
 āveśa-tārā-, 74
 āśī-viṣa-, 59, 66, 101
 ā-śraya-, 58, 98
 ā-śrayaṇa-, 77
 ā-śrita-, 77
 ās- (?), 84, 85, 98
 āsana-, 58, 65, 73, 77, 84
 āsya-, 84
 i., upa-, ā-, 59
 i., sam-, upa-, 101
 icchā-, 83
 idānīm, 97
 iṣ., 66, 101
 īdrśa-, 77
 īrṣyā-, 84, 98, 99
 īṣat, 65
 uc., 96, 97
 uccāṭana-, 66
 uj-jvala-, 58, 65, 84, 97, 99
 ut-tama-, 99
 uttara-, 58, 65, 84
 uttara-tas, 84
 uttare, 58, 65, 73, 74, 84, 98
 ut-panna-, 73
 ut-pala-, 58, 59, 65, 66, 73, 77, 84, 98, 100
 ut-pāda-, 83
 ut-pādana-, 77
 uda-dhi-, 99
 udara-, 59, 67, 100, 101
 ud-bhava-, 67, 73, 84
 ud-yata-, 58, 84, 98
 unmattaka-, 59, 66, 100
 upa-cāra-, 66, 83
 upama-, 74, 83, 96
 upari, 73, 77, 83, 97, 99, 100
 upariṣṭāt, 97
 upa-viṣṭa-, 73, 77
 upa-śobhita-, 73, 83, 97
 upa-saṃ-hāra-, 96
 upa-hāra-, 97
 upāya-, 77
 upārjita-, 101

- upekṣā-, 83, 96
 upeta-, 73, 97
 uṣṇīṣavijaya-tārā-, 74
 uṣṇīṣa-vijayā-, 58, 65, 84, 98
 uṣṇīṣāyā-, 85, 99
 ūrdhva-, 58, 65, 73, 74, 84, 98
 eka-, 58, 59, 60, 65, 66, 83, 84, 97, 98, 100
 eka-tā-, 73
 ekānta-, 96
 ekī-kr̥-, 59, 67, 100, 101
 aikya-, 97
 ka-kāra-, 73
 kajjala-, 101
 kaṇṭaka-, 59, 66, 100
 kanaka-, 58, 65, 83, 84, 97, 98
 kanyā-, 59, 66, 100, 101
 kapāla-, 98
 kamala-, 77, 83, 97
 kara-, 58, 65, 66, 73, 74, 84, 98, 100
 karuṇā-, 83, 96
 karṇa-, 84
 karṇa-tas, 98
 karṇikā-, 73, 83, 97
 kartri-, 98
 karpāṭa-, 59, 66, 100
 karman-, 66, 98, 99
 kal., ā-, 74
 kalaśa-, 74, 85, 99
 kalpa-, 77
 kalpanā-, 98
 kavi-tā-, 77
 kāka-, 59, 66, 100
 kānti-mat-, 84
 kāma-, 58, 65, 97
 kāya-, 77, 84, 85, 98
 kāya-vāk-citta-, 74, 85, 98
 kāra-, 58, 65, 73, 74, 77, 83, 85, 96, 97, 98,
 99, 100
 kāraja-, 65, 73, 83, 97, 100
 kārmuka-, 73, 98
 kārya-, 58, 97
 kāli-, 97
 kiṅjalka-, 97
 kiraṇa-, 96, 97
 kīṭa-, 59, 101
 kīṭaka-, 67
 kīṭaka-, 67
 kuṅkuma-, 85, 99
 kuṭa-, 99
 kuḍ-mali-, 60, 67, 101
 kuṇḍala-, 58, 65, 84, 97, 98
 kumārī-, 58, 65, 84, 97
 kurvat-, 85
 kula-, 59, 66, 100
 kulīra-, 60, 67, 101
 kuśala-, 96
 kusuma-, 59, 66, 100
 kūṭāgāra-, 73, 83, 97
 kr̥., 58, 59, 65, 66, 67, 73, 74, 77, 83, 84,
 85, 96, 98, 100, 101
 kr̥ta-, 59, 100
 kr̥ti-, 77, 85, 101
 kr̥tyānuṣṭhāna-, 84
 kr̥tyānuṣṭhāna-jñāna-, 73
 kr̥ṣ., ā- (Cs.), 59, 100
 kr̥ṣ., ā-, 66, 74, 77, 97, 99, 100
 kr̥ṣṇa-, 58, 65, 73, 74, 98
 kevala-, 96
 keśara-, 83
 koṭi-dvaya-, 83, 97
 koṇa-, 83, 84, 97, 98
 kram., ati-, 99
 krama-, 73, 74
 krudha-, 59, 101
 kleśa-, 96, 98
 kṣaṇāt, 99
 kha-, 99
 khe-cara-, 74
 khedana-, 74
 gagana-, 77, 83, 96, 97
 gacchat-, 58, 66, 100
 gaṇa-, 77, 96
 gata-, 84, 98, 101
 gati-, 101
 gandha-, 58, 65, 74, 84, 96, 98, 99
 gandha-tārā-, 58, 65, 73, 84, 98
 gandhāḍhya-, 99
 gam., ā-, 59, 66, 100
 gam., 59, 96, 101
 gamana-, 77
 garta-, 60, 67, 101
 garbha-, 83, 84
 garbha-maṇḍala-, 58, 65, 74, 98
 galaka-, 59, 66, 100
 gavaya-, 59, 66, 100
 gāthā-, 96
 guḍa-, 59, 66, 100
 guṇa-, 99
 gup. (Cs.), 59, 66, 67, 100, 101
 guru-, 65, 73, 77

- gr̥ha-, 59, 66, 100
 gr̥hya-, 60
 go-, 59, 66, 99, 101
 gorocanā-, 59, 67, 101
 gaura-, 98
 gaurava-, 59, 66, 100
 granthi-, 58, 66, 100
 grah., prati-, 99
 grah., sam-, 101
 grah., 59, 66, 67, 101
 grāhaka-, 73, 96
 grāhya-, 73, 96
 ghaṭa-, 73, 97
 ghaṭī-, 65
 ghaṇṭā-, 83, 74, 84, 97
 ghanī-bhū., 97
 ghāti-tā-, 59, 67, 101
 ghr̥ta-, 59, 66, 100, 101
 ghora-, 84, 98
 ghr̥ṇa-, 84, 98
 cakra-, 58, 65, 74, 77, 84, 96, 97
 cakṣus-, 59, 67, 74, 84, 85, 98, 101
 caṭ., ud- (Cs.), 59, 66, 100
 caṇḍa-, 59, 66, 100
 catur-, 58, 65, 73, 83, 84, 97, 98, 99
 catur-brahma-vihāra-, 77
 catus-triṃśat-, 73
 candra-, 65, 73, 74, 77, 83, 84, 97, 99
 candra-maṇḍala-, 65, 73, 77, 83, 84, 85, 96
 candroparāga-, 60, 67, 101
 car., ā-, 67
 car., ud- (Cs.), 65, 73, 83
 car., nis- (Cs.), 77
 car., vi- (Cs.), 96
 caraṇa-, 66
 calat-, 58, 65, 73, 84, 97, 98
 cāpa-, 65, 84
 cāmara-, 83, 97
 cit., nis-, 96
 citta-, 73, 85, 96, 98
 citta-vāk-kāya-, 66
 citra-, 97
 cint., vi-, 77, 99
 cint., 65, 73
 cintanīya-, 74
 cintā-, 74
 cintita-, 77
 cihna-, 73, 74, 83, 84, 96, 97, 98
 cihnaka-, 65
 cūrṇa-, 60, 67, 101
 coddhātaka- (?), 98
 caura-, 59, 66, 100
 chal., ud-, 99
 jagat-, 73, 74
 jan., 74
 jana-, 74
 jap., pari-, 59, 60, 66, 67, 100, 101
 jap., 58, 59, 60, 66, 67, 74, 77, 85, 98, 100,
 101
 japa-, 60, 67, 100, 101
 japat-, 60, 67
 japamāna-, 101
 jājvalyamāna-, 83
 jāpa-, 66
 jina-, 74, 77
 jihvā-, 100
 jīvana-, 77
 jñāna-, 65, 74, 77, 83, 85, 96, 97, 98, 99,
 100
 jñāna-cakra-, 99
 jñāna-maṇḍala-, 74, 98
 jñāna-sattva-, 74, 83, 85
 jñeya-, 66
 jval., pra- (Cs.), 59, 66, 101
 jvala-, 58
 jvalat-, 97
 jhaṭiti, 74
 ḍhaukita-, 74
 tattva-, 98
 tathā-gata-, 73, 74, 85, 99, 100
 tad-bhūta-, 60
 tamas-, 98
 tamo-bhid-, 99
 tarjanī-, 58, 65, 73, 84, 98
 tala-, 59, 66, 77, 100
 tāmbūla-, 59, 67, 101
 tārā-, 58, 59, 60, 65, 66, 67, 77, 83, 84, 97,
 100, 101
 tāriṇī-, 96
 tiryak, 97
 tilaka-, 59, 67, 101
 tīvra-, 58, 100
 tūla-, 59, 66
 tṛp., sam- (Cs.), 100
 tṛ., 99
 toraṇa-, 73, 83, 97
 toṣaṇa-, 74
 tyaj., 59, 101
 trāṇana-, 99
 tri-, 65, 73, 83, 97

- tri-koṇa-, 73, 83, 97, 99
 tri-guhyālaya-, 99
 tri-tattva-, 100
 tri-bhuvana-, 77
 tri-śaraṇa-, 77, 83, 96
 tri-sandhya-, 100
 traidhātuka-, 85, 99
 trailokya-, 100
 dakṣiṇa-, 58, 65, 73, 77, 84, 98
 dakṣiṇe, 58, 65, 73, 74, 84, 98
 dantin-, 59, 66, 100
 dala-, 60, 67, 73, 77, 83, 84, 97, 101
 daśa-, 58, 66, 73, 83, 84, 97, 98, 100
 dahana-, 99
 dā., 59, 60, 67, 77, 99, 101
 dātavya-, 60, 101
 dāman-, 58, 65, 73, 84, 98
 dāsa-tā-, 59, 101
 dāsī-, 59, 66, 100
 dik-pāla-, 74
 diṅ-mukha-, 97
 divya-, 59, 65, 66, 85, 96, 99, 100
 diś-, 83, 84, 85, 97, 99
 diś., prati-, 73, 96
 dīpa-, 58, 65, 73, 84, 98, 99
 dīpa-tārā-, 58, 65, 73, 84, 98
 duḥkha-, 73, 96
 dundubhi-, 85, 99
 duṣṭa-, 84, 98
 duḥ-saha-, 97
 drś., 59, 65, 67, 73, 74, 77, 83, 85, 96, 97,
 99, 101
 drṣṭa-, 101
 drṣṭa-pratyaya-, 59
 drṣṭavya-, 58
 dī., vi- (Cs.), 59, 66, 100
 devatā-, 85, 97, 100
 devatī-, 58, 66, 73, 74, 83, 84, 85, 98
 devī-, 58, 65, 84, 96, 97, 98, 99
 deśa-, 96
 deśanā-, 65, 77, 83, 96
 dyuti-, 65
 dvaya-, 59, 66, 73, 84, 100
 dvā-trimśat-, 59, 66, 100
 dvāra-, 58, 65, 73, 83, 84, 97
 dvāra-pālī-, 58, 84, 85, 98, 99
 dvi-, 58, 59, 65, 66, 73, 84, 97, 98, 100,
 101
 dvi-guṇa-, 97
 dvi-pada-, 96
 dveṣa-, 98, 99
 dhanus-, 58
 dhanvan-, 97, 99
 dhara-, 65, 74, 84
 dharmā-, 83, 96
 dharmā-tā-, 97
 dharmā-dhātu-, 84, 100
 dharmā-dhātu-jñāna-, 73
 dharmākaramati-, 85
 dharmodaya-, 73, 83, 97
 dhavala-, 97
 dhā-, 73
 dhā., pari-, 59, 67, 101
 dhā., vi-, 74, 96
 dhātu-, 96, 98
 dhāraṇī-, 59, 60, 66, 67, 85, 100, 101
 dhāriṇī-, 100
 dhārin-, 58, 73, 77
 dhūpa-, 58, 65, 73, 84, 98, 99
 dhūpa-tārā-, 58, 65, 73, 84, 98
 dhūpaya., 59, 66, 101
 dhūma-, 97
 dhūmra-, 73
 dhṛ., ud-, 73
 dhyātavya-, 66
 dhyāna-, 96
 dhyeya-, 74
 dhyai., 58, 59, 65, 66, 73, 74, 83, 84, 98,
 99, 100
 dhvaja-, 99
 nakra-, 59, 66, 100
 nabhas-, 83
 nam., pari- (Cs.), 96
 nam., pra-, 96
 namaś-, 58, 65, 73, 77, 83, 99
 namaś-kr., 73, 77
 namaś-krta-, 58, 66, 85, 99, 100
 nava-, 58, 73, 83, 84, 97
 navanīta-vat-, 99
 naś., 59, 66
 nāga-pāśa-, 58, 66, 74, 84, 98
 nāgārjuna-, 77
 nāth., anu-, 85, 99
 nātha-, 99
 nānā, 65, 77, 83, 97, 98, 99
 nāman-, 59, 60, 67, 100, 101
 ni-gaḍa-, 74
 ni-ja-, 74
 ni-bha-, 58, 65, 97, 98
 ni-yama-, 96

- nir-upa-labdhi-, 74
 nir-gata-, 73, 74, 83, 84, 85
 nir-mala-, 77
 nir-māṇa-kāya-, 85
 nir-mita-, 66, 83
 nir-vāṇa-, 96
 nir-vikalpa-, 96
 ni-vedita-, 99
 ni-ṣaṇṇa-, 83
 ni-ṣṭha-, 96
 niṣ-patti-, 73, 77, 97
 niṣ-panna-, 58, 65, 73, 98, 100
 niṣ-prapañca-, 96
 ni-ṣyanda-, 96
 niḥ-sṛta-, 96, 99
 niḥ-sva-bhāva-, 73, 83
 nī-, ā-, 66, 85
 nīla-, 83, 84, 99
 nrpa-, 59, 66, 100
 netra-, 65, 84, 98
 nair-ātma-, 74
 nair-ātmya-yoginī-, 84, 98
 pakṣa-, 59, 66, 100
 pañca-, 58, 66, 73, 83, 85, 97, 99, 100
 pañcaka-, 59, 66
 pañca-tā-, 60, 67, 101
 pañca-tva-, 67, 101
 pañca-sahasra-, 59, 66, 100
 pañca-sahasraka-, 100
 pañjara-, 83, 97
 paṭa-, 83
 paṭāñcala-, 58, 66, 100
 paṭṭa-, 73, 83, 97
 paṭh-, 96
 paṭhat-, 99
 paṭhita-, 58, 66, 85, 100
 paṇḍita-, 77, 85
 pat. (Cs.), 59, 66, 101
 patākā-, 73, 83, 97
 patra-, 59, 66, 100
 pad., ut-, 85
 pad., ud-, 99
 pad., sam-, 66
 pada-, 58, 65, 98
 padma-, 65, 83, 84, 97, 99
 padmanarteśvara-, 59, 67, 101
 para-, 77, 101
 parama-, 96, 97, 98
 paramāṇna-, 59, 66, 101
 parātmaka-, 77
 pari-kṣipta-, 83, 97
 pari-ṇata-, 73, 74, 77, 83, 84, 96, 97, 99
 pari-ṇāma-, 65, 73
 pari-ṇāmaja-, 83, 97
 pari-ṇāmana-, 77
 pari-vṛta-, 83
 pari-śuddha-, 73, 83, 97
 paryaṅka-, 96
 pary-anta-, 74
 pavitra-, 99
 paścāt-, 59, 100
 paścima-, 58, 65, 84
 paścime, 58, 65, 73, 74, 84, 98
 pāda-, 59, 66, 77, 85, 100, 101
 pāpa-, 65, 77, 83, 96
 pārāga-, 98
 pāramitā-, 58, 66, 98
 pāśa-, 58, 59, 66, 84, 98, 100
 pāśa-tārā-, 74
 pāśinī-, 98
 pāśī-, 84
 pīta-, 58
 pīta-, 65, 73, 74, 83, 84, 96, 97, 98
 puñja-, 74
 puṭa-, 73, 85, 97, 99
 puṇya-, 73, 83, 101
 punar, 74, 77, 83, 100
 pura-, 83, 97
 pura-jana-, 77
 pura-tas, 59, 66, 77, 96, 100
 puruṣa-, 101
 puṣpa-, 58, 59, 65, 66, 73, 74, 83, 84, 85,
 96, 98, 99, 100
 puṣpa-tārā-, 58, 65, 73, 74, 85, 98
 pūj., sam-, 65, 73, 74, 83, 85, 99
 pūj., 85, 99, 100
 pūjā-, 59, 65, 66, 83, 85, 96, 99, 100
 pūrṇa-, 74
 pūrva-, 58, 65, 73, 84
 pūrva-kramāgata-, 73
 pūrva-tas, 84
 pūrveṇa, 58, 98
 pṛthag-jana-, 96
 pṛthvī-maṇḍala-, 73
 pra-kṛti-, 73, 96
 pra-jñā-, 77
 pra-jñā-pāramitā-, 96
 pra-ṇava-, 84, 99
 pra-ṇidhāna-, 73
 prati-, 77

- prati-pakṣa-, 96
 prati-mukham, 65
 prati-ṣṭhā-, 74
 prati-ṣṭhāpana-, 96
 prati-ṣṭhāpayitavya-, 73
 pratyaya-, 101
 praty-avekṣaṇa-, 97
 praty-avekṣaṇā-, 83
 praty-avekṣaṇā-jñāna-, 73
 praty-ekam, 74
 prathama-, 84
 prathamam, 83, 84, 96
 pra-dāyaka-, 77
 pra-bhavin-, 58
 prabhā-, 58, 65, 73, 84, 98
 pra-bheda-tas, 58, 84, 98
 pra-madā-, 60, 101
 pra-māṇa-, 100
 pra-yoga-, 58, 59, 60, 66, 67, 85, 98, 99,
 100, 101
 pra-laya-, 97
 pra-viśat-, 100
 pra-veśa-, 73
 pra-veśana-, 74
 pra-sāda-, 59, 101
 pra-sādhaka-, 99
 pra-sādhana-, 58, 65
 pra-siddhi-, 58, 66, 98
 prā-kāra-, 83, 97
 prā-kāraka-, 97
 prāṇa-, 98
 priya-, 59, 101
 prerita-, 99
 prokta-, 77
 phala-, 60, 66, 67, 101
 phala-da-, 65
 badara-, 66, 100
 badarī-, 59
 bandh., 58, 59, 66, 96, 100
 bandhana-, 60, 67, 74, 97, 101
 bala-, 73
 bali-, 74
 bahis, 97
 bāṣpa-, 99
 bāhu-, 58, 65, 97
 bāhya-, 83, 96, 98
 bindu-, 66, 74
 bibhrat-, 84
 bimba-, 77
 bīja-, 59, 65, 66, 73, 74, 77, 83, 84, 85, 96,
 97, 99, 100
 bīja-tā-, 84
 buddha-, 58, 59, 65, 66, 67, 73, 77, 84, 85,
 96, 97, 98, 99, 100, 101
 buddha-kṣetra-, 83, 97
 buddha-tva-, 73
 budh., abhi-, sam-, 96
 bodhi-, 73, 96, 97, 98, 99
 bodhi-citta-, 77, 83
 bodhi-citta-ghaṭa-, 98
 bodhi-sattva-, 65, 77, 96
 bha-, 99
 bhakti-, 77, 96, 99
 bhagavat-, 59, 67, 101
 bhagavatī-, 59, 66, 73, 74, 83, 84, 85, 96,
 100
 bhattārikā-, 77
 bhalluka-, 59, 66, 100
 bhava-, 96
 bhavya-, 58, 65, 97
 bhasman-, 59, 66, 101
 bhāga-, 84, 98
 bhāṇḍa-, 99
 bhāva-, 59
 bhāvaka-, 97
 bhāvana-, 60, 100
 bhāvanā-, 66, 73, 77, 100
 bhāvanīya-, 58, 98
 bhāvayat-, 67
 bhāṣita-, 58, 66, 85, 100
 bhās., prati-, 73, 96
 bhāsvara-, 66
 bhuj. (Cs.), 100
 bhuj., 59, 66
 bhuja-, 58, 59, 65, 66, 73, 83, 84, 98, 100
 bhuvana-traya-, 58, 65, 98
 bhū. (Cs.), 58, 60, 65, 67, 73, 77, 83, 84,
 96, 97, 98, 101
 bhū., vi- (Cs.), 58, 65, 77, 84, 97, 98
 bhū., vi-, 65, 83
 bhū., 58, 59, 60, 65, 66, 67, 73, 77, 85, 96,
 99, 100, 101
 bhūcarī-, 74
 bhūta-, 96
 bhūmi-, 83, 84, 97
 bhūṣaṇa-, 84
 bhūṣā-, 58, 65, 98
 bhūṣita-, 58, 65, 73, 77, 84, 97, 98
 bhṛṅga-rāja-, 59, 67, 101

- bhṛt-, 77
 bhṛta-, 85, 99
 bheda-tas, 84
 bhaiṣajya-, 99
 bhrānta-, 73, 96
 bhrānti-, 96
 makuṭa-, 58, 65
 maṇḍala-, 65, 74, 83, 84, 85, 97, 98, 99, 100
 maṇḍita-, 73, 83, 97
 madana-, 59, 60, 66, 67, 100, 101
 madhu-, 59, 66, 100
 madhya-, 58, 65, 73, 77, 83, 85, 97, 98, 99
 madhyāhna-, 96
 man. (Cs.), 99
 manas-, 73, 77, 84, 96, 99
 mano-rama-, 58, 65, 77, 98
 mano-hara-, 65, 66, 96
 mantr., abhi-, 100
 mantra-, 58, 59, 60, 65, 66, 67, 74, 77, 83, 84, 85, 96, 98, 100, 101
 mantrin-, 65, 83
 maya-, 73, 74, 83, 97, 98
 mahā-, 58, 84, 85, 98, 99
 mahā-tejas-, 77
 mahā-taila-, 60, 67, 101
 mahātman-, 77
 mahā-dhvaja-, 84, 98
 mahā-bhūta-, 73, 83, 97
 mahā-maha-, 99
 mahā-mātra-, 99
 mahā-mokṣa-, 83, 97
 mahā-yāna-, 96
 mahā-vajra-dhara-, 97
 mahā-sukha-, 73, 74, 97
 mahiṣa-, 59, 66, 100
 māṇḍaleya-, 73, 98, 100
 māṭṭr-, 85, 98, 99
 māṭṭr-maṇḍala-, 58, 65
 mātra-, 59, 77, 99, 100, 101
 mātsarya-, 98, 99
 mātsaryikā-, 84
 māmakī-, 84
 māyā-, 74, 83
 māra-, 77
 mārga-, 77, 96
 mālā-, 58, 73, 74
 māhendra-maṇḍala-, 83, 97
 mukuṭa-, 85, 99
 mukuṭin-, 73, 84, 97
 mukta-, 77
 mukti-, 60, 67, 101
 mukha-, 65, 77, 84
 mukhara-, 97
 muc., adhi-, 83
 muc., 59, 60, 67, 101
 mud., anu-, 73, 96
 muditā-, 83, 96
 mudrā-, 98
 mūrti-, 100
 mūrdhan-, 85, 99
 mūla-, 59, 101
 mṛj. (Cs.), 59
 mṛd., sam- (Cs.), 59, 101
 meru-, 84, 98
 melā-, 97
 maitrī-, 73, 83, 96
 moha-, 74, 84, 98, 99
 mrakṣ. (Cs.), 101
 mrakṣ., 60, 67
 yathākramam, 74, 85, 99
 yaduta, 96
 yam., pra-, 59, 99, 101
 yava-phala-, 100
 yaṣṭi-, 58, 65, 73, 98
 yācana-, 99
 yoga-, 58, 59, 65, 66, 73, 74, 101
 yoga-tas, 98
 yogin-, 59, 66, 73, 77, 96, 97, 98, 99, 100
 yoginī-, 84
 yoni-, 99
 yoṣit-, 98
 yauvana-, 58, 73, 84, 97
 rakta-, 58, 59, 65, 66, 73, 74, 83, 84, 97, 98, 99, 101
 rakṣ., 59, 67, 101
 rakṣa-, 73
 rakṣā-, 96
 rakṣoghna-, 99
 racita-, 97
 rajata-, 77
 rajas-vala-, 59
 rajaḥ-svalā-, 66, 100
 ratna-, 73, 83, 97
 ratna-traya-, 73
 ratna-sambhava-, 74, 85
 ratnākaraśānti-, 101
 ratneśa-, 85, 99
 rabhi-, 96
 ram., 59, 101

- ravi-, 96, 97
 raśmi-, 65, 73, 74, 77, 83, 84, 85, 97, 98,
 99, 100
 raśmī-bhū., 97
 rasa-, 74, 99
 rasā-tala-, 97
 rāga-, 84, 98, 99
 rājan-, 59, 66, 77, 100
 ripu-, 84
 rucira-, 97
 rūpa-, 59, 66, 74, 77, 83, 85, 97, 98, 99,
 100
 rūpa-tas, 84
 rūpin-, 65
 repha-, 73, 83, 96, 97
 roma-kūpa-, 77
 roman-, 77
 lakṣaṇa-, 58, 65, 84, 96, 97, 99
 lata-, 98
 labdha-, 77
 labh., 59, 66, 100
 lamb., ava-, 96
 lamb., sam-, ā-, 73
 lalat-, 83
 lalāṭa-, 59, 67, 101
 lalita-, 65
 lasat-, 65, 66
 lāvanya-, 58, 97
 likh., vi-, 59, 66, 67, 100
 likh., sam-, 60, 101
 likh., 73, 96, 101
 lī., ava-, 59, 66, 100
 lī., vi-, 59, 66, 100
 lok., ava-, 96
 loka-, 101
 lokeśvara-, 60, 67, 101
 lokottara-, 96, 97
 locanā, 99
 lolā-, 59, 67, 101
 lohita-, 84
 laukika-, 73, 96
 vakti-, 59, 100
 vakṛt-tā-, 77
 vaktra-, 58, 65, 66, 73, 83, 84, 97, 98
 vakṣyamāṇa-, 73, 83
 vac. (Cs.), 77
 vac., sam-, pra-, 58, 65
 vac., 77
 vajra-, 58, 59, 65, 66, 67, 73, 74, 77, 83,
 84, 96, 97, 98, 99, 101
 vajra-gītā-, 99
 vajra-ghaṇṭā-, 58, 65, 98
 vajrāṅkuśī-, 58, 65
 vajra-tārā-, 58, 60, 65, 67, 73, 74, 77, 84,
 85, 98, 101
 vajra-dharma-, 59, 67, 101
 vajra-pañjara-, 58, 66, 85, 100
 vajra-paryaṅka-, 58, 65, 83, 84, 98
 vajra-paryaṅkin-, 65, 73, 77
 vajra-paśī-, 58, 65
 vajra-pāśa-, 65, 73, 74, 84, 98
 vajra-yāna-, 96
 vajra-sattva-, 98
 vajra-sūrya-, 58, 59, 97, 99, 101
 vajra-sphoṭa-, 58, 65
 vajra-sphoṭā-, 98
 vajra-sphoṭī-, 58
 vajrāṅkuśa-, 58, 65, 73
 vajrālī-, 84
 vajrikā-, 84, 98
 vajrin-, 99
 vadana-, 58, 59, 65, 66, 100, 101
 vanas-pati-, 99
 vapuṣ-mat-, 77
 vara-, 58, 59, 65, 66, 67, 73, 85, 100, 101
 varaṭaka-, 83, 97
 varada-, 65, 73, 77
 varuṇa-maṇḍala-, 73, 83
 varṇa-, 58, 59, 65, 66, 73, 74, 77, 83, 84,
 97, 98, 101
 varti-, 59, 100, 101
 vartikā-, 66
 vartula-, 73, 83, 97
 vardhana-, 96
 valaya-, 73
 vaśa-, 59, 66, 67, 101
 vaśa-gā-, 77
 vaśya-, 59, 60
 vaśyā-, 66, 67, 101
 vahni-kunḍa-, 84, 98
 vāc-, 85
 vāma-, 58, 65, 73, 77, 84, 98
 vāma-tas, 84
 vāyavya-, 97
 vāyu-, 99
 vāyu-maṇḍala-, 73, 83, 99
 vāra-, 59, 60, 66, 67, 100, 101
 vāri-, 99
 vāruṇa-, 97
 vi-kṛta-, 58

- vi-ghna-, 83
 vi-citra-, 83
 vi-jñapti-, 96
 vi-jñāna-, 73, 83
 vi-jñeya-, 84, 98
 vi-tasti-, 99
 vi-tāna-, 97
 vid., 73, 83
 vi-darbhita-, 60, 67, 101
 vi-diś-, 84
 vidha-, 65
 vi-dhāna-, 58, 65, 100
 vidhi-, 66, 77, 98
 vi-dhvamsat-, 77
 vindhyā-, 58, 66, 100
 vi-pula-, 97
 vi-bhakta-, 84
 vi-bhūṣaṇa-, 98
 vi-bhūṣita-, 73, 83, 84, 98
 vi-racita-, 97
 vi-ruddha-, 59, 100
 vi-līna-, 99
 viś., pra- (Cs.), 85, 97
 viś., pra-, 59, 66, 96
 viś., sam-, ā- (Cs.), 99
 vi-śāla-, 83, 97
 vi-śuddha-, 73, 84
 vi-śuddhitas, 84
 viśva-, 73, 74, 77, 83, 97
 viśva-padma-, 58, 65, 73
 viśva-vajra-, 73, 83, 96, 97
 vi-stara-, 83
 vīṇā-, 74
 vṛkṣa-, 84
 vṛt., anu-, 60, 67, 101
 vṛt., ā-, 59, 66, 101
 vṛta-, 73
 vṛṣṭi-, 85, 99
 vedikā-, 73, 83, 97
 vedī-, 83, 97
 vairocana-, 74, 83, 85, 97, 99
 vy-agra-, 58, 65, 98
 vy-añjana-, 73
 vyāghra-, 59, 66, 100
 vy-āpaka-tva-, 97
 vy-āpin-, 83
 vraj., 101
 śams., pra-, 59, 66, 100
 śaṅkha-, 58, 60, 65, 67, 73, 74, 84, 98, 101
 śata-dhā, 59, 66, 101
 śatru-, 77
 śabda-, 85, 99
 śara-, 58, 65, 73, 84, 98
 śaraṇa-, 73, 96
 śarad-, 97
 śarada-, 96
 śarīra-, 96
 śali-piṣṭa-, 60
 śaśa-dhara-, 97
 śaśvat, 65
 śaṣkulikā-, 60, 67, 101
 śākhā-, 58, 73, 84, 98
 śānta-, 77
 śāli-piṣṭaka-, 67, 101
 śiras-, 74
 śīsu-, 59, 67, 101
 śiṣya-vat-, 59, 100
 śukla-, 73, 83, 84, 98, 99, 100
 śuci-, 99
 śuddha-, 66, 73, 96, 97
 śubha-, 59, 65, 66, 74, 99, 100
 śuṣira-, 73
 śūnyatā-, 65, 73, 77, 83, 96
 śobhita-, 65
 śauca-, 77
 śyāma-, 84
 śri., ā-, 96
 śreṣṭha-, 58, 66, 85, 100
 śrotavya-, 77
 śrotr-, 77
 śloka-, 97
 śveta-, 58, 73
 ṣaḍ-, 65
 ṣaṣ-, 74
 ṣo-ḍaśa-, 73, 77
 ṣṭhā., adhi-, 96
 saṅkāśa-, 96
 saṅgha-, 96
 sat-, 58, 65, 66, 98
 sa-tatam, 100
 sattva-, 73, 77, 83, 85, 96, 97, 98
 sad., pra-, 99
 sad., sam-, ā- (Cs.), 74
 sadā, 77
 sad-bhūta-, 59, 101
 sadh. (Cs.), 58, 65, 98
 sadhaka-, 58
 sapta-, 58, 59, 66, 67, 100, 101
 sapta-saptika-, 97
 saptāha-, 100

- sama-, 99
 sam-agra-, 96
 sama-tā-, 100
 samatā-jñāna-, 73, 83
 sam-anta-tas, 66, 99
 samaya-, 60, 67, 99, 101
 samaya-cakra-, 99
 samaya-maṇḍala-, 85
 sama-rasī-bhūta-, 99
 sam-asīna-, 58
 sam-ā-kṛṣṭa-, 65, 73
 sam-ā-nīta-, 65
 sam-āpta-, 60, 67, 77, 85, 101
 sam-ā-ropita-, 96
 sam-āsa-tas, 96
 sam-āsīna-, 65, 97
 sam-ud-bhūta-, 101
 sam-patti-, 96
 sam-buddha-, 74
 sam-bodhi-, 65, 73, 97
 sam-bhava-, 84, 98, 99
 sam-bhūta-, 83, 84, 98, 99
 samyak-sambodhi-, 96
 sarpa-, 58, 59, 66, 84, 100
 sarva-, 58, 65, 66, 73, 74, 77, 83, 84, 85,
 96, 97, 98, 99, 100
 sarva-tas, 97
 sarvadā, 77
 savya-, 65
 saha, 73, 77, 100, 101
 sahasra-, 59, 66
 saṃ-kṣepa-, 83, 97
 saṃ-vara-, 77
 saṃ-śrita-, 84
 saṃ-sāra-, 73
 saṃ-sthita-, 65, 98
 saṃ-haraṇa-, 84, 98
 sāksāt, 77
 sādḥ., pra-, 99
 sādhana-, 60, 65, 67, 73, 74, 77, 85, 96,
 101
 sādhyā-, 59, 60, 66, 67, 100, 101
 sārddham, 59, 60, 66, 67, 101
 sic., abhi-, 74, 85, 99
 sita-, 58, 65, 77, 83, 97, 98
 siddhi-, 59, 66, 77, 100
 siddhi-kara-, 58, 66, 85
 sidh., 77
 siṃha-, 59, 66, 100
 sīmā-bandha-, 83, 97
 sukha-, 96
 sukhāsana-, 73, 77, 96
 sumbha-tārā-, 74
 sumbhā-, 58, 65, 84, 85, 98, 99
 su-rūpin-, 58, 65, 98
 sūkṣma-, 66, 74, 83, 97
 sūcika-, 73, 83, 97, 99
 sūtra-, 97
 sūrya-, 58, 66, 84, 96, 97
 sūrya-maṇḍala-, 73, 83, 84, 98
 sṛ., ud- (Cs.), 83
 sevām-kṛ., 60, 67, 101
 saugata-, 101
 stambha-, 73, 83, 97
 stu., 85, 99
 stut., sam-, 74
 stuti-, 99
 stha-, 73, 84, 85, 98, 99
 sthā. (Cs.), 60
 sthavira-, 85
 sthā-, 58, 65, 77, 84, 98
 sthā., ava- (Cs.), 77
 sthā., vi-, ava- (Cs.), 77
 sthā., 100
 sthātavya-, 100
 sthāna-, 73
 sthita-, 73, 74, 77, 83, 84, 85, 97, 98, 99
 sthīrī-kṛ., 77
 sparśa-, 98, 99
 spaṣṭam, 73
 sphatika-, 96
 sphar., sam- (Cs.), 77, 96
 sphur., 83, 85, 97
 sphuraṇa-, 74, 84, 98
 sphurat-, 58, 77, 97, 98
 sphoṭa-, 84, 98
 sphoṭa-tārā-, 74
 smarāṇa-, 59, 100
 smṛ., anu-, 83
 smṛta-, 97
 smṛti-, 73
 sraja-, 73, 97
 sva-pati-, 59, 101
 sva-patnī-, 67
 svapna-, 73, 74, 83, 96
 sva-bhāva-, 65, 73, 77, 83, 84, 96, 97, 99
 svayam, 59, 77
 svayambhū-, 59, 66, 100
 svara-, 73
 sva-rūpa-, 97

sva-vāñchita-, 59, 66, 100
 sveṣṭa-, 97
 haya-grīva-, 60, 67, 101
 harṣaṇa-, 97
 hasta-, 58, 59, 66, 74, 77, 84, 98, 100
 hā. (Cs.), 99
 hā., apa-, 96
 hāra-, 73, 83, 97
 hita-, 96
 hu., 59, 66, 100
 hṛ., abhi-, ava-, 67
 hṛd-, 65, 73, 74, 77, 83, 84, 85, 96, 98, 99,
 100
 hṛdaya-, 74, 96, 100
 hetu-, 77
 hemābha-, 84
 heruka-, 85, 99
 hotavya-, 66, 100
 homa-, 59, 66, 100
 homa-karman-, 58, 65

Bibliografie

Boeken:

Beyer, Stephan:

1978, *The Cult of Tārū. Magic and Ritual in Tibet*. Berkeley: University of California Press (1973).

Bhattacharyya, Benoytosh:

1925, (ed.) *Sādhanamālā*, vol. 1, GOS nr. XXVI. Baroda: Oriental Institute.

1928, (ed.) *Sādhanamālā*, vol. 2, GOS nr. XLI. Baroda: Oriental Institute.

1931, (ed.) *Guhyasamāja Tantra or Tathāgataguhyaka*. Baroda: Oriental Institute.

1958, *The Indian Buddhist Iconography. Mainly based on THE SĀ DHANAMĀ LĀ and Cognate Tāntric Texts of Rituals*. Calcutta: Firma K. L. Mukhopadhyai.

Brauen, Martin:

1992, *Das Mandala. Der Heilige Kreis im tantrischen Buddhismus*. Köln: DuMont Buchverlag.

Bruijn, Erik:

1980, *Tantra, yoga en meditatie. De Tibetaanse weg naar verlichting*. Deventer: Uitgeverij Ankh-Hermes bv.

Bunce, Frederick W.:

1994, *An Encyclopaedia of Buddhist Deities, Demigods, Godlings, Saints and Demons. With Special Focus on Iconographic Attributes* (2 vol.'s). New Delhi: D.K. Printworld (P)Ltd. (1993).

Conze, Edward:

1951, *Buddhism, Its Essence and Development*. New York: Philosophical Library.

1978, *The Prajñāpāramitā Literature*. Tokyo: The Reiyukai ('s Gravenhage, 1960).

Cozort, Daniel:

1986, *Highest Yoga Tantra. An Introduction to the Esoteric Buddhism of Tibet*. New York: Snow Lion Publications.

Crook, John; Low, James:

1997, *The Yogins of Ladakh. A Pilgrimage Among the Hermits of the Buddhist Himalayas*. Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited.

David-Neel, Alexandra; Yongden, Lama:

1990, *De geheime leer van Tibetaanse boeddhistische sekten*. Amsterdam: De Driehoek (San Francisco, 1967).

Dasgupta, Shashi Bushan:

1974, *An Introduction to Tantric Buddhism*. Berkeley: Shambala Publications, inc. (Calcutta, 1958).

De Mallmann, Marie-Thérèse:

1975, *Introduction A L'Iconographie Du Tāntrisme Bouddhique*. Paris: Adrien-Maisonneuve.

Dessein, Bart; Heirman, Ann:

1999, *Boeddha, zijn Leer en zijn Gemeenschap. Een inleiding tot geschiedenis, filosofie en kloosterleven*. Gent: Academia Press.

Donath, Dorothy C.:

1971, *Buddhism for the West. Theravāda, Mahāyāna, Vajrayāna. A comprehensive review of Buddhist history, philosophy and teachings from the time of the Buddha to the present day*. New York: The Julian Press Inc. Publishers.

Ghosh, Mallar:

1980, *Development of Buddhist Iconography in Eastern India: A Study of Tārū, Prajñās of Five Tathāgatas and Bhṛikuṭī*. New Delhi: Munshiram Manoharlal Publishers Pvt. Ltd.

Glauche, Johannes W.:

1995, *Der Stupa. Kultbau des Buddhismus*. Köln: Dumont.

Guenther, Herbert V.:

1999, *The Life and Teaching of Nāropa. Translated from the original Tibetan with a philosophical commentary based on the oral transmission*. Boston: Shambala (Oxford, 1963).

Gyatso, Tenzin:

1995, *The World of Tibetan Buddhism. An Overview of Its Philosophy and Practice*. Boston: Wisdom Publications.

Gyatso, Kelsang:

2002, *The Meditation Handbook. A Step-by-step Manual, Providing a Clear and Practical Guide to Buddhist Meditation*. New Delhi: New Age Books (1999).

Hanayama, Shinsho:

1961, *Bibliography on Buddhism*. Tokyo: The Hokuseido Press.

Heruka, Tsang Nyön:

1999, *The Life of Marpa the Translator*. Boston: Shambala (Boulder, 1982).

Jansen, Eva Rudy:

1996, *Klankschalen, Tingsha's, Dorje en Bel: werking en gebruik*. Diever: Uitgeverij Binkey Kok (1990).

Khyentse, Dilgo:

1999, *Het Hartjuweel van de Verlichte Meesters. De beoefening van inzicht, meditatie en handelen. Een verhandeling deugdzaam in het begin, midden en eind.* Nieuwerkerk a/d IJssel: Asoka (Boston, 1992).

Kirtikar, K. R.; Basu, B. D.:

1984, *Indian Medicinal Plants* (4 vol.). Dehra Dun: Bishen Singh Mahendra Pal Singh.

Lessing, Ferdinand Diederich; Wayman, Alex:

1978, *Introduction to the Buddhist Tantric Systems.* Delhi: Motilal Banarsidass (The Hague, 1968).

Lohia, Sushama:

1994, *Lalitavajra's Manual of Buddhist Iconography.* New Delhi: International Academy of Indian Culture & Aditya Prakashan.

Lopez, Jr., Donald S.:

1988, *The Heart Sūtra Explained: Indian and Tibetan Commentaries.* Albany: State University of New York Press.

1995, (ed.) *Buddhism in Practice.* Princeton: Princeton University Press.

Malalasekera, G. P. (ed.):

1961-..., *Encyclopaedia of Buddhism.* Ceylon: The Government Press.

McArthur, Meher:

2002, *Reading Buddhist Art. An Illustrated Guide to Buddhist Signs and Symbols.* London: Thames & Hudson.

McDonald, Kathleen:

1994, *How to Meditate. A Practical Guide.* Boston: Wisdom Publications (1984).

McGovern, William Montgomery:

1968, *An Introduction to Mahayana Buddhism.* Varanasi: Sahitya Ratan Mala Karyalaya.

Pabonka Rinpoche:

1997, *Liberation in the Palm of your Hand. A Concise Discourse on the Path to Enlightenment.* Boston: Wisdom Publications (1991).

Pinxten, Rik:

2001, *Goddelijke Fantasie. Over religie, leren en identiteit.* Antwerpen: Houtekiet (2000).

Prebish, Charles S.:

1993, *Historical Dictionary of Buddhism.* London: Scarecrow.

Ray, Reginald A.:

1994, *Buddhist Saints in India. A Study in Buddhist Values and Orientations.* New York: Oxford University Press.

Renou, Louis; Filliozat Jean:

1953, *L'Inde classique. Manuel d'études indiennes.* Paris: Imprimerie Nationale.

Schwartzberg, Joseph E.:

1978, *A Historical Atlas of South Asia.* Chicago: The University of Chicago Press.

Snellgrove, David L.:

1987, *Indo-Tibetan Buddhism. Indian Buddhists and their Tibetan Successors.* London: Serindia Publications.

Stein, Diane:

1996, *Essential Reiki. A Complete Guide to an Ancient Healing Art.* Freedom: The Crossing Press Inc.

Tucci, Giuseppe:

1969, *The Theory and Practice of the Maṇḍala. With special reference to the modern psychology of the subconscious.* London, Rider & Company.

1988, *Stupa; art, architectonics and symbolism.* New Delhi: Aditya Prakashan (Roma, 1932).

Tucci, Giuseppe; Heissig, Walter

1970, *Die Religionen Tibets und der Mongolei.* Stuttgart: Verlag W. Kohlhammer.

Valham, Karin:

1997, *Lam-Rim Outlines. A Beginners' Meditation Guide.* Boston: Wisdom Publications (Kathmandu, 1996).

Waddell, L. Austine:

1934, *The Buddhism of Tibet or Lamaism, with its mystic cults, symbolism and mythology, and in its relation to Indian Buddhism.* Cambridge: W. Heffer & Sons, Limited.

Warrier P. K.; e.a. (ed.):

1997-2002, *Indian Medicinal Plants. A compendium of 500 species (5 vol.'s).* Hyderabad, Orient Longman Limited (1994).

Wayman, Alex:

1995, *The Buddhist Tantras; light on Indo-Tibetan esotericism.* London: Kegan Paul International (New York, 1973).

Willson, Martin:

1986, *In Praise of Tārū. Songs to the Saviouress.* London: Wisdom Publications.

Yeshe, Thubten:

2001, *Introduction to Tantra. The transformation of desire.* Boston: Wisdom Publications (1987).

2002, *De Groene Tara. Vrouwelijke Wijsheid uit de boeddhistische tantra.* Emst: Maitreya Uitgeverij (München, 1998).

Artikels:

Bagchi, P. C.:

1930, in IHQ, vol. 6, pp. 576-587.

Barnett, L. D.:

1926, in JRAS, pp. 771-773.

Lamotte, Etienne:

1954, *Sur la formation du Mahāyāna.* In Asiatica: Festschrift Friedrich Weller, pp. 377-396. Leipzig.

Gómez, Luis O.:

1995, *Two Tantric Meditations: Visualizing the Deity.* In Lopez, Jr., Donald S. (ed.): 1995, *Buddhism in Practice.* Princeton, Princeton University Press.

Woordenboeken en grammatica's:

Apte, Vaman Shivram:

1959, *The Student's Sanskrit-English Dictionary.* Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited (Leipzig, 1890).

Edgerton, Franklin:

2004, *Buddhist Hybrid Sanskrit Grammar and Dictionary* (2 vols.). Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited. (New Haven, 1953)

Monier-Williams, Sir Monier:

2002, *A Sanskrit-English Dictionary.* Delhi: Motilal Banarsidass Publishers Private Limited (Oxford, 1899).

Scharpé, Adriaan:

1943, *Handleiding bij de studie van het klassieke Sanskrit.* Leuven: N.V. De Vlaamsche Drukkerij.

Internetadressen:

- <http://www.fpmt.org/organization/>
Laatst bezocht op 05 april 2005.
- <http://www.mandalamagazine.org>
Laatst bezocht op 24 april 2005.
- <http://www.tibet.net/hhdl/eng/kalachakra/>
Laatst bezocht op 26 april 2005.
- <http://www.tibet.net/hhdl/eng/programs/schedule.html>
Laatst bezocht op 26 april 2005.
- <http://www.buddhistmedia.com/>
Laatst bezocht op 29 april 2005